Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Hans Jæger.
Titel | Title:	Fra Kristiania-Bohêmen : Roman.
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 1
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kristiania : Eget Forlag, 1885
Fysiske størrelse | Physical extent:	2 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130011110313

Hans Jæger.

FRA KRISTIANIA-BOHÊMEN.

ROMAN.

FØRSTE DEL.

KRISTIANIA.
EGET FORLAG.
1885.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

„VORT ARBEIDE"S BOGTRYKKERI.

Fortale.

Jeg ved, at denne bog er et monstrum af en bog — literært som socialt. Men desværre, den maatte bli det i begge henseender.

Literært, fordi jeg, uden oprindeligt literært talent, i trediveaars alderen saa mig nødsaget til selv at overta løsningen af en opgave, som jeg i en aarrække havde gaat og ventet paa skulde bli løst af en anden — den opgave nemlig at indlede en moderne norsk romanliteratur.

Socialt, fordi denne opgave ikke kunde løses uden ad naturalistisk vej, og fordi ethvert virkelig naturalistisk værk baade ved sin form og ved sit indhold nødvendigvis maa støde voldsomt an imod, hvad der nu for tiden ansees for god social tone.

Jeg skal forklare hvorfor:

Naturalismen er — kort defineret — deterministisk digtning.

Og determinismen gaar ud fra, at menne-

skene under de faktisk forhaandenværende omstændigheder umulig kan handle anderledes, end de virkelig handler. Den gaar med andre ord ud fra, at hvis et menneske drages til ansvar for sine handlinger, saa drages han til ansvar for noget, hvori *han* ingensomhelst „skyld" har, hvori *han* altsaa er ganske og aldeles „uskyldig". Men at drage et menneske til ansvar for det hvori han er ganske og aldeles „uskyldig", det kan man ikke gjøre med nogen *moralsk* ret.

Determinismen gaar altsaa ud fra, at man aldrig med nogen *moralsk* ret kan drage et menneske til ansvar for hans handlinger. —

Den praxis det moderne samfund befølger, svarer ikke ganske til denne determinismens opfatning. Det moderne samfund bekjender sig som man ved til en bestemt herskende moral, i den opdrages den opvoxende slægt og for overtrædelse af den sætter samfundet forskjellige straffe i den hensigt at bevidstheden om straffen, der følger paa den umoralske handling, skal træde støttende til, hvor den moralske følelse skulde vise sig utilstrækkelig, til trods for den moralske opdragelse.

Saadan er det moderne samfunds praxis, og ved denne praxis opretholdes den dag idag den gamle morals herredømme.

III

Og hvad er det, som derved sker? Hvad vil det sige, at moralen ved hjælp af den moralske opdragelse og det moralske ansvar sejrer hos den store masse af individer?

Intet andet, end at alle *de* individuelle anlæg og tilbøjeligheder, der staar i strid med den gjængse moral, trænges tilbage; at m. a. o. individualiteterne nivelleres, hindres i at komme til fri udfoldelse. — Ved denne individualiteternes nivellering fattiggjøres det personlige individuelle liv, og følgen er, at samfundslivet, det sociale liv, istedetfor at være et frugtbart samliv mellem rigt udviklede individer, hvis forskjelligartede og ejendommelig udformede naturer bryder sig imod hinanden i et rigt vexlende farvespil, svinder ind til en ensartet sammenlevens farveløse graat i graat. — Fattiggjørelsen af den enkeltes liv hævner sig mangefold paa det sociale livs gehalt.

Deterministen ser paa denne fattiggjørelse af livet — og beklager den. Baade for sin egen og for alle de andres skyld. Og er han forfatter, saa kunde det nok hænde, han fik lyst til at ta et rigtig forkrøblet exemplar af arten og lægge det frem for offentligheden; pege paa de spirer, som oprindelig fandtes, vise, hvordan de lidt efter lidt dræbtes under den moralske udvikling, og saa stille det

frem i hele sin nøgne fattigdom, det ynkværdig forkrøblede liv, hvori denne kastreringsudvikling endte.

Men hvis han gjør det?

Ja, saa skriger publikum op — og lejesvendene, de strænge dusinkritici gaar i spidsen —: hvorfor fremstiller han ikke heller det skjønne i livet end det stygge! Dette ækle stof, og denne utilhyllede fremstilling af det i hele sin ækkelhed — vi ved ikke hvad der er modbydeligst. — Nej, digtningen skal være skjønliteratur, ikke stygliteratur.

Dog, der blir ikke skrevet saa mange af den slags bøger; der er nemlig andre opgaver, som ligger den deterministiske forfatter nærmere.

Sagen er den:

Der gives en hel del individer, som er slig anlagte, at den moralske følelse, trods alle samfundets moralske foranstaltninger, alligevel ikke formaar at voxe sig saa stærk hos dem, at den bringer dem til at handle moralsk. Disse individer faar da sin straf — en straf, som dikteres dem af den moralske offentlige mening —: de blir stødt ud af det egentlig sociale liv. Og i tusinder og atter tusinder af tilfælde blir denne udstødelse af det sociale liv begyndelsen til en række ulykker, der ender i fortvivlelse og undergang.

V

— Lad os tænke paa, hvordan det i de fleste tilfælde gaar unge forbrydere, imod hvem samfundet, ogsaa efterat de har udstaaet sin lovlige straf, fremdeles blir ved at udøve et moralsk ansvar. Og — for at ta et enkelt literært exempel —: lad os tænke paa Alexander Kiellands „Else", som for sin moralske forseelses skyld blir stødt ud paa gaden af sin — gudbevars kjærlige, men moralsk forblindede plejemor, og derved gaar tilgrunde. Og lad os tænke paa de utallige andre unge piger, hvem det gaar ligedan. Lad os tænke paa, hvad det vil sige det: at leve udstødt af det sociale liv og bli behandlet som samfundets bærme og udskud; lad os tænke paa, hvad det vil sige, og vi vil forstaa, hvorledes selve livet og dermed ogsaa den personlige frihed da faar saa lidet at betyde, at risikoen for at miste liv og frihed ikke længer formaar at atholde individet fra forbrydelsen, atholde det fra aaben kamp mod samfundet som samfund — denne kamp, der saa godt som bestandig ender med individets undergang som menneske.

Deterministen ser paa disse sørgelige frugter af det moralske ansvar og gribes af sympathi for alle disse ulykkelige ofre for den offentlige menings moralske tyranni — først fordi disse menneskers oprindelighed

tiltaler ham, dernæst fordi de lider. Og bor der en digter i ham, kan det nok hænde, han stiger ned i den verden, hvor disse ulykkelige har sit tilhold, vandrer omkring iblandt dem, lever sammen med dem og studerer deres liv dernede i de skumle regioner, hvor smuds og raaddenskab, raahed og uterlighed, uhumskhed og forvorpenhed spirer frodig frem af fattigdommen og den aandelige elendighed, som sop af den sumpige jordbund. Og naar han saa stiger op igjen til dem, som har sine hjem deroppe i lyset og luften, og fremstiller for dem i levende sandru billeder disse forulykkedę individers tragiske levnetsløb —: hvordan de først begyndte sin tilværelse deroppe i dagens klare lys de ogsaa; hvordan de saa, slig som de nu engang var, af omstændighedernes magt med nødvendighed førtes ind paa de umoralske veje, ind under det moralske ansvar; og hvordan de saa blev kastet ud paa skraaplanet, hvor de med jernhaard nødvendighed gled ned i elendigheden — naar han skildrer med levende farver for dem heroppe al den gru, som de i sin moralske forblindelse fører ned over disse ulykkelige; saa venter han, at den moralske forblindelse skal falde som skjæl fra deres øjne, at de skal slaa sig for sit bryst og bekjende, at *deres* er skylden, og at de skal sige til

sig selv hver enkelt af dem: *jeg* vil ikke længere være med paa denne grufulde umenneskelighed! *jeg* vil ialfald fra nu af gjøre mit til, at der kan bli en ende paa dette moralske tyranni, saa al denne menneskelige elendighed endelig engang kan komme til at høre op.

Ja, se det venter han den stakkels mand — men hvad sker?

Det pene moralske forkrøblede samfund vender sig fra ham med afsky. — Aa fy! fy! disse naturalister! siger de; bestandig har deres emner „en affinitet til det lave og slette, til det, der svækker anstændighedsfølelsen ved sit forhold til det obscøne". Med sine modbydelige billeder besmitter de vor fantasi og tilsøler de vort følelsesliv — og vor moralitet tar skade deraf. Og sligt kalder de kunst! — Nej, den sande kunst, den stiller sig som opgave „at øve en forædlende indflydelse paa fantasi og følelsesliv og derved indirekte paa moraliteten."

Og der staar naturalisten, plantet paa sine to bene i stum forbauselse —: Hvad væver de om „forædling" de bæst! — hvad andet er det, han har villet med at vise dem sine nøgne sandru billeder af disse menneskeliv, som endte dernede i sølen, end netop at forædle deres forkrøblede fantasi og følelsesliv

og dermed tillige deres moral! — Men deres sind er ikke modtageligt for forædling. Forgjæves har han vist dem i hele sin smudsige afskyelighed al den elendighed, som de ved sin umenneskelig umoralske moral fører ned over sine medmennesker — de vil ikke beskjæftige sin fantasi og sit følelsesliv med saa lavtliggende ting som den menneskelige elendighed, de selv frembringer; de vil bare fortsætte med at frembringe den. — Og han den stakkars forfatter, som indbildte sig, han skulde kunne røre dem til medlidenhed med de ulykkelige ofre! som indbildte sig, han skulde kunne vække saamegen menneskelighed hos dem, at de opgav sin gamle fordærvelige individualistiskę moral og lod sig besjæle af den nye moral, samfundsmoralen, som ikke kjender andre moralske pligter end dem, samfundet har overfor individerne, ingen moralske pligter, som individerne skulde ha ligeoverfor samfundet! . . .

Men du naadsens gud! siger man; skal individerne ikke længer ha moralske pligter? det vil jo ikke sige andet, end at nu skal alle menneskets lavere drifter, som hidtil har vært holdt saa nogenlunde i ave af moralen, slippes løs og faa lov at boltre sig, som de vil. Og da har vi jo den største uretfærdig-

hed af alle —: de stærkere individers ret over de svagere! . . .

Aa nej da! Har samfundet den moralske pligt ligeoverfor individerne at sørge for, at enhvers — ikke nogen enkeltes, men alle og enhvers individualitet kan komme til fri udfoldelse; har m. a. o. samfundet den moralske pligt at sørge for, at *alle* individer kan opnaa den størst mulige grad af frihed og udvikling, saa er dermed ogsaa git, at samfundet har ret til at fordre af individerne, at de ikke ved sine handlinger gjør det umuligt for samfundet at opfylde denne sin moralske pligt. Samfundet har med andre ord, i kraft af den moralske pligt, som paaligger det overfor individerne, ret til at sætte de grænser for individernes handlefrihed, som er nødvendige for, at *alle* individer kan opnaa den størst mulige grad af frihed og udvikling. Og gjør samfundet det, saa *kan* ikke den stærkere undertrykke den svagere — med mindre han overskrider disse grænser. Men da kommer samfundet og drager ham til ansvar derfor — ikke med nogen moralsk ret gudbevars, men med en juridisk *).

*) Her turde kanske være plads for den bemærkning, at i et fuldt udviklet samfund, der virkelig har opfyldt sin pligt ligeoverfor individerne og skaffet dem alle den størst mulige grad af frihed og udvikling,

X

Og herved kommer jeg ind paa en anden opgave, som frembyr sig for den deterministiske forfatter.

Ligesaa vist nemlig som samfundet i kraft af den moralske pligt, som paahviler det, har ret til at indskrænke individernes handlefrihed inden visse grænser, for at *alle* individer kan opnaa den størst mulige grad af frihed og udvikling — ligesaa vist er det ogsaa samfundets moralske pligt at sørge for, at optrække disse grænser netop saa snævert, som det til den ende behøves, og hverken videre eller snævrere. Thi trækkes de for snævert disse grænser, saa vil jo det — ligedan som tilfældet var med den individualistiske moral — paa den ene side lede til en unødvendig nivellering af individualiteterne og derved for-

---

politisk, økonomisk, socialt og intellektuelt; i et samfund altsaa, hvor individet staar der med fuld forstaaelse af, hvad en forbrydelse er, nemlig oprør imod samfundet som samfund — der vil der neppe være plads for andre straffe i kriminalloven end dødsstraf eller deportation. Thi den, der *da* begaar en forbrydelse, han begaar den ikke længer, fordi umoralske samfundsforhold indvirker uheldig paa hans natur, men fordi han, med denne sin natur, overhovedet ikke er skikket til at være medlem af et frit samfund. Derfor maa samfundet kaste ham ud, saa lidet han end selv kan hjælpe for, at han er slig.

arme det sociale liv, og paa den anden side skabe forbrydere af folk, der ikke behøved at være det. — Og trækkes grænserne ikke snævert nok, saa aabnes der derved en adgang for den stærkere til at undertrykke den svagere.

Men viser det sig nu, at grænsen for den individuelle frihed i den bestaaende samfundsorden dels er trukket for snævert og derved bevirker en unødvendig nivellering af individualiteterne; og dels ikke snævert nok, saa at den stærkere faktisk faar retslig adgang til at undertrykke den svagere og hæmme den fri udfoldelse af hans kræfter, politisk, økonomisk, socialt, intellektuelt — saa er det jo klart, at den deterministiske forfatter til emner for sine kunstneriske fremstillinger gjerne vil vælge netop de individers udviklingshistorier, der rammes af disse mangler ved samfundsordenen. For derved at vise, hvorledes de umoralske samfundsinstitutioner har *sin* andel i individualiteternes forkvakling og forkrøbling, og i ulykke og elendighed.

Viser det sig saaledes, at den bestaaende ejendomsret gir den økonomisk stærkere ret til at undertrykke den økonomisk svagere baade politisk, økonomisk, socialt og intellektuelt, og at dette forhold fremavler de store samfundsonder: fattigdom, raahed, van-

kundighed; og viser det sig, at familie- eller ægteskabsinstitutionen ved sin unaturlige adskillelse af kjønnene hos individerne skaber et fond af liderlighed, som sammen med fattigdommen, raaheden og vankundigheden fremavler det store samfundsonde, vi kalder usædelighed; og viser det sig, at disse samfundsonder uafladelig kræver en mangfoldighed af ofre — saa er det jo klart, at den deterministiske forfatter som emne for sin kunstneriske fremstilling gjerne vil vælge netop de individualiteters udviklingshistorie, der falder som ofre for disse samfundsonder.

Men hvis han gjør det, saa falder man igjen over ham med sit forslidte vrøvl om „affiniteten til det lave, det slette, det uanstændige, det obscøne.“ Naturalisten kan vende sig, hvorhen han vil; han kan gi sig ikast med en hvilkensomhelst opgave, hans livssyn maatte føre ham ind paa — altid vil de bli spyttet ham i ansigtet disse fortærskede gloser. De pene, moralske, forkrøblede samfundsmennesker *vil* nu engang ikke stilles ansigt til ansigt med sine ofres elendighed. Hvad kommer det disse privatmænd, som aldrig har vidst, hvad almenaand var — hvad kommer det dem ved, at endel fremmede mennesker ikke kan finde sig tilrette i deres pene, hyggelige samfund, og derved gaar til-

grunde! hvad kommer disse fremmede mennesker dem ved! —

Fremmede mennesker . . . ? Og hvad om ogsaa endel af deres egne gik med i løbet! — Hvem ved, kanske det kunde røre dem? . . .

Ja, hvem ved — det var kanske et forsøg værdt.

Der gives i vort samfund en liden skare mennesker — mest sønner af brave, pene forældre — for hvem det fattige aandsforladte liv i det moderne samfund ikke har den tillokkelse, at udsigten til at leve et sligt liv formaar at sætte deres energi i bevægelse — mennesker for hvem det moderne samfund er en øde, trøstesløs sandørk, hvor de ingensteds kan fæste bo, hvor de bare vanker omkring og vansmægter efter livet. Den lille skare er fremtidens fortidlig fødte børn, dens første udsæd, mændene med de store behov, fremtidsbehovene, der først kan tilfredsstilles under friere, rigere og skjønnere samfundsformer, som det er forbeholdt fremtiden at skabe — det er den landflygtige, hjemløse bohême. — Ogsaa en skjøn frembringelse af den moderne kultur.

Hvordan forløber disse hjemløse existencers liv.

Jo: de tilbringer sin ungdom dels med frugtesløse forsøg paa udenfor sig at finde et

maal, som svarer til den dybe trang derinde i dem, og dels med ligesaa frugtesløse forsøg paa at døve denne higende trang ved hjælp af alle de aandelige narkotika, som det gamle, indvendig raadne, samfund stiller til deres raadighed. Og naar saa engang det frugtesløse i disse forsøg tilslut er gaat op for dem, og haabløshedens ro har sænket sig ned over dem — saa vaagner de en vakker dag op til forstaaelse af situationen. Da gribes de af raseri imod dette pene, brave samfund, som ganske rolig, med koldt blod har ødelagt deres liv — og de tænker et øjeblik paa at rejse sig til kamp imod al denne djævelske penhed og bravhed. Men da er det for sent. Deres ungdom er borte, deres energi slidt op; kanske deres arbejdskraft med. Og selv om de *kunde* gjøre noget — *de* vilde jo ikke komme til at nyde frugterne af sit arbejde. Og de gider s'gu ikke kaste sig ind i et anstrængende arbejdsliv, som ikke de selv, bare andre, skal høste nytten af; de er ikke længer saa unge, at de kan tilfredsstilles ved det surrogat for livet, som ligger i en kamp for at redde dem, der kommer efter. Ialfald kan en slig kamp ikke begejstre dem nok til at overvinde deres slaphed og energiløshed. — Og saaledes fordunster det første øjebliks raseri, haabløshedens ro sænker sig igjen ned

over dem, og de lever slapt videre. Men livet fortoner sig mørkere og mørkere for dem; haabløsheden stiger til fortvivlelse, og selvmordstanken lægger sig rugende over dem. Og konsekvent — tar de sig virkelig afdage; hvis ikke selvopholdelsesdriften i dem er stærk nok til at holde konsekvensen stangen. Er den det, saa redder de sig ind i en eller anden liden stilling, hvor de fortsætter med at holde livet oppe — indtil endelig naturen forbarmer sig over dem og lar dem dø døden, som de fornuftigvis skulde ha søgt af sig selv for længe siden. —

Som man ser: ogsaa en prægtig opgave for en deterministisk forfatter. Men ogsaa et uhyggeligt stof med „affinitet til det lave, det slette, det uanstændige, det obscøne".

Men dette er dog de pene brave borgermænds eget kjære afkom, deres smertens børn. Det er deres *egne*, og det endda de bedste af deres egne, de mest udviklingsdygtige af dem, som paa den maade gaar tilgrunde. — Hvad om de brave borgermænd ved kunstneriske fremstillinger af disse existencers livsskjæbner der falder som ofre for det sociale livs fattigdom skulde kunne bringes til at se tværsigjennem „lavheden og sletheden og uanstændigheden og obscøniteten" — saa de et øjeblik kom til at stirre lige ind i den

tragiske skjæbnes forstenende medusaøjne! — Hvem ved!? . . .

Dog lige meget! — Et er sikkert: bohêmen voxer, de blir stadig flere og flere disse hjemløse existencer, som ikke formaar at skyde rødder i det gamle samfunds jordbund, og som derfor vantrives og gaar tilgrunde. Og kunde disse ulykkelige, allerede ved begyndelsen af sin livsbane, selv bringes til hel og klar forstaaelse af den skjæbne, som er æslet dem i det gamle samfund — de vilde gribes af hellig harme over denne ofring af slægtens dyreste blod, fremtidens udsæd, til den gamle tids Moloch. Og med den evne til begejstring, som alene ungdommen ejer, vilde de rejse sig, alle som én, til en planmæssig, sejg og udholdende kamp for at undergrave de tre gigantiske granitkolosser, som bærer den gamle kultur og det gamle samfund og holder al aandsfattigdommen oppe —: kristendommen, moralen og det gamle retsbegreb. Og i den kamp vilde de finde erstatning for det liv, der blev dem nægtet.

Men *for* at kunne bringe dem denne forstaaelse paa forhaand — saa maa der skrives bohêmeliteratur. Og *for* at der skal bli skrevet en bohêmeliteratur, saa maa der gjøres en begyndelse. Og en saadan begyndelse er denne bog.

XVII

Lad saa penheden og bravheden skraale paa lavhed og slethed og uanstændighed og obscønitet, saameget de lyster; det rører mig ikke. Jeg har kun én sorg —: at jeg ikke kunstnerisk skal ha magtet min opgave saapas, at denne bog virkelig blir en begyndelse.

I.

Jeg var syg.

I det lille aflange soveværelse med sine mørke møbler, vægger og gardiner hersked et døsigt, skumrende halvlys. Henne i sengen, halvt overende, støttet op med puder, laa jeg og læste Turgénjew ved lyset fra læselampen ved sengens hovedgjærde.

Det banked.

Jeg løfted øjnene paa døren, mens bogen sank ned paa det røde uldtæppe, og ind trén en kadet, en høi, lys fyr, med soldaterkappen kastet løst om skuldrene. Han tog huen af og viste et lidet, stateligt Augustushode med rødblondt haar, krøllet ned over panden, og fine blege træk.

— Nej goddag, er det dig! sa jeg overrasket. — Det var min gamle ven Jarmann, som jeg ikke havde talt med paa nu snart et aar.

— Ja, det er mig. — Og han slængte

kappen og huen af og stilled sig op midt paa gulvet med begge hænder i lommen og blev staaende og se helt rørt ned paa mig, smilende venskabelig med de kridhvide tænder i den friske røde mund.

— Stakkars dig! sa han tilslut; hvordan har du det saa?

— Aa tak, jeg er bedre nu. Og Turgénjew er morsom; og jeg har fuldt op af besøg om dagen.

— Besøg? — det glimted i de smaa lyse øjne — har du havt damebesøg? veninder?

— Nej; jeg holder ikke den slags mere, det var i gamle dage det. Nu synes jeg s'gu, de er for kjedelige de jenterne, man finder paa gaden; jeg faar nok af dem, naar jeg har tat dem med hjem én gang.

— Aja, du har igrunden ret, sa han, og de friske røde læber fortrak sig til et træt smil i det blege ansigt: — de er ikke videre morsomme. Men herregud! . . .

— Nej, sa jeg; skal jeg herefter kunne stifte den slags bekjendtskaber paa længere tid, saa maa det s'gu være med dannede kvindemennesker, ikke med disse kjedelige jenterne.

Jarmann saa et øjeblik paa mig med et polisk smil, lænet sig saa dovent op mod kanten af dagligstuedøren, som stod aaben

ind til mig, sat benene sprikende ud fra hverandre og blev staaende og gynge sig langsomt frem og tilbage paa den svajende dør, mens han stirred eftertænksomt ned i gulvet. Men løfted saa pludselig øjnene paa mig igjen med et diskret blik og sa —:

— Du! jeg har kysset frøken Petersen.

Frøken Petersen var en ung pige, der bodde hos den samme værtinde, som mine to brødre, Hjalmar og Henrik, hvem Jarmann omgikkes daglig.

— Nej jasaa, saa du har kysset hende — hvordan gik det for sig?

— Jo ser du — og han blev ved at gynge sig langsomt frem og tilbage paa den svajende dør, mens han fortalte —: her sidst søndag var jeg deroppe, og vi sad rundt lampen ved en liden toddy, fruen, frøken Petersen, frøken Johannessen, Hjalmar og Henrik, og jeg. Fruen og frøken Johannesen havde lavet sig et glas sammen, noget tyndt skvip, men frøken Petersen havde sit eget glas, og det var almindelig stærk toddy. — Som vi sidder der og passiarer — vi havde kanske nippet en gang eller to til glasset — saa siger pludselig frøken Petersen: „Nej, nu vil jeg drikke!“ Og dermed skyller hun hele toddyen ned i et drag. Lidt efter virked det, hun blev sprud rød i ansigtet, og da hun

mærked det, reiste hun sig og sat sig hen til pianofortet og gav sig til at hamre løs paa tangenterne — ganske vildt; for hun kan ikke spille. Saa gik jeg hen bag hende og tog — med én arm over hver af skuldrene hendes — noterne fra pianofortet og holdt dem op for ansigtet hendes og sa leende —: „Kan De ikke spille efter disse her da frøken?“ mens jeg samtidig la kindet mit kjælent op imod hendes. — Det gav et sæt i hende, da hun følte mit varme kind mod sit, men hun reiste sig ikke og trak ikke kindet tilbage. — Kan De ikke spille efter disse her? lo jeg igjen eg trykked kindet fastere op imod hendes. Saa vendte hun hodet og saa forbauset op paa mig. Men jeg lod mig ikke forbløffe: ikke før havde hun vendt ansigtet til, før jeg uden videre kyssed hende lige paa munden. Ganske lydløst forresten, for fruen og frøken Johannesen sad jo der, med ryggen til pianofortet gudbevars, men bare to skridt borte. Hjalmar og Henrik saa det hele og sad som paa sit bare liv for at fruen skulde vende sig.

— Naa, men fruen mærked altsaa ingenting?

— Nei, men frøken Petersen fór op og løb ind i værelset ved siden af, og jeg blev staaende alene igjen. — Du Henrik! sa jeg:

jeg gaar ind til dig og stopper en pibe. — Nej værsgod, sa værtinden, der staar tobak derinde — og hun pegte ind der. hvor frøken Petersen var. Det var det jeg vilde, og jeg gik derind. I gyngestolen midt i det mørke værelse sad hun; lampelyset derindefra, hvor de andre sad, faldt gjennem døraabningen ind over gulvet og opover benene og kjolen hendes; men overkroppen, som hun læned tilbage, laa i mørke. Jeg gik hen bag hende og gav mig til at gynge hende langsomt frem og tilbage, og for hver gang hodet hendes kom bagover, kyssed jeg hende paa munden, paa panden, paa øjnene, paa kindet — hvor det kunde træffe sig. Og hun lod det ganske rolig ske, bare laa der lænet tilbage og tog imod kysserne med armene bagover op om hodet — saan! (han illustrerte stillingen ved en gestus).

— Ikke om dit hode altsaa?

— Nej desværre.

— Naa, det kan vel komme — ja for du agter vel at gaa videre, hvad?

— Naturligvis! naar der bare kommer en anledning saa . . . Jeg har alt forklaret hende det altsammen.

— Jasaa, naar gjorde du det? spurgte jeg med et smil over dette „altsammen".

— Jo, her forleden spaserte vi sammen

udover Drammensvejen hun og jeg — Hjalmar gik et stykke bag med frøken Johannessen. Vi havde talt en hel del frem og tilbage, og jeg havde forklaret hende alt det der, om at det kommer ikke an paa, *hvad* man gjør, men om man gjør det, man gjør, af fri vilje eller ikke. Og saa skulde jeg illustrere det ved et exempel —: om nu f. ex. De og jeg laa sammen, begyndte jeg. Men saa stopped hun s'gu op og sa —: nej, nu gaar jeg ikke længer. — Jamen kjære Dem frøken sa jeg; forstaar De ikke, hvorfor jeg har gaaet her og talt slig med Dem? — Nej! — og hun saa mig lige ind i ansigtet rent forbauset over min frækhed; trodde vist jeg vilde sige, det var for at faa lov til at ligge med hende. — Jo, forstaar De ikke det, sa jeg —: som De vel kan vide, saa har jeg ligget med en hel del fruentimmer i min tid og generer mig ikke for at sige det til hvemsomhelst. Og nu vilde jeg ha, De skulde gjøre det samme; jeg vilde, De skulde ligge med de herrer af Deres bekjendtskab, som De synes om, og ikke genere Dem for at sige det til hvemsomhelst.

Jarmann fortalte dette som den naturligste ting af verden, mens han stod der lænet op mod kanten af døren og gynged sig frem og tilbage paa den. Jeg kunde ikke la være at

smile af hans maade at opfatte den frie kjærlighed paa, men jeg sa ingenting. Han trodde jeg smilte af repliken og fortsat sin fortælling.

— Nej, nu gaar jeg ikke et skridt videre, sa hun og standsed igjen. — Nejnej, nu har jeg sagt det, jeg vilde sige, saa nu kan De gjerne la være at gaa videre, svarte jeg. — Saa gik hun videre alligevel. — Og De maa da indrømme det, begyndte jeg igjen. Men hun afbrød mig strax: — Nej begynder De nu igjen?! og standsed for tredje gang. — Nej, sa jeg: jeg vilde bare sige, at ogsaa fra skjønhedens standpunkt vilde et sligt forhold ikke være forkasteligt. Slig som det nu er, er det rigtignok noget uskjønt ved den slags forhold, fordi vi herrer maa ta vor tilflugt til simple, udannede piger, som vi ikke samtidig kan staa i et aandeligt forhold til; men ikke sandt: forholdet vilde bli langt skjønnere og langt ædlere, naar det blev stiftet mellem en dannet mand og en dannet kvinde. — Mere fik jeg ikke sagt, Hjalmar og frøken Johannesen havde tat os igjen, og vi vendte og gik alle fire sammen indover igjen.

Jarmann endte sin fortælling og blev staaende der lænet op mod kanten af døren og se paa mig.

— Var dette før eller efter, at du havde kysset hende? spurgte jeg.

— Det var før.

— Naa, da er du s'gu kommen et godt stykke paa vej.

— Ja som sagt; det er bare en anledning, det gjælder.

Der blev en pause.

— Nej men kjære, sa jeg saa, jeg har jo rent glemt at by dig en cigar — skal du ikke røge?

— Nej tak, jeg maa gaa strax. — Gaar den klokken din rigtig?

— Ja, den gaar rigtig. — Men den er jo over otte!

— Aja, det gjør ikke noget, sa han slapt.

— Men kommer ikke visiten klokken otte?

— Den kan komme, men det er ikke sagt, den kommer; forresten er det vel bedst, jeg gaar — og han hængte kappen om skuldrene og tog huen paa.

Jeg saa paa ham imens. Lampelyset faldt nedenfra op i ansigtet paa ham, saa huebræmmen ikke kasted nogen skygge over panden og øjnene —:

— Hvor du ser slap ud, sa jeg.

— Jasaa, gjør jeg det? sa han — det lød ængstelig interesseret.

— Ja, især nu, du har huen paa; naar den er af, virker pandehaaret som skygge.

Han tog huen af igjen og saa spørgende paa mig.

— Anej forresten, du ser tælt slap ud nu ogsaa.

— Ja jeg er slap ogsaa, sa han træt.

— Hvad er det, som fejler dig da? Er du forkjølet? Du er lidt hæs, hører jeg.

— Nej, det er ikke det — han blev staaende og se paa mig.

— Bruger du kanske formeget fruentimmer? spurgte jeg saa.

— Aja kanske, men det er ikke det heller.

— Men hvad er det da?

Han svarte ikke strax, saa først en stund mørkt ned i gulvet, men løfted saa øjnene paa mig og sa sørgmodig, næsten grædende —: Jeg er ikke længer den samme frejdige herre, som jeg var før; det er forbi med mig.

Jeg saa en stund paa ham.

— Aah! sa han saa og tog sig med begge hænder til baghovedet, saa huen, han havde sat paa igjen, nær var faldt af —: aah! dette at vide, at jeg aldrig vil komme til at arbeide, aldrig komme til at gjøre noget, aldrig bli noget!

Øjnene var vaade. og læberne bevæged sig krampagtig.

Jeg smilte: „Gjengangere“ havde saa ny-

lig gaat over scenen, og han havde dog hverken syfilis eller paralysis.

Han stod og saa ned i gulvet, men havde det paa følelsen, at jeg smilte.

— Ja, du ved ikke, hvordan det er du, sa han. Men jeg . . . jeg har aldrig *kunnet* arbeide, og vil aldrig komme til at gjøre det heller. . . .

— Det kan du s'gu ikke vide. Kunde du ikke probere at bruge lidt mindre fruentimmer og se, om det ikke skulde være muligt at gi den kraft, du da sparte op, et andet udløb? — Nu gaar jo det hele bare til fruentimmer.

— Anej det gaar ikke, sa han slapt og hylled soldaterkappen om sig, som om han frøs; jeg har jo forsøgt det saa mange gange.

— Jo pyt! du har forsøgt det en eneste gang har du —: dengang du vilde gi dig til at studere jus.

— Jaja, men da proberte jeg mange gange paa at komme til at læse.

Jeg lo —: ja men herregud; naar man har et saant minimum af energi som du, saa gaar det da heller ikke an at forsøge sig paa det allerkjedsommeligste i verden. — Det var jo det dummeste, du kunde gjøre.

— Jamen sig mig noget, det kan nytte mig at forsøge paa da?

— Ja, det er s'gu ikke saa godt at si. Men for det første faar du som sagt begynde at bruge lidt mindre fruentimmer, og naar du saa har spart op lidt kraft, saa faar du se da, skjønner du, om du ikke kan finde paa noget, som er moro.

Han lo som af noget besynderligt —: noget som er moro?! gjentog han.

— Ja, noget, som er moro ja! — det nytter ikke noget med det, som er kjedeligt.

— Jamen jeg kan ikke finde paa noget, som er moro! — han gik slapt hen til døren og la haanden paa klinken.

— Det kan du s'gu ikke vide far! — se nu f. ex. jeg; nu har jeg i de sidste fem sex maaneder ikke bestilt det guds skabte gran — andet end det, jeg er nødt til at bestille da; men det behøves der jo ingen energi til. Jeg har simpelthen ikke kunnet finde paa noget, jeg syntes, det kunde være moro at gi mig til at arbeide paa. Jeg har været aandelig død i al den tid. Men, jeg har det paa følelsen, at jeg vil komme til at leve opigjen endnu engang —: jeg *kommer* til at finde paa noget.

Han var kommen tilbage fra døren, og stod igjen midt paa gulvet og saa paa mig —: Ja dere andre har bedre evner end jeg, sa han sørgmodig.

— Aa tøv, det ved hverken du eller jeg. Du har jo aldrig probert evnerne dine! al din energi er jo gaat bare til fruentimmer. — Som sagt: prøv om du skulde kunne gi den smule energi, du har, et andet udløb.

— Nei, jeg vil ikke kunne finde paa noget alligevel, sa han mat og gik igjen bort til døren. . . . Aa! dette at vide, at man aldrig vil kunne komme til at arbejde; —

Øjnene blev store og blanke, han fik igjen det krampagtige drag om munden, men tvang det tilbage og fortsatte rolig —:

Og naar jeg nu om et halvt aar til er færdig med krigsskolen og er blet reserveløjtnant — hvad i al verden skal jeg saa gjøre?

— Spare lidt kraft og finde paa noget!

Han rysted paa hodet —: jeg kan ikke, det er mig umuligt.

— Men prøv da ialfald, for en fan'en!

— Nytter ikke, sa han mat.

— Ja, saa er det Bjørvika da! som Irgens Hansen siger.

Han saa paa mig. — Du! sa han ganske alvorlig: jeg har tænkt paa, om det ikke skulde gaa an at dræbe sig med fruentimmer?

Jeg kunde ikke la være at le. — Nej den gaar s'gu ikke, sa jeg. Der skulde meget til det. Og det siger stop af sig selv,

før det blir nok. — Nej, man kan altid faa ødelagt sin helbred ved det, naar man er rigtig ihærdig, kan kanske bli idiot af det; men dø af det — nej ikke i din alder ialfald.

Han rysted mat paa hodet —: ja, gud ved, hvordan det skal gaa. —

En stund blev han staaende derhenne ved døren og se ned for sig. — Saa kasted han et blik op paa klokken og sa slapt —:

— Nej, jeg faar nok gaa hjem jeg — adiø!

— Find paa noget som er moro da gut! ropte jeg efter ham, idet han gik. Han lo modløst, lukked døren efter sig og forsvandt. —

Jeg laa alene igjen i det døsigt oplyste værelse, ubehagelig tilmode. Jeg forsøgte at læse videre i Turgénjew, men det gik ikke, det var mig ikke muligt at faa Jarmann ud af tankerne igjen. Jeg saa ham endnu staa der foran mig, høj og slank, hyllet nervøst ind i kappen, som om han frøs, stirrende ned for sig med bøjet hode. Hvor det saa haabløst ud det blege sørgmodige ansigt med det slappe opgitte drag om den unge røde mund — haabløst til døden.

Saa ung og allerede færdig! — hvordan var det gaat for sig?

Hvordan? . . .

Det blev jeg liggende og tænke paa den hele lange nat, lige til det blege lys af den gryende dag begyndte at blande sig med lampens gule til en graagulkold taage.

II.

Det var en eftermiddag i marts, vaaren efter at Jarmann om høsten var kommen ind til Kristiania som en flittig, flink og kristeligsindet femtenaars gut for herinde at gaa paa latinskole og i sin tid bli præst.

Han havde netop spist middag og drukket kaffe og sad nu inde paa sin lille førsteétages hybel ud til gaarden ved bordet foran vinduet og læste ivrig Holger Drachmanns „Østenfor sol og vestenfor maane". Pludselig standsed han og læste om igjen det sidste vers —:

„Intet er liv, hvad i liv ikke fejled:
skjøgen har sit solskin, men du kun et slot".

— Det var vakkert sagt! — han læned sig tilbage mod stoleryggen, stak begge hænder i buxelommerne, strak benene sprikende ud fra sig ind under bordet og stirred med sammenknebne øjne gjennem vinduet ud paa den knudrede, gammeldags brolagte gaards-

plads og den fæle baggaard ret over med sit bryggerhus i nederste og de skiddent udseende beboelseslejligheder i de øvre étager.

— Du kun et slot!? . . .

Han rysted paa hodet —: nej, dette var ikke noget slot! . . .

Saa rejste han sig og gik nogen gange med bøjet hode op og ned paa gulvet, stirrende ned for sig.

. . . Nej, han havde hverken slot! eller fejlet! eller solskin! eller nogen, nogen verdens ting . . .

En stund blev han gaaende der frem og tilbage i det trange rum, men standsed saa pludselig midt i værelset og saa sig om. Han maalte med øjnene afstanden mellem sengen der paa den højre væg og sofaen paa den venstre —:

— Et slot?! — he! — Og han lod sig falde ned paa det ene knæ og vilde favne tværsover værelset, fra sofaen til sengen. Det var ikke stort, som mangled paa, at han kunde det.

Han rejste sig op igjen og blev staaende et øjeblik med armene ud fra sig i den favnende stilling —:

— Et slot! — han lo bittert og hænderne faldt slapt ned til siden. — Den, der endda havde et slot! . . . og kunde i høj

fornemhed undvære alle livets glæder! . . .

. . . Endskjønt, nej, det blev bare „du kun et slot“ alligevel. — Og han tog sig med den høire haand om nakken ligesom overgit —: Nej, det var det at fejle, som skulde til! . . .

— Men det havde han ikke lov til . . . og han vilde ikke . . . nej! nej! — Og han slap taget om nakken, og haanden faldt igjen slapt ned. —

— Men var det da aldeles umuligt at føle sig bare saa nogenlunde lykkelig uden at fejle, uden at synde?!

— Nej, det kunde, det maatte ikke være umuligt. —

— Men hvad var det saa, han vilde ha?!

— Aa, han skulde nøje sig med lidt. Bare et større, rummeligere værelse! ossaa ingen skole. Men det maatte til! — Aa dette modbydelige lille værelse med sit gammeldags hvide vægpapir med lysegule figurer paa! Det var jo en æske, man havde tat og puttet ham ind i, og hvor han leved som i et fængsel og følte sig mindre dag for dag. .

Aa gud ja, hvor han følte sig liden og ussel her!

Ligefra om morgenen, naar han laa der henne i sengen i graalysningen, efterat pigen havde vært inde og vækket ham, halvvaagen

og bare tænkte paa den ene ting, at nu skulde han igjen paa skolen og bli hørt i disse lektier, som han aldrig kunde, fordi han aldrig havde læst dem, fordi de altid var saa kjedelige — aa saa kjedelige!

Og ligetil om aftenen, naar han igjen laa derhenne i den samme seng og ynkelig angred, at han ikke havde læst idag heller. Og lovte sig selv højt og dyrt, at imorgen *skulde* han gjøre sin pligt! Og bad gud om at hjælpe sig til det! Og vidste, at han ikke kom til at gjøre det alligevel! . . .

Aah, disse morgener! og disse aftener! — Og disse formiddage paa skolen! Og disse eftermiddage herhjemme! — hvor han bare laa paa sofaen og tænkte paa liderlige ting istedetfor at bestille noget! . . .

Han lod sig falde ned paa sofaen, støttede albuerne paa sine knæ og gjemte Ansigtet i hænderne —: Aa denne liderlighed, denne overhaandtagende liderlighed! — den var det igrunden, som gjorde ham saa ulykkelig! den var det jo, som gjorde, at han aldrig fik bestilt noget. — Tog han en bog og begyndte, kunde han jo slet ikke tænke paa det, han læste, bare for disse nøgne fruentimmerskikkelser, som dansed mellem linjerne, indtil han glemte baade bogen og linjerne og bare saa paa dem. — Ja, liderligheden var det, som

forhindred ham fra at gjøre sin pligt, og den var det, som fyldte ham med dette fortærende savn, som ikke lod ham rist eller ro. . .

Men hvad i alverden skulde han gjøre? — han havde jo gjort hvad han kunde, for at overvinde det. — Han havde trukket sig tilbage fra kammeraterne. De var begyndt at tale for meget og for frækt om disse ting. En af dem havde endog fortalt, at han havde gjort det . . . og sagt, at han agted at fortsætte: det var for dejligt, til at han vilde la det være. — Og de andre havde vært mere eller mindre enige og havde led af *ham*, da han erklærte det for at være fræk tale. — Og saa havde han forstaat, at sligt var smitsomt, og han var blit ræd for sig selv, og havde trukket sig tilbage fra dem.

Men det havde ikke hjulpet, det var bare blet værre.

Nu, da han brændte inde med det altsammen alene, tænkte han aldrig paa andet hele den lange udslagne dag. Bare paa dette ene — aldrig paa andet! — han kunde gjøre, hvad han vilde, han fik det ikke ud af tankerne. —

Nej, det havde ikke hjulpet at trække sig tilbage fra kammeraterne. — Før havde han da vært optat af andre ting ogsaa,

var da ikke rent gaat op i bare det — men nu? . . .

Aa han havde havt det meget bedre før! Han tog hænderne fra ansigtet, løfted hodet og saa sørgmodig hen paa bordet, hvor Bjørnsons og Ibsens buster var stillet op, én paa hver side af skrivetøjet —: Hvor havde han ikke holdt af disse to f. ex. . . hvor mangen en glad og løftet stund havde de ikke skaffet ham — stunder, fyldte af ren og ædel begejstring, hvor alt urent var fjernt, fjernt fra hans tanke! . . .

Han husked det godt, det havde vært herlige dage. Bjørnsons og Ibsens og Drachmanns digte havde stadig ligget fremme paa bordet, og i timevis havde han kunnet gaa op og ned her paa gulvet og med glødende begejstring læse højt for sig selv af dem — aa for nogen timer! — Og naar han saa blev træt af det, og der tilfældigvis ikke kom nogen til *ham*, saa slængte han noksaa vel tilmode ud til en eller anden kammerat — helst en, der var ligesaa doven og havde ligesaa god tid som han selv — og la sig paa sofaen der, til at røge tobak og drikke øl og passiare om alle mulige ting. . . Helst forresten om fruentimmer . . . ja, igrunden havde de aldrig talt om stort andet; men de havde talt om det, ikke som noget attraaværdigt, bare som

en fristelse, der skulde modstaaes, men som desværre ikke altid blev modstaaet. — Jo, det havde vært hyggelige, underholdende og belærende aftener . . .

Istedenfor nu?! — aa, dette at ligge og døse hele eftermiddagen igjennem paa sofaen, fortæret af sanselig attraa! . . . og dertil stadig med samvittighedsnag, baade fordi han ikke bestilte noget, og fordi han hused disse stygge, liderlige tanker. . .

Anej forresten, samvittighedsnag? — nej det var det ikke egentlig. — Havde det endda vært virkelige samvittighedsnag! samvittighedskvaler! som dem han havde hver aften, naar han efter atter en dag tabt laa der i sengen og tænkte paa sine svegne pligter, og paa gud, og paa sine stakkars kjære forældre, som havde sendt ham ind her for at lære noget, og som han skammelig bedrog ved saaledes at la dem kaste de dyre penge bort til ingen nytte! — Havde det endda vært slige samvittighedsnag!

Ja for de optog ham da ialfald! og holdt, saalænge de varte, de stygge, urene tanker borte! og fyldte ham med anger og sønderknuselse! og med gode forsætter! — Havde han havt dem hele dagen — kanske havde han da vært reddet! — Men det var bare om aftenen, at nagene steg til virkelige kvaler;

om dagen var samvittigheden bare halvvaagen, bevidstheden om de svegne pligter laa bare over ham som en dunkel, ubehagelig følelse, som han ikke egentlig refererte til noget bestemt; og som ikke optog ham! og ikke fordrev de liderlige tanker! Og ikke fyldte ham med anger og sønderknuselse, eller avled gode forsætter! Nej, bare pinte ham, sejgpinte ham den hele lange gudskabte dag, fordærved ham selv den mindste ting, og gjorde ham endnu mere uskikket til at bestille noget. . .

Aa, denne modbydelige, sløvende sejgpining! — Og den skulde vare ved dag ud og dag ind! kanske aar ud og aar ind! . . . Og værre og værre blev det dag for dag — nej, han holdt det ikke ud mere! Han hvilte igjen albuerne paa sine knæ og gjemte ansigtet i hænderne. Men saa pludselig gav det et sæt i ham, han løfted hodet og saa næsten vildt ud i luften —:

— Han maatte skaffe sig angeren og sønderknuselsen! . . . ordentlige samvittighedskvaler, som kunde opta ham hele dagen! Og fordrive de liderlige tanker! og fylde ham med anger og sønderknuselse; — Ja det var det eneste, som muligens kunde redde ham.

Han sad der med hænderne paa sine knæ og stirred ud i luften og hørte angst sit

hjerte slaa, mens han følte beslutningen fødes derinde i sig. Et øjeblik tænkte han paa at stanse den, men føg saa med ét op af sofaen og fór frem og tilbage paa gulvet —:

Nej! fejlen! fejlen, og skjøgen, og solskinnet!.. ud, bare ud af denne tunge beklumrede luft, som holdt paa at kvæle ham! ... lynild og Torden! — og saa frisk, renset luft at aande i efterpaa! . . . fald og oprejsning! . . . . Ja, fejlen! og solskinnet! og skjøgen!

Og han sank ned paa sofaen igjen og blev siddende støttet med én haand paa hvert knæ og stirre ned i gulvet. Blodet suste gjennem aarerne med vild kraft, han hørte ikke længer ængstelig sit hjerte banke, hans fantasi havde feber —;

. . . Skjøgen! . . . skjøgen! — han saa hende for sig, den høje, fyldige pige fra igaaraftes. Rolig vandred hun opover Karljohan sammen med en fyr. Det var over paa parksiden, der var næsten ingen folk, de gik formelig klínt ind under parkens busker, armene havde de slynget om hverandres liv, og hun læned sit hode mod hans skulder og saa op paa ham med store ømme øjne — og han kyssed hende lidenskabelig og pressed haanden, som han havde stukket ind under det opknappede kjoleliv, voldsomt op mod hendes nøgne bryst. . .

Han saa det tydelig altsammen, han stod inde paa græsplænen lige bag den busk, de passerte forbi, da de kyssedes, og deres ansigter var ikke mere end en alen eller to borte fra hans.

Han fór frem og rev hende fra ham —: hun var jo skjøgen, og det var jo ham, der skulde ha hende . . . Han rev det opknappede kjoleliv tilside . . . brysterne hvælved sig struttende faste, blændende hvide mod de røde friske brystvorter — og aanded vellyst. . .

Men det var ikke nok! Mere væk? — og han rev klæderne af hende, stykke for stykke, mens blodet sød ham gjennem aarerne og suste for hans øren. Indtil hun laa der foran ham i nøgen uopnaaelig majestæt. . . .

Saa vælted han sig med et formeligt brøl tilbage i sofaen, rulled sig sammen i en klump og laa og udstødte en hæs, rallende lyd.

Slig blev han liggende en stund i det halvmørke værelse og vride sig i ulidelig brynde. —

Men pludselig, med et sæt, sprat han op paa gulvet igjen og saa paa sit uhr —: Du store gud, den var ikke stort over fem!

Han løb nervøst frem og tilbage i det trange rum —: Hvad *skulde* han gjøre for at faa tiden til at gaa ligetil sent inat! — ja for

før turde han ikke gaa derned. — Aa det var jo ikke til at holde ud . . .

Han sat sig hen til bordet igjen og forsøgte at læse videre i Drachmann. Nej det gik ikke. —

Han tog frem Ibsen og Bjørnson, digtene, og bladed i dem . . . Nej det var ham ikke muligt at holde tankerne sammen. — Endelig rejste han sig og tog et par slag hen over gulvet, spekulerende paa, hvad i alverden han skulde gjøre. — Jo! — og han knipsed med fingrene — han vilde gaa en tur, en lang tur, og ikke komme tilbage før inat! —

Han skulde netop til at gaa ud i entreen efter tøjet, da det banked paa døren.

— Se saa! . . . han vidste hvem det var . . . naturligvis denne Henschen! en bra fyr for sig, den eneste af kammeraterne, han havde beholdt, fordi han var alvorlig og ikke letfærdig som de andre; men hvorfor i alverden skulde han komme just nu! Uf, han vilde ikke tale med nogen nu! — Og i befippelsen sat han sig ned igjen ved bordet og lod, som han læste.

Henschen kom ind stilfærdig som sædvanlig, sat sig ned og la en bog paa bordet —: har du læst den?

Jarmann læste paa titelbladet: „En soirée

dansante". — Nej, sa han, mens hans bladed i bogen og saa, det var vers.

— Ja den bør du læse.

— Jasaa?

— Ja. Usædeligheden, som i den senere tid har gjennemsyret de store kulturlandes literatur, begynder nu at ville trænge sig ind hos os ogsaa. Denne bog er et vidnesbyrd om det. — Der maa gjøres noget!

— Er den god? spurgte Jarmann.

— Der er meget vakkert i den, men det ea usædeligt altsammen.

Jarmann kneb øjnene sammen og stirred gjennem vinduet ud paa de smaa gammeldags ruder over i bryggerhuset; vendte sig saa pludselig mod Henschen —:

— Det er mærkeligt, hvor det usædelige kan gjøres vakkert du!

— Ja, desværre!

— Som nu f. ex. her — han pegte paa versene i Drachmanns bog og læste:

„Intet er liv, hvad i liv ikke fejled;
skjøgen har sit solskin. men du kuu et slot,"

— er det ikke vakkert?

— Nej, Henschen syntes ikke, *det* var saa vakkert.

Jarmann studsed og kasted et forskende blik hen paa fyrens ansigt. Det var ganske

roligt; ikke spor af optat sad han der og kiged videre paa Drachmanns vers.

Jarmann sendte ham et underlig ondt, formelig giftigt blik, fuldt af foragt og medlidenhed, blandet med misundelse og had. Det kogte i ham —: saa han forstod ikke, at det var vakkert! han følte altsaa ikke noget ved disse linjer, der havde grebet ham slig! . . . følte altsaa slet ikke som ham! — Nej naturligvis! . . . at han ikke havde forstaat det før nu! Denne alvorlige, bra, flittige gut, som altid kunde sine lektier paa skolen, og bestandig talte saa absolut fordømmende om al usædelighed — det var jo klart som dagen: han havde selv aldrig havt trang til at gjøre noget galt og kunde derfor heller ikke forstaa det hos andre . . .

Og han stirred og stirred paa dette rolige, alvorlige, men, som det nu forekom ham, saa aandløst fortørkede ansigt, og medlidenheden og foragten og misundelsen og hadet kogte derinde i ham sammen til en eneste følelse af voldsom modbydelighed. Men saa taalte han ikke at sidde der mere og se paa ham, han fik formelig lyst til at myrde ham —:

— Klokken er mange, jeg maa ud i byen et ærende, sa han nervøst og rejste sig; jeg skulde netop til at gaa, da du kom.

— Ja, Henschen skulde ogsaa hjem igjen;

han havde bare villet gaa indom med den bogen.

De gik ud sammen, og glad var Jarmann da han blev fyren kvit allerede i porten. Alene drog han saa afsted en lang tur rundt hele vestre og østre Aker. Da han træt og varm kom ned til Gambyen, var klokken omkring ti.

Det var mørkt, himlen var overskyet, luften lidt raa, men gaderne var tørre. — Han vandred omkring derude en times tid, ganske rolig, ikke spor af febrilsk længer; de fruentimmer, han passerte, betragted han alt med ganske andre øjne end tidligere, han var ligesom kommen dem nærmere ind paa livet; det vilde slet ikke undret ham, om en af dem havde talt til ham og bedt ham gaa med hjem; han vidste nok at det ikke vilde ske, men for hvert fruentimmer, han mødte, ligesom vented han det alligevel.

Endelig drev han indover mod byen. Da han gik gjennem Vaterlands smale gader kom han til at tænke paa, at her bodde der ogsaa skjøger — hvorfor ikke ligesaa godt gjøre det her? — Han vilde ikke tilstaa det for sig selv, men han blev ængstetig —: nej, han havde nu engang bestemt sig til, at det skulde ske i Vika!

Han gik videre, men sagtned uvilkaarlig

skridtene, jo længer han kom. Og oppe i Karljohan skjød han slet ikke gjenvej over Ejdsvoldsplads, men gik helt op til universitetet og derfra ned Klingenberggaden.

Paa den lille triangelformige plads foran indgangen til Vika stansed han og betænkte sig —: der laa Bakkegaden mørk opover, bare med lys i „Napoleons slot“ . . . og længer tilhøjre den smale Skolegade med sin ensomme gaslygt helt borte i den anden ende ved siden af politistationens havegjærde — den saa mest fristende ud . . .

— Nej, han turde ikke!

Og han tog af nedover til Vestbanen, rundt et par kvartaler og tilbage igjen. Og det ikke én, men to gange — som katten om grøden, naar den er varm. —

Da han for tredje gang stansed paa den fatale treangelformige plads foran indgangen til Vika tog han sig nervøst sammen —: Nej, nu maatte der handles! skede det ikke idag, saa var det jo bare samme historien om igjen imorgen! — Og stille og beklemt sneg han saa ind i den smale Skolegade med de lave enétages huse med kvist, og sin ensomme gaslygt derborte paa hjørnet ved politihaven. Pigernes vinduer var forresten mer end gaslygter nok for ham. Hvergang der kom nogen søgte han at komme sig hen paa

de mørkeste steder, længst muligt fra skinnet af vinduerne, og vendte bestandig ryggen til. Naar saa gaden blev tom igjen listed han sig forsigtig hen foran et vindu med lys i, bøjed sig forover, la øret til vinduet og lytted med bankende hjerte og hæst rallende aandedræt — eller forsøgte at kige gjennem den smale spræk mellem gardinet og vinduskarmen. Men naar han saa vilde til at banke paa ruden med sin rystende haand — saa turde han ikke.

Slig gik han fra vindu til vindu.

I en port oppe i Mellemgaden stod en en tyk, øllet hore og spejded nedover gaden.

— Kom ind da søten min! sa hun, da han sky vilde liste sig forbi.

Han stansed og betænkte sig et øjeblik. Hun var styg som bare pokker, men det tænkte han ikke det mindste paa — aa bare han turde? hjertet hopped i livet paa ham, han kunde høre det banke, og han aanded med besvær. Og det banked hæftigere og hæftigere, jo længer han betænkte sig. . . .

Saa med ét blev han pludselig greben af en voldsom rædsel og tog uvilkaarlig tilbens det forteste han kunde, hen gjennem de smale gader. — Først da han havde hele Vika langt bag sig sagtned han løbet og slog

lidt efter lidt over i skridt, men han gik nervøst hurtig, ligetil han var hjemme.

Da han kom ind paa sit værelse, rev han klæerne af sig, putted sig i en fart ned under tæppet og begyndte febrilsk sin aftenbøn. Han takked inderlig gud, som havde hjulpet ham til at staa imod fristelsen, loved, at han ikke mere skulde udsætte sig for den, bad om kraft til imorgen at kunne jage de stygge tanker paa flugt og begynde at arbeide, som han havde gjort den første tid herinde. Tilslut, da en mild ro havde sænket sig ned over ham under bønnen, tog han salmebogen, — den laa derhenne paa bordet som sædvanlig — og sang en salme, en lovsang til Herren, og søvned saa ind med let hjerte. —

Hele dagen efter gik han og tænkte paa sin udflugt den foregaaende aften, men nævnte ikke et ord om den til nogen af sine kammerater; han skammed sig dybt over sig selv: tænk, at han havde villet gjøre det! . . . Aa, men det skulde ikke, nej det *skulde* ikke gjenta sig . . . jeg gaar aldrig mere derned! jeg *gjør* det ikke, jeg *gjør* det ikke! gjentog han uafladelig for sig selv hele dagen igjennem.

Og alligevel — klokken var ikke mere end ti om aftenen, da han allerede bøjed tilvenstre fra Klingenberggaden hen over den

triangelformige plads og sneg sig ind i Skolegaden igjen.

I porten paa det borteste hus i Skolegaden no. 1 stod en pige i hvid nattrøie og kort rødt uldskjørt og kikked ud paa gaden.

— Faar jeg gaa med Dem ind, hvisked han hæst, uden at se paa hende; han skalv som et espeløv.

— Ja kom da vesle gutten min, sa hun rolig og gik foran. Da de kom ind i det lave værelse med den underlig beklumrede luft, laaste hun uden hastværk døren af og gik rolig foran ham ind i det lille bagværelse til gaarden, hvor en liden natlampe brændte ved hodegjærdet af sengen med det hvide omhæng. Han fulgte skjælvende efter.

Men da hun havde naad sengen, fór han pludselig hen til hende, vælted hende voldsomt overende og styrted sig over hende som et vildt dyr. —

Da han var færdig, rejste han sig halvt op i sengen og saa forstyrret ned paa hende. Hun smilte og klapped ham paa kindet, og da først opdaget han, at hun var meget vakker.

— Djævel i en engels skikkelse! mumled han inde i sig, fór op, slængte to kroner paa bordet — og løb paa dør og lige hjem.

Hjemme paa værelset tændte han ikke

lampen engang, bare rev klæerne af sig, putted sig i seng, begraved ansigtet i puden og forsøgte at komme til at sove med det samme. Men det gik ikke. Han laa og vendte og snudde sig paa alle bouger og kanter, men nej, det var umuligt. Samvittigheden rev og sled i ham, han fik ikke fred for den — hvad *skulde* han gjøre! Han kunde ikke be, han havde jo med frit forsæt gaat hen og gjort dette her . . . „jeg vil! jeg vil!“ havde han mumled mellem tænderne som en rasende, da han til syvende og sidst efter en lang kamp med sig selv var styrted afsted derned for at tilfredsstille sin lidenskab . . . han havde virkelig *villet* det onde, og turde ikke fremstille sig for gud nu, lige efter at det var fuldbragt. — Men han fik ikke fred, han maatte be, ellers kom han til at bli liggende vaagen hele natten, det følte han. — Han forsøgte det igjen, men nej; han bare uafladelig saa sig selv løbe afsted, nedover Klingenberggaden . . . om hjørnet . . . ind i Skolegaden . . . ind porten . . . ind døren — og hen til sengen. — Aa han *vilde* ikke tænke paa det! *vilde* ikke tænke paa det . . Jo, der styrted han igjen afsted ned Klingenberggaden, om hjørnet, ind i Skolegaden, ind porten, ind døren — og hen til sengen . . . Aa gud! aa gud! dette holdt han ikke ud. . .

Pludselig fór han op af sengen, tændte lampen og blev staaende i bare skjorten midt paa gulvet og se sig forvildet omkring i værelset. Tilslut fik han øje paa salmebogen henne paa bordet, greb den og krøb iseng igjen med den i haanden, bladed lidt i den og gav sig saa til at synge —: „Jesu din søde forening at smage". — Han forsøgte at gi sig hen til stemningen i salmen, det lykkedes lidt efter lidt, øjnene fyldtes med taarer, mens han laa der i sengen og sang, og da han var færdig, græd han —: aa, nu havde han rigtig faat se, hvor stor en synder han var, nu følte han først rigtig trangen til frelse, og nu skulde det bli alvor med omvendelsen; fra imorgen den dag skulde han bli et andet menneske. Og han bad, bad saa inderlig og alvorlig, at gud vilde gi ham kraft til at føre sit forsæt igjennem, saa han kom til at vandre i et bedre levnet og bli et sandt guds barn. Og han gjentog bønnen inderligere og inderligere, bad og bad, kunde slet ikke bli træt af at be, og søvned tilslut bedende ind. —

Men alt den næste morgen var han slet ikke saa forfærdet over sin synd mere. Han følte sig jo omtrent som ellers, og det stod ikke længer for ham som noget saa afgjørende, det han havde gjort. Igrunden var det jo ikke andet end hvad de fleste andre

mennesker gjør. Han havde ikke rigtig kunnet tro det før, men nu havde han jo faat troen i hænderne; for bare de par gange, han havde vært dernede, havde han mødt flere bra folk, som han vidste, hvem var. Naturligvis, de var jo allesammen ældre end han, men det var jo ikke det, det kom an paa. Faktum var, at det var ikke bare rent liderlige svin, som gik der — og han var ikke værre end de andre. Naturligvis, stor synd var og blev det alligevel, men herregud. . . .

Slig laa han og tænkte i sengen, da pigen kom ind med kaffen. Hun sat brettet fra sig paa bordet og gik hen og putted en skuffe kul i ovnen. Han betragted hendes skikkelse, mens hun stod der, dybt bøjet forover, midt i det røde ovnslys. Bagfra i halvprofil saa han kindens zarte oval, halsens og brystets æggende linjer . . . skjørtet runded sig i en voldsom, vellystig bue over den fremspringende underkrop . . . og under skjørtets nedre kant stod to rødstrømpede lægger, blottede ved den bøjede stilling, og tegned sine forlængelser svagt opover som en anelse bag det enkle skjørt — aah! om han havde turdet . . .

Saa sluktes det brandrøde skjær omkring

den æggende skikkelse, og pigen rejste sig og gik.

Han rysted sig, angred sin syndige tanke, bad sin morgenbøn, om end ikke med den andagt som igaaraftes, stod op og gik paa skolen.

Men undervisningen var ganske spildt paa ham den dag. Han sad bare der paa skolebænken, støttet paa albuen, med haanden under kindet og tænkte. Og mens han sad der, dukked det frem for ham alt det han havde hørt af kammeraterne om, at det skulde være sundt at bruge fruentimmer, og at hvis man led af brynde, saa var det den eneste maade at skaffe sig af med den paa, hvis man ikke — isch; . . . ja og saa kunde det kanske hjælpe ham til at bli flittig igjen; for hvis han regelmæssig brugte fruentimmer, kom han sikkert til at bli mindre optat af at tænke paa det . . . og desuden, det at tænke paa fruentimmer, slig som han havde tænkt paa dem i det sidste halvaar, det var jo igrunden ligesaa stor synd som at tilfredsstille sit begjær. .

Slig sad han hele formiddagen igjennem der paa skolebænken og akkorderte med sig selv, og lærerne greb ham stadig i uopmærksomhed. Han vidste med sig selv, at al den akkordering bare var uærlige og unyttige forsøg paa at kaste sig selv blaar i øjnene, men

alligevel var det ham en tilfredsstillelse slig at hente frem alt, hvad der talte for, at han ikke skulde la det bli med den ene gang. — For det følte han, det kom saa ikke til at bli med det alligevel. —

Da aftenen kom, var han igjen dernede, aftenen efter ligesaa — og siden hver eneste aften, saasandt han kunde opdrive kroner. Og senere, da han havde lært hvordan man kunde faa det gratis, gik der nødig nogen dag uden at han var hos fruentimmer.

I begyndelsen kjæmped han endnu imod og bad gud om kraft til at vende om, men lidt efter lidt blev det sjældnere, han bad, og tilslut, da han følte, der ikke længer kunde være tale om at holde op, lod han helt være med at be — det vilde jo under de omstændigheder bare være gudsbespottelse — og gav sig helt hen til sin lidenskab.

III.

Det var en eftermiddag udpaa vaaren aaret efter; klokken var lidt over fem. Inde paa den samme lille førsteétages hybel ud til gaarden laa Jarmann, strakt ud saa lang han var, paa ryg henne i sofaen med halvlukkede øjne. Haanden med tobakspiben var glid udfor kanten af sofaen og hang slap ned. Piben var udrøgt, det lille værelse fyldt af fersk tobaksrøg; han havde dampet som en hest ovenpaa den tunge middagsmad.

Han forsøgte at aabne øjnene helt, men øjenlaagene faldt mat ned igjen . . .

. . . Aa, at han skulde være saa søvnig! — han vilde saa gjerne derned igjen til hende med det samme. Men det var umuligt; han maatte hvile sig lidt først. — Pokker ossaa, at han skulde spise saa glubsk! det var naturligvis det, der havde gjort ham saa søvnig . . .

. . . Aa, hvor hun var dejlig! . . .

— — Han havde mødt hende paa hjørnet af Universitetsgaden og Kristian August, da

han kom fra skolen. — Det havde git et sæt i ham da han fik øje paa hende, saa vakker var hun, og han var blet staaende og se beundrende paa hende, indtil hun blev opmærksom paa det. Saa stansed hun ogsaa, saa paa ham og smilte, og sa: „følg med hjem!“ — og gik videre.

Han fulgte efter med skolebøgerne under armen. Nedover Univertetsgaden, op Karljohan og ud Drammensvejen. Ved Algier tog hun af. De gik forbi en liden have med et lysthus af halvudsprungent grønt, foran et gammelt toetages hus, og op det lille smug som skilte haven og huset fra nabogaarden. Fra smuget gik der udenpaa huset en stor trappe op til anden etage, der gik de op, hun foran og han efter, og kom ind i et lidet lunt koseligt værelse med mørke gardiner og rødbrune, polstrede møbler.

Han la skolebøgerne fra sig paa bordet og sat sig i gyngestolen midt paa gulvet, og hun hængte af sig tøjet og sat sig hen paa fanget hans, og saa ham ind i ansigtet med store, dybe, brune øjne.

— Jeg har ingen penge, sa han forlegent.

Hun smilte —: nej, det var ikke derfor, jeg tog dig med.

— Hvorfor da?

— Fordi jeg syntes om dig. — Synes du om mig?

— Om jeg gjør? — du store gud, De er jo vakker som en dag! Og han greb hende om skuldrene og vilde kysse hende. Men hun undveg leende —:

— Nej, for nogen dejlige tænder du har, sa hun.

— End De da? — Og han la armene om hendes hals og trak hodet hendes ned imod sit og viste tænder. Hun gjorde det samme, de sat de skinnende hvide tandrækker mod hverandre, lo saa højt begge to og gav sig til at kysses saa vaadt som muligt —

. . . Han vilde trykke hendes bryst ind imod sit, men det gik ikke; de sad saa forkjert i den gyngestolen. Han saa sig om; der var ingen seng, men derhenne var en dør — og han saa spørgende op paa hende. Hun nikked og smilte; hun havde fulgt hans øjne og forstaat.

De gik henover gulvet sammen, han med armen om hendes liv, hun med hodet paa hans skulder. Døren derhenne stod paa klem, han skjøv den op, og de kom ind i et lidet halvmørkt soveværelse; de mørke gardiner var trukket for.

— Skal vi ta af os? sa hun, da de stansed foran sengen.

— Nej! — hvisked han lidenskabelig, greb hende om skuldrene, trykkede hende lempelig bagover ned i sengen, la sig selv op til hende og vælted sig over hende. — — —

. . . De laa tæt op til hverandre, slynget sammen, og med kind mod kind. Pludselig tog hun ham om panden, skjøv hodet hans lidt ud fra sit og saa paa ham med de store øjne, dobbelt mørke at se til i den skumring, som herskede i værelset —:

— Er du glad i mig? sa hun ømt.

Han fik taarer i øjnene og svarte ikke, bare gjemte hodet ved hendes bryst som et barn — det havde aldrig hændt ham før, at et fruentimmer, han laa hos, havde holdt af ham.

Og han grebes af usigelig ømhed, og de par timer han laa der hos hende, var de dejligste timer, han havde levet. — Det at vide, at hun virkelig holdt af ham . . . at læse det i hendes dejlige øjne . . . at føle det i hver liden bevægelse, hun gjorde — aah! han havde aldrig vidst, hvad det vilde si før.

Han klædde af hende stykke for stykke, én ting ad gangen, beundred hende, kyssed hende og laa hos hende, smøg sig op ad hende paa alle kanter, tulled sit hode ind i hendes svære sorte haar og laa og bed i det, vikled sig ud af det igjen, klædde nok et plag af

hende og beundred og kyssed hende paany og paany i det uendelige — med et umætteligt begjær efter denne dejlige kvinde, som holdt af ham.

Og hun laa der vidunderlig lad og øm under hans kjærtegn, bare strøg ham blødt ned over hodet og ryggen og klemte ham sagte op til sig, hvergang hun skalv af vellyst...

— — — Han havde igjen vikled sig ud af hendes haar, og titted op paa hende, hun var blet saa stille med et —: Hun laa med halvlukkede øjne og stirred ret ud for sig. Han saa paa hende en stund, spurgte saa: hvad tænker du paa? — Hun svarede ikke strax. — Hvad tænker du paa? sa han igjen, — Saa vendte hun ansigtet mod ham og sa langsomt: paa dig! — med et tungsindig, forgræmmet udtryk i øjnene.

Han svarte ingenting, bare blev liggende og se paa hende, og vidste ikke hvorfor, men var med ét blet saa sørgmodig stemt.

Men saa pludselig skjød der en vild sanselighed op i øjnene paa hende og hun greb omkring ham og trykked ham til sig —:

—: Tag af dig altsammen! hvisked hun lidenskabelig. Og uden at vente paa svar rev hun skjorten af ham, og chemisen af sig, trykked ham tæt ind til sig, slynged sig fuldstændig om ham — og tog ham . . .

En vanvittig vellyst strømmed igjennem ham fra isse til fod; musklerne paralyseredes, de blev bløde og unge, det kjendtes, som han sank og sank, dybere og dybere, ned i hendes dejlige kildrende kjød. Og han ønsked ikke andet, bare vilde synke og synke ind i hende, gaa helt over i hende, flyde helt sammen med hende og bli en del af hende selv.

Han hvisked det til hende, hun krysted ham krampagtig ind til sig — og det føltes som om det virkelig skede — — —

— — — Han laa paa ryggen med hodet i hendes arm, ubehagelig mat og med en voldsom sugen for brystet. Og det blev værre og værre, det begyndte at gaa rundt for ham, han var nær ved at faa ondt. Han strøg haanden mat henover panden, den var kold og fugtig.

Hun laa en stund og saa paa ham uden at han mærked det, la saa haanden paa hans pande og saa ham ængstelig ind i øjnene —: hvad fejler dig? sa hun ømt; er du syg?

— Nej, det er vist bare det, at jeg ikke har spist.

— Ja stakkars gut — hun la kindet ind mod hans og kjælte for ham som for et lidet barn — det er jo sandt: du kom jo lige fra skolen. Og jeg, som ikke har tænkt paa det — du faar gaa hjem og spise.

Han svarte ikke, bare la hodet mat ned paa skulderen hendes og lukked øjnene, mens der løb en kuldegys igjennem ham. Saa sprang hun, nøgen som hun var, frem paa gulvet og fandt frem en flaske øl.

Han aabned øjnene og laa og saa paa hende, mens hun med en øvet liden bevægelse af haandleddet trak flasken op. Det hvide legeme skinned i halvmørket . . . Og du store gud, for former! . . . saa slank og smidig og elegant midt i al sin fylde! . . . Og det dejlige haar! det rak hende helt ned til korsryggen . . .

Hun sat to store seltersglas paa bordet ved hodegjærdet og skjænked i.

. . . Og saa ren og kysk, hun saa ud! — lig en nøgen jomfru, som er alene . . . at kyskhed og ukyskhed kunde ligne slig . . .

— Drik! sa hun og rak ham det ene glas; selv tog hun det andet. — Han rejste sig overende i sengen og drak glasset ud, begjærlig, uden at ta det fra munden, og la sig saa ned paa puden igjen.

Det kvikked. — Hun sad paa sengekanten og betragted ham. — Gjorde det godt? spurgte hun lidt efter.

— Ja, nu er det meget bedre. — Han befandt sig virkelig ganske vel igjen, og øjnene gled uvilkaarlig fra hendes ansigt ned

over det nøgne legeme. — Hun rødmed. kasted linnedet over laarene og bøjed sig ned og kyssed ham —: Nu du er blet bedre, er det bedst, du staar op og gaar hjem og spiser, før det kommer igjen, sa hun

— Anej! — han slynged armen om hendes hals og kyssed hende — skal jeg gaa fra dig! nu er jeg jo ganske bra igjen.

— Jamen vær nu fornuftig, sa hun; jeg vil ikke ha, du skal bli syg her, og du kan jo komme igjen, naar du har faat spist og hvilt dig lidt. —

De klædde paa sig. Hun tog bare undertøj paa, hun vilde hvile lidt middag hun ogsaa, sa hun, og la sig hen paa sengen, indtil han var færdig. Saa stod hun op for at lukke ham ud. Henne ved døren faldt han hende krampagtig om halsen —: aa jeg er saa glad! saa glad! saa glad! i dig, hvisked han.

— Du er en sød gut! — hun klapped ham — kom saa igjen naar du har spist og hvilt dig.

Da han sa adiø, kyssed han hende ærbødig paa haanden. Hun lo lidt genert af det, men hun likte det godt, det kunde han se.

Han gik ned den store trap udenfor huset, ud det lille smug og tilvenstre forbi haven

foran huset. Et øjeblik stansed han og saa paa den. Den saa dobbelt koselig ud nu, syntes han . . . aah, om det havde været hans have! og hans hus! og hun var hans!..

Han rysted melankolsk paa hodet og skyndte sig hjemover. Klokken var over fire, spisekvarteret lukket. Værtinden skaffed ham alligevel noget mad, og han spiste graadig og drak to halve øl til. Gik saa ind paa sit værelse, fik kaffen ind til sig og la sig hen paa sofaen til at røge. — Naar piben var røgt ud, vilde han gaa derned igjen.

Men saa havde denne fordømte søvnighed tat ham, lemmerne var som bly, og han kunde ikke røre sig af flekken. —

Piben faldt paa gulvet. Øjnene havde lukket sig helt, og han laa igjen med hodet mod hendes varme bryst. Han hvilte — aa hvor han hvilte!

Med ét skvat han op i sofaen og blev siddende halvt overende, hvilende paa den ene arm, og stirre paa et mandfolk, som stod midt paa gulvet. Han hørte endnu i øret, at det havde banket, men han var først vaagnet ved at det gik i døren.

. . . Men det var jo Henschen!? . . . han saa sig om i værelset —; ja det var jo sandt, han var jo ikke hos hende, men hjemme hos sig selv? — og han la sig træt tilbage i

sofaen igjen og lukked øjnene. Han var ubehagelig tilmode.

Denne Henschen, fremdeles hans eneste kammerat, var blet hans levende samvittighed, nu han havde bragt sin egen til taushed; han likte ham igrunden slet ikke, men kunde ikke undvære ham alligevel.

— Forstyrrer jeg dig kanske? spurgte Henschen.

— Aa — jeg holdt netop paa at hvile mig lidt! — han aabned øjnene halvt.

Det var kjedeligt, jeg vilde gjerne læst op digtet mit for dig — jeg er færdig med det.

Jarman sprang op —: Jasaa? lad mig høre! sa han ivrig og sat sig ganske vaagen hen i sofahjørnet og saa meget interesseret ud.

Henschen sat sig ned ved bordet foran vinduet, tog manuskriptet frem, og læste.

Det var et langt digt, skrevet i nogenlunde vers; indholdet var følgende:

En ung mand, student naturligvis, er blet opmærksom paa, hvorledes forfattere nufortiden blir berømte ved at skrive liderlige bøger. Han vil ogsaa bli berømt, og saa sætter han sig til at skrive et stort liderligt drama. Nytaarsaften, mens hans forældre og søskende nedenunder i stuen fejrer julen med andagt og salmesang, sidder han oppe paa

sit tagkammer og lægger den sidste haand paa sit arbeide. — Endelig er han færdig. Han læner sig vel tilmode tilbage i sin gyngestol, gyngende et par gange frem og tilbage, og falder saa i søvn. — — — Det banker paa døren, og ind triner en formummet skikkelse, som siger: følg med! Han kan ikke andet, han maa adlyde. De gaar ud, gjennemvandrer forskjellige gader, og kommer endelig til theatret. Der gaar de ind og tar plads i sniplogen i første rad. Teppet er endnu ikke gaat op; mens de venter tar han publikum i øjesyn. Der er propfuldt hus, men — det er altsammen bare benrangler! Han ser forfærdet paa sin ledsager og spør, hvad det skal betyde. — Jo, svarer skikkelsen, det er alle dem, som du ved dit liderlige stykke har bragt paa afveje, og som siden er døde og kommen til helvede. Hver nytaarsaften kommer de her og ser om igjen det stykke, som fra først af har bragt dem i fordærvelse. — Idetsamme vender alle dødningerne sine hoder mod sniplogen: han er opdaget. De hyler og rejser sig op og strækker sine knokkelarme med krummede fingre op imod ham som for at gribe ham. — Han farer op og vil ud, men skikkelsen holder ham tilbage. Han kjæmper fortvivlet for at komme løs; han skriger — og saa vaagner han i sin

lænestol, bedækket med sved. — Han farer op og gnider sine øjne, griber det færdige drama og kaster det i ovnen. — Da han har set det fortæres i luerne til sidste stump gaar han nedenunder og falder sine forældre og søskende om halsen — finis.

Jarmann var begejstret —: Saan skal de ha det! raabte han. Det er slige bøger, der maa skrives i vore dage. — Har du faat forlægger?

— Nej. Henschen havde gaat en tre fire gange op og ned udenfor Cammermeyer, men havde ikke vovet at gaa ind.

— Jeg skal gjøre det, sa Jarmann. Og han tog paa sig, og de gik begge to ned til Cammermeyer.

Jarmann maatte gaa alene ind. Cammermeyer tog meget kjølig imod ham, men loved, at han skulde la produktet gjennemlæse af en af sine konsulenter. Om en otte dages tid skulde han faa svar.

Efterat ha opmuntret Henschen til at være ved godt mod — „det var jo grejt, at et sligt digt vilde bli antat“ — gik Jarmann alene hjem igjen; Henschen skulde som sædvanlig hjem og læse *).

Da Jarmann var kommen hjem, gik han

*) Produktet blev virkelig forlagt af Cammermeyer!

fornøjet op og ned ad gulvet i sit lille værelse med en følelse af at ha gjort noget. — Det forstod sig: han selv stod ikke til at redde, det følte han; men han vilde ialfald gjøre, hvad han kunde, for at andre ikke skulde gaa den samme vej . . . det var ham ialfald en trøst. . . .

Han kom til at tænke paa den norske stil, han skulde ha til næste gang — norske stile var det eneste, han gad befatte sig med til skolen; det mored ham at skrive dem, og han fik bestandig ros for dem. Denne gang skulde han skrive „Om romanlæsningens skadelige indflydelse paa ungdommen". Den skulde først indleveres om otte dage; men nu følte han sig oplagt, han vilde sætte sig til strax. — For han vilde ikke gaa ned igjen til hende! ikke idag ialfald.

Han sat sig ned og gjorde udkast til en skizze af den eftermiddag og aften han havde oplevet for et aar siden, den dag han første gang vandred ud paa livet. — Der kunde ikke tænkes nogen bedre illustration paa romanlæsningens skadelighed, syntes han.

Han var netop færdig med udkastet da aftensmaden blev bragt ind til ham, og han udsat den videre bearbeidelse til efter aftensmaden.

Men da han havde spist og tændt sin

pibe og vilde sætte sig til igjen, var han slet ikke oplagt mere.

Han lænede sig tilbage mod stoleryggen og strak benene ud fra sig —: hu! hvor der var trist i det lille værelse; . . . han holdt ikke ud at bli siddende der.

Men hvor skulde han gaa hen? — ja for han vilde jo ikke til hende iaften. . . .

Han betænkte sig lidt, mens han stirred paa det graa rullegardin med vor frelsers kirke paa. Men saa brød han overtvært, rejste sig op, la piben fra sig og gik derned alligevel. —

Han stod paa trappeafsatsen udenfor hendes dør med hamrende hjerte og banked sagte paa. Hun aabned døren paa klem og saa ud i mørket —? Hvem er det?

— Det er mig.

Saa aabned hun døren helt og lod lyset falde paa ham.

— Aa er det dig? hvorfor kommer du først nu?

— Jeg blev forhindret.

— Ja nu er det forsent, der er nogen herinde.

Han saa paa hende med store, blanke øjne, nær ved at briste i graad, og hun blev igjen greben af den forunderlige lyst til at eje dette barn —:

Vent! hvisked hun sagte; jeg jager *ham* ud; vent nedenfor trappen.

Han gik ned og vented. Saa blev døren aabnet deroppe, han hørte en ærgerlig mandfolkestemme mumle nogen éder, og saa kom der en herre ned ad trappen og gik sin vej.

Han fløj op og kasted sig om hendes hals og græd af taknemmelighed. Hun var ogsaa rørt, han blev hende endnu kjærere ved det offer, hun havde bragt.

— Du skal bli her inat, sa hun og laaste af døren. Lad os klæ af os med det samme.

Han vilde ingenting heller og de gik ind i det lille soveværelse og tog lampen med. Han sat sig paa stolen ved fodenden af sengen, og hun sat sig paa hans fang og kyssed ham —: jeg vil klæ at dig sa hun; du faar ikke lov til at røre dig! Og hun gav sig til at klæ af ham som et barn.

Saa vilde han faa lov til at klæ af hende.

— Ja.

Det mored ham kostelig, og han klædde af hende under utallige kjærtegn, indtil han tilslut løfted hende op paa sine arme og la hende op i sengen, hvorpaa han slukked lampen og la sig op til hende. . .

Hun var den vakreste skjøge i byen.

Han kom der hver dag i en maaneds tid, sov middag hos hende saa godt som hver dag til udover aften, og blev i almindelighed efterpaa siddende og passiare med hende om dit og dat, mens hun sat op haaret og gjorde toilette til aftenen. Et par gange laa han der om natten ogsaa, men det var bare i begyndelsen.

En aften, nogen dage efter at de var blet kjendt, sad de nemlig og passiared sammen henne i den rødbrune, polstrede sofa mellem de to vindner. Han tænkte paa at bli, men saa banked det, og da hun havde set efter hvem det var, sa hun han maatte gaa; det var nogen, hun vented.

Han saa bønfaldende paa hende, men det hjalp ikke —: herregud, han maatte da forstaa det, at hun skulde leve. . . .

Saa rejste han sig og gik.

Det varte en stund, før han forsøgte paa at komme der om aftenen. — Men en aften indfandt han sig igjen.

Hun tog imod ham, men modvillig —: du kan ikke bli, sa hun.

— Jeg har 10 kroner — kom det undseelig.

Hun saa paa ham og sa koldt: det er for lidet.

Han blev bleg og saa dybt ulykkelig ud.

— Men du skal faa lov at bli for ingenting sa hun saa og kyssed ham. Og hun gik hen og laaste af døren.

— A ta dem alligevel? sa han og rak hende de 10 kroner.

— Du er et barn. Behold dine kroner, du har mere brug for dem end jeg. Det vi har sammen, har ikke noget med penge at bestille. —

Han blev, men kom aldrig mere igjen om aftenen. —

En eftermiddag, han skulde gaa, fortalte hun ham, at imorgen skulde hun rejse til Stockholm.

— For hvorlænge?

— Et aars tid eller to.

Han blev fortvivlet. — Hvad skulde der bli af ham uden hende? hvor skulde han gaa hen? hvad skulde han ta sig til?

— Aa det fandt han nok altid ud af. —

— Om hun vented nogen iaften?

— Ja.

— Altsaa aldrig mere?! — Han var nær ved at græde, men betvang sig.

— Jaja, sa han, tak for . . . han fandt ikke ordene, bare tog hendes haand, beholdt den en stund i sin og sa —: Om jeg blir 100 aar, glemmer jeg aldrig den dag, vi blev

kjendt. . . Adiø! — Og han trak haanden til sig og vendte sig bort og vilde gaa, for at skjule at taarerne strømmed ham ud af øjnene.

Men hun havde set det. Og hun greb ham i armen og holdt ham tilbage, kasted sig om hans hals og kyssed taarerne bort og sa —:

Nej *du* skal bli hos mig den sidste nat alligevel; du er den eneste, som virkelig holder af mig. . . . . .

. . . . . .

Saa rejste hun.

Han holdt sig inde et par dage og sad og græmmed sig. Men saa begyndte han igjen paa sin gamle flakken om efter fruentimmer, og snart var hun for ham blot et vemodigt minde.

IV.

Der var igjen gaat et aar, om nogen maaneder skulde han op til artium. — Han bodde ikke længer paa den lille hybel ud til gaarden henne i Kristian August: han var kommen i huset hos skolens bestyrer.

Sagen var den: ved sidste examen havde han kun hanglet igjennem saa vidt, at han kom op i øverste klasse som numer sidst, og ingen trodde, at han kunde bli student næste aar. Det havde da bestyreren som var en ungdoms bekjendt af hans mor, skrevet hjem til hende, og tilføjet at det stak vist ikke i daarlige evner, men deri at gutten var kommen paa gale veje og ikke bestilte noget. — Saa havde moeren skrevet tilbage og bedt og besvoret bestyreren om at ta sig af hendes kjære gut—paa en eller anden maade, som han selv fandt det bedst. — Nogen underlige gamle følelser var kommen op i bestyreren ved fru Jarmanns brev; hun havde været hans eneste ungdomsforelskelse, siden havde han

hverken set hende eller hørt fra hende, vidste bare, at hun skulde leve „lidet lykkelig, med en mand, der ikke forstod hende, i et tarveligt hjem paa landet" — og han beslutted sig til at ta gutten i huset og se, hvad han kunde gjøre med ham, til han blev student.

Bestyreren bodde dengang oppe i Parkvejen i første etage i en enkel pen toetages bygning med have foran. Havestuen med verandaen og et lidet aflangt hjørneværelse paa hver side optog hele forsiden af bygningen. Det ene hjørneværelse som laa udenfor entreen havde Jarmann faat, og derinde sad han næsten bestandig alene hele eftermiddagen og aftenen udover, ved bordet foran vinduet ud til haven, med skolebøgerne opslaat foran sig. — Men han læste aldrig, bare sad der, lænet tilbage i gyngestolen, og gynged sig sagte frem og tilbage, mens hans stirred ud paa havens og parkens træer, og lod tankerne løbe som de vilde.

Det var en aften ved nitiden; solen var gaat ned, men det var endnu temmelig lyst. Vinduet stod aabent, luften var sval og stille, en svag susen i træernes løv fyldte stilheden. — Han sad og drømte — om hjemmet: om skoven og søen og fjeldene — og blev helt betat af vemodsfuld længsel . . .

. . . Ak, om det havde vært hans fars

have dette, og parken derover havde vært det lille skogholt, han kjendte saa godt! . . . Aa, atter at stikke tværsigjennem det lille skogholt, dukke frem paa den anden side, stanse deroppe og staa og se ned, udover den trange, mørke fjord dybt dernede mellem de stejle, lodrette klippevægge . . . Saa springe ned ad den smale sti der tilhøjre, langs naboens gjærde og ned til bryggen inderst inde i fjorden, hoppe i baaden, kaste los, sætte sig paa toften, og lægge aarerne ud, og ro ud paa fjorden . . . Og saa naar han var kommen udpaa lægge aarerne ind og slænge sig hen i baadens bagstavn med hænderne under hodet og lukkede øjne, og la baaden drive hvorhen som helst, mens han laa der og drømte om livet i den store verden udenfor . . .

Han rysted sørgmodig paa hodet —: Anej, slig vilde han jo ikke kunne drømme nu mere, livet saa saa helt anderledes ud for ham nu . . .

Aa, hvorfor var ikke livet anderledes! . . . hvorfor var det ikke slig som han havde følt det dengang! . . .

Endskjønt, gud ved . . .

I grunden saa var det noksaa rart det liv han førte nu ogsaa . . . der var noget mystisk hemmelighedsfuldt over det, som stadig holdt ham i en egen dæmpet stemning han godt

kunde like . . . . Ganske underlig eget var det jo ogsaa at ha gaat omkring her i dette hus nu i tre fjerdingaar, uden at nogen kjendte ham eller havde nogen anelse om hvem han var . . .

De trodde han arbejded den lange eftermiddag og aften udover — og imens sad han bare her, gyngende sagte frem og tilbage, enten fordybet i en hyggelig bog eller ogsaa stirrende fortabt ud i luften, fantaserende over alle de forskjellige fruentimmer, han kjendte eller bare havde mødt og lagt mærke til.

Og de trodde, at om aftenen gik han pent i seng, som de selv — og isteden derfor . . .

Han smilte: han saa sig selv sidde her i gyngestolen og vente og vente paa, at de andre skulde faa lagt sig, saa han kunde komme afsted ud . . . Endelig blir alt stille og roligt. Han venter endnu en stund for at være rigtig sikker, rejser sig saa forsigtig, og gaar paa taa hen til det andet vindu, det ud til indkjørselen; det staar paa klem, han har tat begge hasperne af før, nu skyver han det lydløst helt op, klyver behændig ud og glider sagte ned paa jorden. Et lidet øjeblik staar han saa stille nedenunder vinduet, lyttende ud i natten med bankende hjerte, og sniger sig saa med en kildrende forbryderfornemmelse

ud af haven, skjærer paa skraa over vejen og smutter ind i parken. Og saa forbi alle bænkene med de elskende paa, og afsted til byen . . .

Har han penge gaar han gjerne ned i Vika. Ikke fordi han absolut vil ind nogensteds der; nej, men det morer ham at snige sig omkring dernede i de trange gader med de lave smaa huse, hvor der brænder lys hele natten . . . at lytte ved vinduerne . . . titte ind gjennem gardinsprækker og nøglehuller . . . se døre bli aabnet og lyset pludselig strømme ud paa gaden, og kvindeskikkelser i lette, brogede dragter vise sig i døraabningerne. Det morer ham, det ser saa malerisk ud, og det gir ham en underlig middelaldersk fornemmelse, han føler sig ligesom sat nogen hundrede aar tilhage i tiden, til en verden hvor han er fuldstændig fremmed. — Finder han saa derinde noget rigtig vakkert, gaar han ind og blir der en stund; hvis ikke, sparer han heller kronerne til et eller andet fruentimmer oppe i Karljohan. —

Har han ikke penge — og det er det sædvanlige — gaar han heller ned paa Karljohan med det samme og ser til at faa fat paa noget, han kan gaa hjem med uden penge; han tør ikke ta nogen hjem til sig. Lykkes ikke det, drager han afsted paa op-

dagelser. Rundt omkring i alle sidegader, undertiden langt afsted, helt op paa Grünerløkken eller ud i Gamlebyen, snuser han om efter en eller anden forsinket sy- eller strygepige, et eller andet ukjendt værelse med lys, hvor der bor en ny villig pige. — Lykkes ikke det heller — ja, saa er det en af de faste tjenestepiger da, som han kan komme ind til naar han vil. Hos hende blir han liggende en stund, og kommer saa endelig hjem langt ud paa natten, klær af sig, falder i søvn med det samme og sover som en sten, til pigen kommer og vækker ham om morgenen. Saa staar han resolut op, spiser frokost og lader som ingen ting. Men paa skolen om formiddagen har han svært ondt for at la være at sove. — Efter middagen faar han sig en lur, til kaffen kommer, da sætter han sig hen i gyngestolen, og saa er det den gamle historie om igjen —: gynge sig frem og tilbage, frem og tilbage i det uendelige foran de opslagne skolebøger, fantaserende over, hvad han har set den foregaaende nat . . .

Ingen i huset har nogen anelse om dette.

I begyndelsen havde nok bestyreren havt en formodning om, at der var noget galt paafærde, men han havde ikke kunnet opdage noget.

Bestyreren havde trod, at han ikke be-

stilte noget. — Men naarsomhelst han kom ind, fandt han ham bøjet over bøgerne. Og bestyreren kunde ikke vide, at ryggen først blev bøjet, naar det tog i døren.

Bestyreren havde trod han var kommen paa gale veje med fruentimmer og sligt. — Men det havde jo vist sig at han næsten aldrig var ude, og især aldrig om aftenen.

Bestyreren havde trod, han søgte slet selskab. — Og saa havde det vist sig at den eneste han omgikkes var Henschen, den mest stille og flittige gut i klassen.

Ligeoverfor disse fakta var bestyrerens mistanke forsvunden, og han var kommen til det resultat, at det maatte skorte ham paa evner. Ikke saa at forstaa, at han var dum; det gav han ikke indtryk af, naar man talte med ham — og der var jo desuden disse norske stile, som han skrev bedre end nogen anden i klassen. Nej, men det maatte mangle ham totalt paa hukommelse.

— Du husker vist svært daarlig, havde bestyreren en dag sagt til ham.

— Ja, forfærdelig daarlig! havde han svart og sat øjnene saa troskyldig sørgmodig paa bestyreren. — Han maatte smile —: disse troskyldig sørgmodige øjne, og dette aabne lyse ansigt, som han vidste minded saameget om hans mor, havde fuldstændig indtat bestyreren

for ham — han virkelig blet glad i ham, og syntes saa forfærdelig synd paa ham, fordi han havde saa daarlige evner . . .

Saameget mere syntes bestyreren synd paa ham, som han selv saa ud til at ta sig det saa nær: han kom og gik saa stille, der var noget sørgmodig dæmpet over hele hans væsen, og han var saa rørende venlig og tjenstvillig mod alle — som bad han om undskyldning fordi han var saa slet begavet, og ved sin venlighed og tjenstvíllighed vilde vise, at hvad han evned, det vilde han ialfald gjøre. Saaledes opfatted bestyreren det, og saaledes opfatted hele huset det, lige ned til tjenestepigen og barna, en liden gut og en liden pige paa ti tolv aar, som han kjælte for og legte med og af og til forærte sukkertøj. — Allesammen havde de en følelse af at han var en stakkars ulykkelig som de maatte være gode mod og holde af.

Undtagen hun, svigerinden, frøken Bamberg, en mørkøjet pige paa nitten tyve aar, som ogsaa var i huset hos bestyreren. — Naar hun talte til ham, var han aldrig rigtig sikker paa, om hun ikke gjorde nar af ham; de saa saa underlig paa ham bestandig, de sorte øjne, plirende, halvlukkede, kjælne, mens et lidt spodsk halvsmil svæved om de bløde røde læber, som om hun vilde sige: *jeg* kjender

dig du store hykler! *jeg* har gjennemskuet dig. — Og hans ellers saa troskyldige ansigt fik et forskende forventningsfuldt udtryk hvergang hun talte til ham: han vented ligesom hvert øjeblik at faa høre hende sige at hun vidste det altsammen.

Men hun sa det ikke. Bare disse plirende, halvlukkede, kjælne øjne og dette drillende, forresten noksaa velvillige halvsmil om munden . . . Kanske hun vilde, han skulde sige det første ord — ofte saa det ud, som hun vented paa det. — Men det kunde han ikke . . .

. . . Aa, det mørke ansigtet med de plirende kjælne øjne og det halve smil! — det blanded sig stadig væk ind i hans fantasier, naar han sad der og gynged sig frem og tilbage den lange eftermiddag og aften udover. Ret som det var, naar han sad der og forestilled sig en elskovsscene med det eller det pigebarn som han f. ex. havde mødt paa gaden og syntes om, saa antog pludselig pigebarnet frøken Bambergs træk. Og naar han saa vilde fortsætte fantasien og *la* det være hende, siden det endelig skulde være hende — saa gik hele billedet istykker, og han beholdt ikke andet tilbage end bare disse plirende kjælne øjne og dette spodske drillende halvsmil . . . det var ganske besynderligt . . .

Klokken var blet elleve, alt var stille i

huset. Han lytted en stund, rejste sig saa, gik hen til vinduet ud til indkjørselen, skjøv det lydløst op, kløv behændig ud, stod stille et øjeblik nedenunder og lytted, og sneg sig saa forsigtig udpaa vejen og over i parken — og forsvandt indover mod byen . . .

Det var den næste dag, lige over middag; de var netop gaat fra bordet.

Det var temmelig varmt, som det kan være i de sidste dage af Maj, og Jarmann gik i en let hvid jakke og en stor brungul panamahat og slog krokket med barna ude paa gaardspladsen bag huset. — Men det gik ikke med krokketen, hans tanker var andetsteds henne, og de to smaa, som spilled ivrig, havde alt slaat sig død, før han endnu var halvvejs. De lo af ham og vilde ha ham til at begynde paa et nyt parti, men han sa han var træt og vilde gaa ind og sove lidt middag. Og mens barna saa fortsat spillet alene, gik han omkring huset, igjennem den lille havelaage ind i haven, hen mellem plænerne og ind i det lille lysthus i hjørnet nede ved vejen. Der sat han sig ned med albuerne støttet paa bordets stenplade, ansigtet hvilende i hænderne, og den store panamahat skudt helt bag i nakken . . .

. . . Han kunde ikke bli kvit de øjnene! . . . hvad i al verden vilde de ham, hvad kunde hun mene? — Ved bordet havde han siddet og slugt hende med øjnene, mens hun sad og spiste, det gjorde han saa ofte, og hun vidste naar han gjorde det, hun kunde føle det, og han kunde se at hun følte det. Men hun plejed aldrig da at se op, hun bare spiste og saa ned i tallerkenen, indtil han tog øjnene bort — saa skifted rollerne, og hun gjorde det samme med ham. Men idag havde hun pludselig, midt mens han sad der og slugte hende, løftet hodet og sat øjnene paa ham. Først alvorlig, ligesom betænkende sig, saa med det sædvanlige drillende halvsmil, men saa — ja saa var der med ét kommen noget insinuant ind i blikket, det var blet ligetil udfordrende, opfordrende eller hvad han skulde kalde det. — Men til hvad? — det var det, han ikke vidste.

Vilde hun, at han skulde betro sig til hende . . . og var det meningen, at hun saa vilde gjøre gjengjæld? . . . Og —

Aa han var et fæ, som ikke bare forsøgsvis havde sendt hende et lidet forstaaelsens smil og ladt som han var sikker! — Isteden derfor havde han bare siddet og maabet hen paa hende og saa tilslut tat øjnene til sig. — Og hun havde beholdt øjnene fæstet paa ham

en stund, men havde saa tat dem til sig igjen hun ogsaa, og siden ikke set paa ham . . .

Hvad i al verden kunde hun mene? . . .

Pludselig rejste han sig —: han maatte ha rede paa det! — bestyreren og fruen laa og sov middag inde i soveværelset paa den anden side af entreen, det vidste han; hun maatte bestemt være alene i havestuen.

Han gik op gjennem havens gange, op paa verandaen og kikked ind —:

Derinde sad hun, i gyngestolen, midt paa gulvet i den tungt draperede stue, magelig læned tilbage med fødderne paa den broderte fodskammel, hænderne hvilende paa gyngestolens arme — og ansigtet vendt lige mod ham, med lukkede øjne. Et blegegrønt skjær fra de nedrullede persienner faldt hen gjennem værelset og gav hele hendes skikkelse noget forunderlig zart og drømmeagtigt — en sovende undine.

Havde hun ikke gynget sig svagt frem og tilbage, vilde han trod, hun sov. — Han blev staaende lidt og se paa hende — tog saa et skridt ind paa gulvet. Hun aabned dovent øjenlaagene, saa paa ham med et svagt smil og gynged ganske sagte videre. Han blev staaende derhenne ved døren med spørgende øjne.

Saa løfted hun mat den højre haand fra

gyngestolens arm og lod den falde ned igjen — det saa ud som et vink, men han var ikke sikker, og blev staaende.

Men saa løfted hun igjen haanden —: jo vist vinked hun ham hen til sig, det var ikke til at ta fejl af, og han gik derhen og blev staaende foran hende.

— Sæt Dem, sa hun svagt og pegte lad paa en stol uden at løfte haanden.

— Tak! — Men han sat sig ikke, blev staaende der foran hende og sluge hende med øjnene. — Saa blev hun alvorlig og gav sig til at mønstre ham interesseret, fra øverst til nederst. Han indbildte sig, at hun i fantasien klædde af ham stykke for stykke, og han følte det tilslut, som han stod nøgen foran hende. Men det generte ham ikke, han følte sig slet ikke undseelig — tværtimod, han kroede sig under hendes øjne. Saa fandt han paa at ville gjøre det samme med hende. Og nu lykkedes det da endelig engang, det han aldrig havde kunnet faa til, naar han sad alene og fantaserte inde paa sit værelse —: han strøg med øjnene alle klæerne af hende, fra skuldrene og nedover —:

Gud for en figur! — og øjnene løb langsomt opover igjen langs hofternes og brystets bløde jomfruelige linjer og stansed ved hendes ansigt.

Men du store gud! at han ikke havde set det før —: slig som hun sad der og saa paa ham, minded hun jo slaaende om hende fra ifjor, hun som rejste til Stockholm. Og *hun* havde jo holdt af ham . . .

Som et lyn fór den tanke gjennem hodet paa ham —: han vilde betro sig til hende, vilde styrte sig ned paa knæ for hendes fødder, lægge sit hode i hendes fang og fortælle hende alt, og hun vilde forstaa ham og ta imod ham og elske ham; og han vilde elske hende igjen, over alle ting. Aldrig mere skulde han liste sig ud af vinduet om natten, nej, bare til hendes sovekammer; aldrig mere tænke paa andre, bare paa hende, paa hende — aa hvor han vilde elske hende . . .

Som et lyn fór tanken gjennem hodet paa ham, mens hun stod der foran hende, og det glimted stort i de smaa øjne — men han betænkte sig endnu et øjeblik: skulde, turde han gjøre det?!

Jo, han vilde! Og han havde alt hendes navn paa tungen og vilde styrte sig ned paa knæ foran hende — saa blev en dør lukket op derude paa den anden side af entreen; bestyreren var færdig med sin middagslur.

En pludselig rædsel greb ham, han følte trang til at sætte ud i et forfærdeligt skrig — men gjorde det ikke, kasted bare et par for-

styrrede øjne omkring i værelset og løb det forteste han kunde ud gjennem havedøren, ned verandaens trap, ud havelaagen og op trappen den anden vej ind paa sit værelse og kasted sig næsegrus ned i sengen.

Men med et let tryk af sin lille fod paa den broderte skammel havde hun slynget sig tilbage i gyngestolen og sendt en klar spottende latter efter ham, da han løb. Den klang endnu igjen i hans øren, denne klare spottende latter, den la mile mellem hende og ham . . . Mile? — nej, en gabende afgrund, en hel verden la den imellem dem — aa, de vilde aldrig finde hverandre, aldrig! han vidste ikke hvorfor, men følte, at det vilde aldrig ske. Og taarerne styrted ud af hans øjne, en krampagtig graad greb ham, og han blev liggende længe og hulke dernede mellem puderne, mens det kjærlighedens fantom, som havde vist sig for ham, reves ud af hans sjæl . . .

V.

Han havde faat artium alligevel, rigtignok med non paa næstsidste point, men han var da student. — Bestyreren havde gratulert ham, og hjemme var der blet glæde: det var jo mere end de havde ventet. Faderen havde skrevet og sagt, han vilde holde ham herinde et aar, mens han tog andenexamen; siden fik han sørge for sig selv, men indtil den tid kunde han skrive efter penge, naar han trængte dem, Og Jarmann skrev temmelig stærkt hjem efter penge, uden at den gamle knurred: det var jo bare det ene aar.

Men den, som ikke tænkte paa andenexamen, det var Jarmann; ganske andre ting optog ham. Han havde gjort endel bekjendtskaber i russedagene, var begyndt at omgaaes folk og havde faat mærke følgerne af det tidligere tilbagetrukne liv: han følte sig genert og klodset, kunde ikke føre sig, havde ikke den „savoir vivre“ som de andre, kort sagt: gjorde indtryk af at være „Grønlandsstudent“.

Og *det* var det blet hans ærgjærrighed atkomme ud over. Men det var ikke let, og det optog saa godt som hele hans tid i begyndelsen.

— Du skulde vide, sa han engang til mig, hvad det har kostet mig, bare at lære at gjøre min entré paa en restauration som en gentleman! . . . eller at kunne staa i theatret nede i første parket, nonchalant lænet op mod orchesterbarrieren og betragte publikum! . . . eller bare at slentre nonchalant op og ned paa Karljohan og se paa ansigter, istedetfor som tidligere at skynde mig forbi uden at turde se paa nogen! — du skulde vide, hvad det har kostet — det er rent ud utroligt!

Men han lærte det ogsaa tilbunds i det aar; han indretted sit liv bare paa det. Og med det formaal for øje var det slet ikke saa dumt at leve, som han gjorde.

Først sent paa morgenen, saan mellem ti og elleve, stod han op; slængte rolig nedover til Ingebret, tog en kop bouillon og noget smørrebrød og sat sig saa efterpaa til med en cigar og en avis henne i hjørnevinduet i det inderste kaféværelse, til klokken blev som ét. Slentred saa gelassent opover Kirkegaden til Karljohan og drev der op og ned fra posthuset til Ekertorvet — af og til med et slag ned Kongensgade — og saa paa Karl-

johansdamerne gaa i boutikker. Indtil musikken kom kl. lidt over to; da strømmed jo allesammen op i den øvre del af Karljohan for at høre paa den, og Jarmann med. Krydsende frem og tilbage, snart paa den ene og snart paa den anden side, mellem Universitetet og Grand Hôtel studerte han nøje ansigterne paa de unge damer og halvvoxne smaapiger, som ogsaa spaserte frem og tilbage der; han kunde dem udenad paa sine fingre allesammen, og lod aldrig nogen af dem slippe forbi — hvis de var vakre da — uden at ha tvunget dem til at lægge mærke til, at han saa paa dem. Aldrig mere end en ad gangen forresten, han kunde vælge sig hende ud blandt en hel flok, som gik sammen. Alt paa forhaand begyndte han med at klæ af hende med øjnene og mønstre figuren, indtil enten hun selv mærked det, eller de andre dytted til hende og gjorde hende opmærksom paa det; saa lod han øjnene stanse ved hendes, og forsøgte et svagt smil. Fik han det besvaret, var han glad for et helt kvarter, for det var hans specialnydelse, det maatte til for at sætte ham i godt humør. Og det lykkedes ikke saa sjelden, for han saa godt ud der han gik, slank og lys, slentrende nonchalant afsted i sin graa dress der sad aldeles fortrinlig paa ham, og med et

svagt stænk af blaserthed over det fine blege ansigt.

Naar klokken var tre og musiken forbi, gik han hjem. Han var flyttet tilbage til sin gamle hybel i Kristian August og spiste sin middag i spisekvarteret hos værtinden; det var for dyrt at ta den ogsaa hos Ingebret.

Efter middagen sov han gjerne lidt. Efter kaffen blev han enten siddende hjemme og læse, hvis han havde en ny bog, eller han gik ud til en eller anden af sine nye kammerater og blev siddende og røge og passiare hele eftermiddagen igjennem; mest om politik, som dengang — det var vinteren 1879—80 — var blet et dagligt samtaleemne, og saa naturligvis om fruentimmer; han var holdt op med at lægge skjul paa sine fruentimmeraffærer, for der var jo ingen af de andre som gjorde det. —

Om aftenen sad han saa enten paa en kafé, hvor han spiste til aftens og læste aviserne ved en toddy og en cigar, eller han var i theatret — og da altid paa første bænk i første parket, hvor man kunde se ham i mellemakterne staa flot lænet op imod orchesterbarrieren og passiare med en kammerat, af og til fixerende en eller anden dame snart med bare øjne, snart i kikkerten. — Og naar saa theatret var slut, eller klokken blet omkring ti — saa

var det de gamle fruentimmeraffærer da igjen til ud over natten.

Slig leved han dag efter dag, uge efter uge, maaned efter maaned uden at tænke paa fremtiden, tryg og rolig. Henschen, hans levende samvittighed, var blet huslærer etsteds paa landet, og siden han var rejst, var der kommen en behersket selvsikkerhed, en rolig ligevægt over Jarmann, baade udvortes og indvortes, som han selv var meget tilfreds med. — Hændte det, at nogen spurgte ham, hvad han skulde bli, havde han altid sit svar paa rede haand —: literat. — Det var den ros, han paa skolen havde faat for sine norske stile, som havde sat ham paa den idé.

Der var en aften i November, raat og koldt med stille, lidt taaget luft, men tørre gader. — Forestillingen var slut i Kristiania theater, og publikum strømmed ud paa Bankpladsen. Jarmann var blandt de første, som kom ud, han havde siddet og gabet og kjedet sig derinde, men var blet til det var forbi alligevel —: han havde fan'en ikke noget andet sted at gjøre af sig. Ude paa platformen foran indgangen blev han staaende, med vinterfrakken tæt tilknappet og hænderne

i lommen, og se ligegyldig paa menneskestrømmen, som flød ud forbi ham under theatrets gaslygter, delende sig i to arme, én opover mod Kongensgade og én hen til Kirkegaden, mens nogen faa mennesker gik tværs over pladsen og ind til Ingebret. — Da ingen flere var tilbage, gaslygterne slukket, og theatret laa mørkt og øde, steg han mekanisk ned af platformen de to trin, ét for ét, og gik langsomt henover fortouget langs pladsen. Foran Ingebrets oplyste vinduer stansed han et øjeblik og hørte paa toddyskvalderen derindefra. — Skulde han gaa ovenpaa og spise? . . .

Han gren paa næsen —: han havde ikke lyst.

. . . Ind i caféen og ta et glas toddy og en cigar?

Han rysted paa hodet —: havde ikke lyst; og gik langsomt opover Kirkegaden.

. . . Skulde han se at faa fat paa noget fruentimmer? . . .

Han gren igjen paa næsen med en hovedrysten —: havde ikke lyst. . . .

. . . Gaa op til en kammerat og sidde der og væve en stund. . . .

Anej da, han havde ikke lyst. . . .

. . . Hjem og lægge sig? . .

Havde ikke lyst! —

Det var som blodet var forsumpet i aarerne paa ham, lemmerne var tunge og matte, hjernen sløv og tom, uden tanke, uden vilje, uden attraa, uden begjær . . . bare fyldt af tomhed! Benene bar ham mekanisk opover gaden, forbi de sparsomt plantede gaslygter, hvis rolige blus lyste dødningeagtigt op i hver sin lille omkreds af kold disig stillestaaende luft — han følte sig som et levende lig i en pludselig uddød by, ulykkelig, som om livet havde stødt ham fra sig. — Et stykke op i gaden standsed han og tramped i fortouget —:

Men for fanden, étsteds maatte han da gjøre af sig! — *hvad* skulde han gjøre? . . .

Han havde ikke lyst til nogen ting. — Og han sat sig ned paa fortouget med benene i rendestenen, albuen støttet paa knæerne og ansigtet i hænderne — og vilde græde. Men der kom ikke en taare. Han løfted ansigtet igjen og blev siddende og stirre sløvt idiotisk over paa kreditbankens vinduer, men hørte saa skridt længer nede i gaden, tog sig sammen, rejste sig og gik videre opover. I det han drejed om posthushjørnet, mødte han en drosche. Han ropte den an og sat sig op.

— Hvor han skulde kjøre hen? spugrte kusken.

— Aa kjør . . . kjør udover Drammensvejen! — Og han krøb sammen i hjørnet af droschen, fyldt af den modbydelige smerte som bare tomheden kan gi, mens kusken vendte hesten og kjørte. Men pludselig fór han op igjen —: hvad fanden skulde han udover Drammensvejen? Nej, heller et andet sted. Men hvor? . . . han saa sig mekanisk om, som for at finde stedet, men sank saa slap tilbage igjen —: Anej tøv, ligesaagodt der som alle andre steder, det var jo bare noget sludder at sidde her og kjøre alligevel! — Og han stirred igjen ret ud for sig, fortæret af denne ulidelige tomhedsfølelse. . . .

Aa, saa ulykkelig syntes han aldrig, han havde følt sig — hvad var livet? . . .

Pludselig gik det op for ham, at nu forstod han selvmordets tanke, og saa faldt det ham ind, at igrunden var han en ganske interessant person, der han sad. . .

Men saa fór han op igjen —: nej, han gad ved gud ikke være interessant paa den maade længer . . . hej, kusk!

Kusken vendte sig.

— Kjør i Vika! — De var netop kommen til Skjellebæk, kusken kjørte rundt det lille „Flora-Apiciana“ anlæg derude og tog Munkedamsvejen tilbage. — Paa den triangelformige plads foran indgangen til Vika steg

Jarmann ud, betalte vognmanden, og gik hen til Berntine. Han slap ind og klædde af sig med den tanke at bli der for natten.

Men han havde ikke vært der længe, saa syntes han det hele blev for modbydeligt, og han klædde paa sig igjen og gik. Udenfor blev han staaende og se raadvild nedover gaden, og havde igjen lyst til at sætte sig ned og græde — men saa tog han sig energisk sammen, og næsten løb hjem i den graakolde natluft, klædde af sig uden at tænde lys engang, og putted sig ned under tepperne: han *vilde* sove! *vilde* for fan'en ikke ha mere af dette her! . . .

En fornemmelse, halvt tanke og halvt følelse, sneg sig ind over ham, mens han laa der og forsøgte at sove —: Mon det ikke igrunden vilde vært hyggeligst aldrig at vaagne mere? . . .

Med den søvned han ind.

Det var aftenen efter nede i folketheatret. Teppet var netop gaat ned, Jarmann havde rejst sig og stod lænet mod orchesterbarrieren med kikkerten i begge hænder foran sig paa maven, ansigtet bøjed ned mod Helmer, som sad paa pladsen ved siden af ham —:

— Var hun ikke storartet?! sa han begejstret. — Det var frøken Lindgren, han mente, det var Røverne som gik, og fru Tivander var prinsen, frøken Lindgren page.

— Jo, hun var s'gu ikke saa dum, sa Helmer.

— Ikke saa dum! — har du nogensinde set noget saa storartet? . . . slige vidunderlige ben? . . . og slige hofter? — La du mærke til hendes ben ved siden af fru Tivanders?

— Aa fru Tivanders var s'gu prægtige de ogsaa!

— Det var de, sa Jarmann; det var fine rene linjer! . . . dejlige fruentimmerben — men hvad var det imod frøken Lindgren! hendes var jomfruben, idealet af jomfruben! . saa rene fine linjer og alligevel saa vidunderlig bløde — gud, hvor hun var storartet! — Og han stirred begejstret hen over publikum i stum henrykkelse over disse dejlige ben. — Helmer saa paa ham, smilte og rysted paa hodet. Pludselig gjorde Jnrmann en nervøs bevægelse —:

Nej, jeg holder ikke ud at staa her og vente, til teppet gaar op igjen — kom, vi gaar ud i restaurationen saalænge!

De gik derud, røgte en cigaret og drak et glas øl, siddende der midt i larmen og to-

baksskyerne i den overfyldte kafé — uden at tale. Jarmann bare blæste cigaretrøgen fra sig i svære skyer, og stirred begejstret efter dem mens de flød ud i luften og blanded sig med al den anden røg. Da det ringte, fór han op, kasted cigaretten og styrted ind.

Teppet gik op, men Jarman saa ikke hvad der foregik deroppe, bare stirred febrilsk derop, ventende paa frøken Lindgren. Da hun endelig kom, stak han begge hænder i lommerne, læned sig tilbage mod bænkeryggen og stirred sig formelig gal paa hende. Faldt saa sammen da hun forsvandt, og vented nervøst paa at hun skulde komme igjen — hele resten var ham aldeles ligegyldigt. —

Da forestillingen var slut, skiltes han fra Helmer lige udenfor, vandred alene hen til torvet, op Grænsen og Pilestrædet til Kristian August. Gaderne var tørre, det var kold, stille luft og stjerneklart. Han gik rask opover, som havde han hastværk, og med energisk trang til at gjøre noget, men uden at tænke paa hvad. Af og til stødte han stokken haardt i fortouget —: du store gud, hvor hun var dejlig!

Hjemme tændte han lampen, hængte hat og frak ud i entréen, putted nogen skuffer kul i ovnen og sat sig hen i sofahjørnet for at tænke paa hende. Men han kunde ikke

sidde stille, han fór op igjen og blev gaaende nervøst frem og tilbage paa gulvet i det lille trange værelse. . . .

— Ja, hun var dejlig, vidunderlig dejlig! . . . Og saa ren! saa jomfruelig! saa uskyldig! — noget mere intakt kunde han ikke tænke sig, renheden straalte ud af hele hendes skikkelse. — Med ét fik han selv en umaadelig længsel efter renhed —: han maatte være ren han ogsaa, naar han skulde tænke paa hende! — Og han stansed foran komoden, trak en skuf ud, tog frem rent linned og rene strømper, la det altsammen hen paa sengen, sat sig paa stolen ved siden af, klædde helt af sig og stilled sig splitternøgen op foran vaskeservanten og gav sig til at sæbevaske hele sit legeme. — Gned sig saa tør og varm, trak det skinnende hvide linned paa, og sat sig et øjeblik hen paa stolen ved sengen og nød sin egen renhed. Klædde saa paa sig igjen, hented hat og frak ud fra entréen, tog det paa, slukked lampen og begav sig i en formelig festlig stemning ud i den stjerneklare nat —: der var noget brudemæssigt ved denne følelse af renhed; *hun* var ligesom kommen ham nærmere! . . .

Han gik Pilestredet tilbage igjen, og tog af Akersgaden hen til Karljohan, vandrende afgaarde med raske nervøse skridt —

fuldstændig fyldt af hende; tænkte ikke, bare aanded ind den kolde natteluft i lange drag og følte, at hun var det dejligste han vidste.

Midt i Karljohan standsed han, slog frejdig sin stok mod brostenene og saa sig energisk om — hvor skulde han drage hen?! Foran ham laa gaden lysende nedover med sin dobbelte række gasblus helt til Jernbanetorvet — he! det var for ham de var tændt: han skulde jo ned til Jernbanetorvet, hun bodde vist i Hôtel Royal. — Og han vandred frejdig derned.

Udenfor hôtellet blev han staaende og se op mod vinduerne, der var lys i mange af dem . . . . Aa, om han havde vidst i hvilket vindu! . . . bare at se en skygge paa et gardin og vide, at det var hende! . . .

Men der viste sig ikke en skygge engang, uformørket lyste vinduerne videre. Saa blev et af dem slukket, og lidt efter et par til. Tilsidst faldt det ham ind, at kanske bodde hun slet ikke her . . . Nej, naturligvis! det var jo i Angleterre, at folketheatrets personale bestandig tog ind. — Og han gik op til Angleterre. Men der var mørkt i alle vinduer. Han betænkte sig lidt . . . hun havde vel lagt sig, sov sødelig i sit hvide lin . . . og han vandred afsted med smaa raske nervøse skridt en tur udover Dram-

mensvejen, uden at tænke, bare glad, stormende glad over, at hun var til . . . at noget saa dejligt fandtes paa jorden.

Da han var kommen hjem igjen og havde lagt sig, søvned han ind med det samme og drømte om hende —:

Hun stod der i den dejlige pagedragt, lys og blond, og han laa paa knæ foran hende og fortalte hende undseelig om sit ryggesløse liv. Men det var altsammen fordi han ikke havde mødt hende før, ikke før havde kunnet elske hende . . . nu vilde det aldrig ske mere, fra nu af vilde han aldrig kunne tænke paa andre end hende. — Og hun saa blyg og kjærlig ned paa ham og sa, hun vilde sætte ham paa prøve et aar. Han bad for sig —: saa længe kunde han ikke leve borte fra hende. Men det hjalp ikke, prøvetiden maatte udstaaes . . .

Pludselig, mens han laa der og bad for sig, opdagede han med ét, at pagen der foran ham var slet ikke hende, det var frøken Bamberg, med de plirende kjælne øjne og det drillende halvsmil. Og han stod igjen i bestyrerens havestue, og bestyreren kom ganske rolig ind og sa goddag — og det hele gik over i noget rent vrøvl —

Aftenen efter og alle de følgende aftener, naar frøken Lindgrens navn stod paa

plakaten, kunde man finde Jarman nede i folketheatret paa første bænk i første parket — lige begejstret. Men han gjorde ikke noget forsøg paa at bli kjendt med hende. —

Da Tivanders trup en fjorten dages tid efter rejste fra byen, følte han i nogen dage et hæftigt savn. Men lidt efter lidt gik begejstringen af ham igjen, og en uges tid efter havde han glemt det hele og leved videre som før.

Andenexamensaaret løb tilende, uden at Jarman endnu havde tænkt paa nogen examen. Pengeforsendelserne hjemmefra stopped op, og han begyndte at spekulere paa, hvad han skulde gjøre. Et øjeblik tænkte han paa en huslærerpost, men opgav det strax igjen —: da maatte han jo fra byen, og det vilde han ikke for nogen pris. Saa søgte han en plads paa et sagførerkontor og fik den, løn 30 kroner maaneden, men ingenting at bestille, bare at være tilstede. Og saa tilbragte han da sine formiddage dernede paa kontoret, liggende paa en sofa med en eller anden roman fra leiebiblioteket over gaden, mens han ellers blev ved at leve al-

deles som før — saavidt det lod sig gjøre med de indskrænkede pengemidler og den kredit og de laan, han kunde opdrive.

Slig gik tiden en tre fjerdings aar til ud paa vaaren 1881.

VI.

Det var en aften i „Fram“ i Maj 1881, mødet holdtes nede i Kristiania arbejdersamfund, paa hjørnet af Youngstorvet og Torvgaden, i et værelse oppe i 2den étage. Det var i Frams første tider, da medlemmernes antal endnu var temmelig indskrænket.

Omkring det lange bord i midten af det nøgne værelse sad en tyve tredive unge mennesker, hver med sin toddy eller pjolter foran sig, og drak og røgte, cigar snadde eller lang pibe. En stor toddyvandsmaskine stod og kogte midt paa bordet, en masse flasker og glas, store og smaa, tømte og fulde, stod hulter til bulter rundt omkring, der var spilt ned skvætter af øl og selters og vand og cognak baade her og der, og cigarstumper og tobaksaske og sukkerbeter flød om overalt. Og altsammen, de unge mennesker med sine toddyer og pjoltere, det tilsølede bord med sine flasker og glas og toddylavningsapparater,

laa indhyllet i en tæt sky af tobaksrøg og toddydunst.

De to gasblus over bordet sendte sit lys, afdæmpet gjennem de hvide kupler, ned i den graagule taage og kasted et fantastisk skjær over de ungdommelige ansigter.

Klokken var alt over tolv. Det havde været en livlig aften —:

Formanden havde indledet med et længere foredrag om Darwin og hans bntydning for den moderne videnskab, efter foredraget havde der vært diskussion, og under den var man tilslut kommen ind paa kristendommen, dens forhold til moderne videnskab og kunst — og til livet. Det sidste havde især tændt fyr i gemytterne og den ene efter den anden havde rejst sig og talt om kristendommens uhyre forsyndelser mod livet. Fra alle kanter og i de forskjelligste former var det blet fremholdt, hvorledes kristendommen med sin forsagelseslære enten *dræber* trangen hos den unge slægt til et friere, rigere og fyldigere liv end det der kan leves under de gamle samfundsformer, eller ogsaa holder den nede og derved bevirker, at den, istedenfor at faa sit udslag i samfundsreformatoriske bestræbelser, slaar ud i en privat nydelsessyge, som saa igjen fremavler alle da samfundsonder, man med et fælles navn kalder usædelighed, og

som uafladelig kræver sine tusinder og atter tusinder af ofre. — Fra alle kanter og i de forskjelligste former var dette blet fremholdt med harme og indignation, og kristendommen i kraft deraf erklæret for Frams hovedfiende.

En høj lys fyr med staalblaa fanatiske øjne og et gult krøllet haar stod og talte oppe ved den øvre ende af bordet, i nærheden af formandspladsen. Han behandled det samme emne og belyste det med et exempel fra sin erfaring, mens de andre sad stille omkring det lange bord, nippende til sine glas, og lyttede med bifaldende miner.

Da han sat sig, rejste formanden sig for enden af borden —: en ganske ung sort fyr, knapt tyve aar, slank indtil tyndhed, et prægtigt kranium med bred fremspringende pande, halvt dækket af det ret fremoverstrøgne haar, en ualmindelig energisk mund og dybtliggende mørke øjne. — Han forhørte, om flere vilde ha ordet.

Ingen forlangte det.

— Vel, saa tænker jeg, vi til beslutning drikker en skaal for hedenskabet — skaal for det moderne hedenskab!

— Skaal! skaal for hedenskabet! roptes der fra alle kanter, og skaalen blev drukket af alle.

— Og dermed erklærer jeg mødet hævet

— og nachspielet begyndt, sa formanden og sat glasset ned. — Er der nogen der nedover, som skal ha mer brændevin?

— Ja her! her! lød det fra flere kanter og arme blev strakt frem. Formanden skjøv en kognakflaske ned over bordet, trak op en ny en til sig selv og den, der sad sammen med ham ved den øvre ende af bordet — og saa drak man løs og snakked og skravled om alle verdens ting.

Lidt efter lidt havde forsamlingen løst sig op i grupper; nogen sad omkring formanden oppe ved bordenden, nogen havde søgt hen til de smaa borde under gasblussene i værelsets hjørner, og resten sad igjen ved det lange bord i smaagrupper paa to og tre nedover. — Tobaksrøgen blev tættere og tættere, stemmerne fra de forskjellige grupper mere og mere højrøstede, det hele flød tilslut sammen i et eneste taaget, larmende virvar, som af og til gjennemskares af ungdommelige lattersalver. —

Omtrent ved midten af det lange bord, med ryggen til vinduerne, sad en spæd lys fyr ganske alene. Det rødblonde haar slutted tæt og glat omkring det lille statelige Augustushode og skjød sig i smaa krøller ned om den hvide pande — det var Jarmann. Lænet tilbage mod stoleryggen, magelig sammensunken, den højre haand hvilende paa bordkanten

og fattende om glasset sad han der med foroverbøjet hode og stirred aandsfraværende ind mellem de tømte flasker og glas paa det tilsølede bord; han saa ingenting af det hele, hørte ikke de larmende stemmer omkring sig, mærked ikke den stramme, kvalmende lugt af tobaksosen og toddydunsten — han var ganske optat bare af sig selv.

For ham havde aftenen havt en særegen betydning.

I den korte tid han havde vært medlem af Fram, havde kristendommen ikke tidligere vært fremme til diskussion, af og til, en enkelt gang havde han hørt den nævne privat mellem enkelte af medlemmerne under et nachspiel eller andetsteds, naar de havde truffet sammen udenfor foreningen, men de havde aldrig indladt sig nærmere paa den, bare trukket paa skuldrene af den som af noget, de forlængst var ude over og ikke havde noget mere med at gjøre. Og han havde følt en skadefro fornemmelse ved den taushedens foragt, som paa den maade var blet kristendommen tildel — det havde tilfredsstillet en længe undertrykt hævnfølelse hos ham —, men han havde dog nærmest opfattet det som et udslag af ungdommelig friskfyragtighed hos de unge mennesker: i virkeligheden leved nok kristendommen derinde i dem aliigevel, som den

leved inde i ham selv; den var nok ikke til at komme fra!

Slig havde han følt det før. Men nu iaften, mens han sad der og hørte paa alle de harmfulde indignerede taler imod kristendommen, var den følelse blet rokket, han var selv blet smittet af harmen og indignationen, og det mere og mere, jo længer han sad der og hørte:

Kristendommen dræber trangen hos den unge slægt til et friere, rigere og fyldigere liv — ja, det gjorde den vist hos mange, ingen tvivl om det . . .

Eller den holder frihedstrangen nede og tvinger den til at slaa ud i nydelsessyge og usædelighed, mens den naturlig vilde søge sit afløb i samfundsreformatoriske bestræbelser — ja, slig var det jo gaat med ham . . .

Og det var altsaa kristendommen selv, der var skyld i det, den saa haardt fordømmer! . . Ja, saadan, saadan var det! — Og det var ikke bare ham, nej, det var gaat og gik fremdeles ligedan med mange andre . . . Og han og disse andre, hos hvem kristendommen ikke havde formaaet at dræbe frihedstrangen, men bare at holde den nede — *de* var jo netop dem, hos hvem trangen var stærkest, *de* var netop dem, der havde mest af fremtidens spirer i sig, de var altsaa dem, der kunde blit de

bedste kjæmpere for frihed og fremskridt! . . . Og isteden derfor gik de bare her og drak og væved med fruentimmer og fordrev tiden saa godt de kunde — *fordi* kristendommen holdt frihedstrangen i dem nede og tvang den til at skaffe sig dette unaturlige afløb . . . Aa det var skjændigt!

Slig sad han og tænkte, og harmen og indignationen voxed, jo mere han tænkte, og tilslut blev han greben af begejstring for kristendommens udryddelse af verden —: aa den maatte udryddes, i bund og grund maatte den udryddes for at den unge slægt kunde frelses for frihed og fremskridt!

Men pludselig grebes han af en tvivl —: var det ikke bare et selvbedrag, det her'e? en øjenforblændelse? et øjebliks stemning? leved ikke kristendommen lige godt derinde i ham, som den altid havde gjort? — Og med bange anelser gav han sig til — hvad han ikke havde turdet i saamange aar —: at ransage sig selv og undersøge hver mindste krog af sin sjæl. —

Men nej, ikke en fiber derinde rørte sig til fordel for kristendommen, ikke spor var der tilbage af den gamle kjendte stemme derinde, fra hans barndoms dage, ikke mindste gnist af udvortes tro engang paa kristendommens sandhed; den stod for ham blot og bart

som en afskyelig, frihedsfiendsk og fordærvelig fabel, som det forbaused ham at han nogensinde havde kunnet tro paa. — Nej, den leved ikke mere derinde i ham, den var død og borte . . .

Død og borte? — turde han tro det? . . .

Ja, død og borte! jubled det indi ham, og den knugende byrde han hemmelig og alene havde gaat og baaret paa i disse aar, indtil han var blet saa vant til den at han følte den som en uundgaaelig del af sig selv, den væltedes som en sten fra hans skuldre, og en umaadelig befrielsens jubel kom over ham —: Død og borte! død og borte! jubled det indi ham . . . død og borte! død og borte! jubled det højere og højere — det steg til en vældig, altoverdøvende sejerssang, som trued med at sprænge hans bryst og han sprang op fra stolen med blussende ansigt og flammende øjne, som for at juble det ud over verden.

En dundrende latter fra dem deroppe ved bordenden rulled hen gjennem de tætte graagule tobaksskyer — og Jarmann husked med ét, hvor han var. Det tilsølede bord med sit virvar af flasker og glas, de svirende mennesker rundt omkring i den graagule taage, den halvdrukne, larmende skvalder, den modbydelige stank af brændevin og tobak trængte sig kvælende ind paa ham.

— Nej, her kunde han ikke puste, han maatte ud, ud i det frie, drikke den rene natluft i lange sugende drag og nyde sin befrielse! — Han kasted et blik omkring sig, ingen havde lagt mærke til ham, og han skyndte sig hen til døren, greb sin hat fra garderobeholderen og forsvandt.

Nede paa stentrappen udenfor stansed han et øjeblik, suged med velbehag den kjølige luft i sig, stirrende begejstret hen paa tugthusets svære røde granitmur, som laa saa tung og rolig derover i maanelyset, glitrende med sine utallige smaa krystalflader. Men saa sat han afsted med hurtige skridt, opskudte skuldre, stive arme og knyttede næver hen til Youngstorvet, trækkende vejret i lange sugende drag.

Torvet laa stort og øde henover, ikke et menneske var at se, den nøgne brolægning baded sig uden skygger i det hvide maanelys. — Pludselig grebes han af en voldsom lyst til at sætte i firsprang hen over den store hvide flade, sammen med sin skygge; kaste sig ned derhenne midt paa torvet og se op i himlen og huje derop og klappe i hænderne og sprælle med benene og rope gudsbespottelige ting — og saa rulle sig sammen i en klump med knæerne opunder hagen og armene slynget omkring dem og vælte sig omkring paa

brolægningen som et galt menneske og rope: kjípalam! kjípalam!

Han smilte et øjeblik af det løjerlig barnagtige indfald, tog saa tilvenstre ned Youngsgaden med raske nervøse skridt.

. . . Hvor han følte sig ung og stærk! . . . han kunde næsten ikke la være at *løbe* nedover i maaneskinnet . . . Aa, men her var for trangt herinde i byens gader, han maatte ud i den frie natur, først der kunde han aande helt ud. — Og han vandred videre afsted med de opskudte skuldre, de stive arme og knyttede næver, ud imod Gamlebyen og Ekeberg.

Paa Vaterlands bro kasted han tilfældig et blik opover Akerselven, stansed uvilkaarlig, greben af stedets skjønhed, og læned sig fremover med armene paa broens jernrækværk.

Lige nedenunder ham flød elven kulsort ind under broens buer, husene tilvenstre kasted sine sorte slagskygger henover den. Men længer oppe snodde elven sig som en sølvaare, bølgeformig, glitrende i maanelyset opover mellem træernes og buskenes grønt, og landskabet omkring fortoned sig fantastisk i den blege belysning. — Og som han stod der lænet mod rækværket og stirred opover, blir det blege fantastiske landskab for ham til et fjernt, mystisk land. Bag træernes og buskenes grønt paa den sølvglitrende elvs bredder aner

han udstrakte lande med store byer, hvor menneskene lever fredelig blandt hverandre og er lykkelige hver paa sin vis, uden at bekymre sig om, hvad der kommer efter dette liv. Og ingen vred himmel sender sine straffedomstrudsler ned over dem og forkynder at denne jordiske lykke skal betales med martrende pinsler i en anden verden. Nej, himlen hvælver sig ren og klar over dem, hele naturen tilsmiler dem og taler om lykke, lykke! jordisk lykke! — og de ofrer ikke en tanke paa, hvad der kommer bagefter livet . . .

Aa, at det er saa fjernt! . . . hvorfor er han ikke der! . . .

Han retted sig ivejret —:

Det var det samme! Ogsaa over ham hvælved himlen sig ren og klar med blinkende venlige stjerner, og han stod her ung og stærk, og ren og skyldfri — med hele livet foran sig! . . .

Ren og skyldfri! . . .

— Ja. Rigtignok havde han aldrig arbejdet, aldrig gjort noget — det var saa — aldrig læst og lært noget nyttigt som de andre; aldrig tænkt. — Men det var ikke hans skyld, kristendommen og den slette opdragelse bar skylden for det . . .

Og rigtignok havde hans begejstring for alt, hvad der hed frihed og fremskridt — skjønt

større kanske end nogen andens — ikke bundet i nogen forstaaelse, han havde ikke kunnet sige hvorfor . . . Men hvad opfordring havde han ogsaa havt til at tænke! . . .

De andre saa ned paa ham for det: han vidste jo ingen verdens ting! forstod ingen ting! sa de. Selv bagstræverne saa ned paa ham, det var ikke længer siden end idag, at en slig fyr havde sagt til ham: men hvad er det da du vil med den „friheden" og det „fremskridtet"! hvad er det, du mener? er det statsraadsagen, er det stemmeretsagen, eller juryen eller republiken, eller hvad er det, som skal gjøre os saa frie og bringe os slige fremskridt? hvad mener du overhodet med disse fraseologiske ord? — Og han havde staat der og ikke kunnet svare, vidste, at *han* havde ret, og den anden uret, men kunde ikke finde hverken ord eller tanker, blev bare blussende hed og rød i ansigtet og gik sin vej med et forbitret „tosk!", mens den anden stod igjen og lo af ham . . .

Men fyren havde ret, og de andre med: han havde virkelig aldrig egentlig forstaat, hvad frihed og fremskridt var for noget, havde bare følt det uden at gjøre sig rede for det. Men *nu* forstod han det —: et friere, rigere og lykkeligere liv skal vi leve hver enkelt af os og alle tilsammen, saa vi slipper at trække

os bort fra livet og søge vor tilfredsstillelse andetsteds! . . .

Endnu vidste han ikke, hvordan dette friere, rigere og fyldigere liv skulde leves, hvori det egentlig skulde bestaa; forstod heller ikke, hvad det havde med republiken og statsraadsagen og stemmeretsagen og alt det andet at gjøre. Men han skulde nok faa rede paa det, der *var* en sammenhæng mellem det altsammen, det følte han, og han skulde nok finde den . . . De kunde længe nok se ned paa ham de andre, og tro, at han ikke dudde til nogen ting — han skulde nok komme til at forstaa det hele, han ogsaa! Han skulde arbejde! og læse! og tænke! og arbejde! indtil han kom til klarhed over det altsammen, og saa skulde det nok vise sig, at der var stof, kanske bedre stof i ham end i de fleste af dem, der nu saa ned paa ham — imorgen den dag skulde han begynde! De kunde længe nok sige, han var en doven slyngel, som ikke gad bestille noget, de maatte gjerne snakke: han var ung og stærk, og det skulde nok vise sig, at han kunde arbejde og gjøre noget, fordi om han ikke havde kunnet terpe skolelexer som han ikke forstod hvad nytte han kunde ha af, eller bekvemme sig til at ta paa et kjedeligt embedsstudium, som for ham ikke havde anden betydning, end at det kunde skaffe ham brød. — Og

naar han saa havde arbejdet sig frem til fuld klarhed over det der laa ham paa hjerte, og stod der med den hele, fulde forstaaelse af hvad det gjaldt — saa vilde han vælge sig en stilling og ud fra den være med at arbejde for frihed og fremskridt han ogsaa . . . Aa han skulde nok drive det til noget! . . . ja vær ganske sikker! han havde ungdom og kraft i massevis, og forstaaelsen mangled ham ikke længer — nu laa livet aabent foran ham! . . .

Han havde forladt broen uden selv at mærke det og var vandret videre i den maaneklare nat, med de opskudte skuldre, de stive arme og knyttede næver. Og slig vandred han afsted, videre og videre, med raske nervøse skridt, indaandende luften i lange drag og berusende sig i fremtidshaab. —

Klokken var over fire, inden han kom iseng. — Da han dagen efter laa paa sofaen paa sagførerkontoret og tænkte paa hvordan han nu skulde ta fat, kunde han slet ikke begribe, hvor han skulde begynde, og hvor han skulde ende. Tilslut fandt han paa at ville begynde med at læse Stuart Mills „repræsentative system", tog virkelig ogsaa permission fra kontoret den sidste halvtime før to, gik op paa universitetsbiblioteket og laante bogen, og læste om eftermiddagen nogen sider i den, men fandt den forfærdelig kjedelig og lod den

siden bli liggende og slænge paa bordet der hjemme uden nogensinde mer at se i den. Og inden mange dage var gaat, var hele begejstringen fra aftenen i Fram fuldstændig fordunstet og arbejdsplanen opgit, og han blev ved at gaa omkring og væve bort tiden akkurat som før.

VII.

Det var omtrent ved den tid, at jeg første gang traf Jarmann.

Jeg havde i de sidste fjorten dage før sommerferierne faat saameget at bestille, at jeg for at overkomme det maatte ta en sekretær, og saa gav en ven af mig anvisning paa Jarmann — paa den maade blev vi kjendte. Men det første indtryk, vi fik af hverandre, var ikke videre heldigt; jeg var blet vranten ved det meget arbeide, og han blev vranten ved overhodet at skulle arbeide, vi var derfor ubehagelige at omgaaes begge to, og det var ikke just nogen varm afsked vi tog med hverandre, da vi efter endt arbejde skiltes, jeg for at rejse paa landet, han for at gjenopta sit dagdriverliv herinde i den afskyelige sommerhede.

Da jeg i begyndelsen af September kom herind igjen og begyndte mine sædvanlige timelange promenader paa Karljohan, mødte jeg stadig Jarmann der, naar han om middagen

mellem to og tre gik og rekreerte sig efter romanlæsningen paa sagførerkontoret. Men sæsonen var ikke rigtig begyndt, mange damer var ikke kommen tilbage fra landet endnu, og de som var kommen, var endnu ikke til stadighed begyndt at gaa og høre paa musiken. Derfor var Jarmann i daarligt humør, mens han gik der og sled gadestenene mellem to og tre, og naar vi mødtes, hilste han trevent og gik ligegyldig forbi. — Men lidt efter lidt begyndte damerne at indfinde sig igjen, og for hvert nyt dameansigt, som dukked op paa Karljohan, kom Jarmann i bedre og bedre humør.

Har De set at lille frøken den og den er kommen tilbage? kunde han da ret som det var i forbigaaende spørge mig med et fornøjet smil — han vidste, vi ialfald havde den interesse fælles. Og var det et rigtig pragtexemplar, som var ankommet, og jeg endnu ikke havde opdaget hende, saa var der ikke tale om andet, jeg maatte følge med og la ham vise mig hende: han maatte ha nogen at dele sin glæde og beundring med.

Paa den maade kom vi af og til til at spasere sammen paa Karljohan i musiktiden. Og saa kunde det da hænde. naar klokken var tre, musiken forbi og damerne borte, og jeg var fattig og ikke havde kunnet slaa „kronen“

til Ingebret, at jeg gik hen og spiste middag sammen med Jarmann hjemme paa det billige men „vonde“ spisekvarter, hvor han holdt til. Efter middagen bød han mig saa altid ind til sig, paa den anden side af gangen, paa en kop kaffe og en cigar. Lidt efter lidt kom vi til at like hverandre noksaa godt, og Jarman begyndte da ogsaa at besøge mig.

Jeg bodde dengang oppe i Nordal Bruns gade i „et smukt møbleret tofags værelse til gaden“, som det hed i avertissementssproget — i virkeligheden et nogenlunde rummeligt værelse, tarvelig møbleret, med lyse ensfarvede vægger uden nogenting paa, koldt og uhyggeligt. Til gjengjæld havde jeg det saa aldeles frit og kunde ugenert gerere mig aldeles som jeg vilde derinde sammen med venner og veninder.

Jeg havde omtrent ingenting at bestille dengang, alt hvad jeg gjorde var: hver Søndag at stenografere en præken for en præst, som vilde udgi en prækensamling. For hver præken fik jeg 16 kroner, det strak til til værelset og nogen middager hos Ingebret, resten af middagene "slog“ jeg paa Karljohan i „forretningstiden“, og saa havde jeg desuden to kjøbmænd oppe paa Meyerløkken, som kappedes om at forsyne mit bord med kaffe og the, smør og brød, ost og pølse. røgesild og

hermetik og gud ved ikke hvad, saa jeg behøved slet ikke at lide nogen nød hverken jeg eller de venner og veninder som vilde spise hos mig. Og øl og cigarer til mig og mine venner, cigaretter og Paxaretter og andre vonde vine til veninderne kunde jeg ogsaa faa saameget jeg vilde ha af hos de samme kjøbmænd — de vidste, de fik betaling, naar storthingstiden kom.

Veninder havde jeg mange af dengang. Jeg havde netop en fruentimmerraptus paa den tid, og man kunde risikere at træffe fruentimmer hos mig paa hvilkensomhelst tid af døgnet man kom. Havde jeg fundet et pigebarn jeg likte, beholdt jeg hende gjerne hos mig i længere tid, og vi tilbragte da dagene derinde i det tarvelige rum — pigebarnet og jeg — dels i sengen og dels dillende omkring i negligé, levende paa smørrebrød og hermetiv, øl og vin, kaffe og cigaretter. Til hvert maal kom tjenestepigen og banked paa og langed ind tallerkener og kopper, kniver og gafler, flasker og glas, igjennem den halvaabne dør, hvor jeg stod med den fillede graa rødkantede slobrok kastet løst omkring mig og tog imod det altsammen, mens tjenestepigen med mere eller mindre held søgte at kikke ind gjennem dørsprækken for at se, hvordan pigebarnet derinde saa ud — sengen stod

lige bag døren. — Kom der ved slige leiligheder gjæster, lukked vi dem gjerne ind en stund, men jaged dem saa igjen, naar vi vilde være alene.

Om aftenen sad vi oftest to eller flere par sammen omkring det runde bord ved sofaen, og røgte og drak — damerne sin daarlige vin, som de ialmindelighed fandt velsmagende, og herrerne gjerne sit brændevin; var *det* ikke til at opdrive, nøjed de sig med øl, et stof jeg altid havde staaende i store kvantiteter.

Om dette leben hjemme hos mig fik Jarmann naturligvis snart besked, og han begyndte da at vanke der ikke saa sjelden — det liv tiltalte ham. Sommetider, naar det hændte at han traf mig alene hjemme, uden fruentimmer, henslængt paa sofaen med en bog, foreslog han i almindelighed, at vi skulde gaa ud og faa fat paa noget, og det gik jeg da gjerne ind paa, om ikke for andet saa for at se ham „slaa an". Det var nemlig et kosteligt syn. F. ex. at se ham faa øje paa noget tværsover gaden, som han syntes saa godt ud —: det gav pludselig et sæt i hele fyren, han trykked hænderne energisk ned i frakkelommen, trak skuldrene ivejret, den ene lidt højere end den anden, og skened med fremskudt mave og krummet hals og ryg paa-

skraa over gaden med sigte paa fruentimmeret. Var det saa ikke noget alligevel, faldt han slapt sammen igjen og kom langsomt og hoderystende tilbage. — Men naar vi saa endelig havde fundet fat paa noget vi likte — saa var det rask hjemover og frem med glassene og til igjen med den gamle historie.

Det var næsten altid det samme. Man opførte sig i almindelighed meget pent, ingen støj, ingen liderlig latter, ingen hvinen, man drak sit bæger og karesserte sin pige og lod hende snakke mest. Fandt saa en af os det hensigtsmæssigt at blæse ud lampen, var der ingenting ivejen for det, de andre mored sig saa godt de kunde i mørket med at hviske og tiske og le og ta paa hverandre — indtil den, der havde slukket lampen, tændte den igjen. Undertiden. naar man fandt det varte for længe, mored man sig naturligvis med at forelægge det forsvundne par mere eller mindre delikate spørgsmaal, eller man lyste pludselig op i værelset ved at rive af en sikkerhedsfyrstikke osv. osv. En ting, Jarmann fandt meget behag i — foruden at slukke lampen — det var at faa fruentimmerne til at klæ sig i mandfolkeklær. Var det da fede fruentimmer med store laar, som fyldte mine trange benklær, saa de var færdig at sprække, kunde Jarmann bli aldeles ellevild af glæde, og det

var en ren moro at se paa ham, hvordan han da kjælent greb fruentimmeret ved skuldrene, trykked hende lempelig ned i gyngestolen midt paa gulvet, veg et par skridt tilbage med hænderne ligesom afværgende frem foran sig, og blev staaende der foran hende fnisende med taarer i øjnene og bare sige —: næ-æ-j! . . . næ-æ-j! — og saa styrte sig paaknæ ned foran hende og gnide kindet kjælent mod de struttende laar og kysse dem. — Vi andre mored os ved slige lejligheder adskillig mere over Jarmann end over det udklædde pigebarn, men jeg tror nok, Jarmann var den, der mored sig bedst. —

Dette liv deroppe i Nordal Bruns gade tiltalte altsaa Jarmann meget, men det var dog ikke bare det, der trak ham op til mig, det var ogsaa, ja det var væsentlig noget andet. Og dette andet kom lidt efter lidt paa en maade til at udgjøre en slags ideal basis for det fruentimmerfyldte dagdriverliv han førte.

Dermed forholdt det sig paa følgende maade —:

Jeg holdt dengang paa at experimentere med en ung dame, en frøken Brun, som jeg havde gjort bekjendtskab med den foregaaende vinter. Hendes far var en falleret kjøbmand, som paa sine gamle dage var havnet i en underordnet kontorpost, familien leved under

temmelig tarvelige vilkaar og havde logerende som bierhverv. Jeg var blet indført i familien af sønnen i huset; han var selv næsten aldrig hjemme, men havde ikke noget imod at introducere mig, da han hørte, jeg interesserte mig for en af de logerende, en ung lyshaaret smaabydame, som jeg havde faat den idé at ville forlove mig med — for saa at slaa op igjen, naar jeg havde faat vide, hvordan det var at være forlovet.

En aften jeg sad deroppe hos Bruns og kurtiserede min smaabydame, spurgte, fruen mig, om jeg vidste nogen, der skulde flytte — hun havde et værelse, som desværre havde staat ledigt nogen tid —, og jeg svarte strax, at *jeg* skulde flytte, og lejed mig øjeblikkelig ind i det ledige værelse med alt i huset!

Paa den maade kom jeg hver dag sammen med datteren, Lily Brun.

I begyndelsen kunde hun slet ikke fordrage mig. Jeg gav mig jo heller ikke synderlig af med hende, jeg havde jo min smaabydame at kurtisere, og desuden, der var en anden omstændighed, som gjorde, at hun dengang stadig var i daarligt humør. I det værelse, hvor jeg nu bodde, havde der kort i forvejen bod en ung student Faye; han havde gjort stærkt kur til hende, og hun var blet alvorlig forelsket i ham. De havde havt det

meget hyggeligt sammen en tid de to. Han tog hende med i theatret og til konditoren, han spaserte med hende, og han sad hele aftenen igjennem og passiared med hende, naar han var hjemme — og det var han næsten bestandig. Men mere blev der aldrig af det, han fridde slet ikke, og da saa gamle Brun flere gange havde overrasket dem staaende og tale sammen i mørke nede i porten istedetfor at gaa op, naar de lidt før aftenstid kom tilbage fra sine spaserture; og da de desuden hver aften sad alene henne i en krog og hvisked og tisked sammen om noget, han ikke kunde høre, hvad var — saa fik papa mistanke om, at studenten vist bare la an paa at forføre hans datter. Og da han ikke var ganske sikker paa hendes modstandsevne i den retning — „der var desværre adskilligt, som tyded paa, at hun var temmelig sanselig anlagt" — saa fik han mama til at sige studenten op, under det paaskud at familien selv havde brug for værelset.

Dette havde været et haardt stød for Lily, men det blev ikke med det.

Efter at han var flyttet, blev Faye ved at vanke hos Bruns, og specielt havde han for skik at indfinde sig der hver dag efter middagen og drikke en kop kaffe og røge en cigar, som han bestandig havde med for an-

ledningen. I den tid det varte, leved Lily bare for kaffetiden; det var hendes eneste glæde dagen igjennem at tænke paa den — om formiddagen paa, hvad den vilde bringe, om eftermiddagen paa, hvad den havde bragt —, og tanken paa ham bar hende igjennem alle dagens kjedsommeligheder. — Af og til traf de hinanden ogsaa paa gaden, men det var sjelden.

Men saa en dag kommer moeren og spør hende, om hun har noget imod, at hun, moeren, siger til Faye, at man ikke ønsker hans besøg mere.

Spørgsmaalet kom Lily saa uventet, hun vidste ikke, hvad hun skulde svare, blev bare staaende der blussende rød og betuttet — og svarte saa tilsidst rent forvirret, at nej . . . naturligvis . . . hvorfor skulde hun ha noget imod det?

Dermed var sagen afgjort, og den næste dag skulde exekutionen finde sted. —

Kaffetiden kom, og med den Faye; Brun, som altid spiste middag en time senere end de andre — han kunde ikke slippe fra kontoret før — kom idag endnu senere end sædvanlig, han vidste hvad der var igjære, og foretrak at overlade den ubehagelige affære til fruen; Lily var naturligvis paa sit værelse, hvor begge de ældre søstre holdt hende med

selskab; og de logerende var borte til middag — det var derfor, fruen havde valgt netop den dag.

Studenten kom altsaa som sædvanlig, pigen lukked op for ham, og han gik ind — men fandt ingen i stuen.

— Om der ingen var hjemme? spurgte han pigen.

— Joda, de var hjemme.

Han sat sig ned i en af de gamle lænestole ved bordet midt i stuen, svøbte som sædvanlig sin cigar ud af papiret, tændte den, tog en avis, som laa der — og vented.

Endelig kommer fruen ind. Han rejser sig halvt i stolen og hilser, men hun hilser ikke igjen, blir bare staaende der i døren og se paa ham, saa han føler sig ganske uhyggelig tilmode.

— Tror De, her er restauration her, siden De kommer her hver dag og drikker Deres kaffe og røger Deres cigar? — spør hun endelig.

— Nej, det trodde han ikke.

— Ja, saa bør De herefter gaa et andet sted, hvor der *er* restauration, og drikke Deres kaffe og røge Deres cigar.

— Ja, det skulde han da gjøre. — Han sad der rent forbløffet med sin cigar og sin avis, vidste ikke rigtig, hvad han skulde gjøre,

og læste saa mekanisk videre i avisen, pattende idiotisk paa sin cigar. Men fruen gik efter endt gjerning ud af stuen, overladende ham ganske til sig selv. Først da hun var forsvunden, fik han samlet sig helt sammen igjen, rejste sig rolig, gik ud i entreen, tog paa sig og gik.

Samme dag underrettede han Lily i et brev om, hvad der var passeret — kort og godt, uden at tilføje noget.

Lily svarte ham intet, „hun var saa skamfuld saa . . . og desuden, hvad skulde hun svare!“ — Men naar hun efter den dag mødte ham paa gaden, blev hun bestandig blussende rød i ansigtet og hilste næsten uden at se paa ham. Det vidste ikke han, hvordan han skulde tyde, og følgen var, at han aldrig talte til hende.

Men Lily vidste, hvor han bodde, og lidt efter lidt fik hun udspioneret de tider paa dagen han gik ud, de steder han gik hen — han førte et meget regelmæssigt liv — og saa gjorde han tilslut den opdagelse, at det var paafaldende ofte han mødte hende . . . og til paafaldende regelmæssige tider . . . og bestandig paa de samme steder. Han optog det som en tilnærmelse og beslutted at fornye bekjendtskabet.

En dag hun var lidt for tidlig ude, og var gaat forbi det sted i Universitetsgaden hvor han bodde uden at ha mødt ham, kom

han lige ud af porten, just som hun slentred nedover igjen paa den anden side af gaden — fik øje paa hende, hilste og skraaede over gaden hen imod hende. Men pludselig, greben af en uforklarlig angst, øged hun skridtene som for at slippe fra ham — og han opgav det igjen og gik tilbage til sit fortoug. Et stykke længer nede vendte hun sig, saa ham gaa ganske rolig deroppe paa den anden side af gaden, begreb saa med ét, hvilken dumhed hun havde begaat, raste mod sig selv og gik næsten grædende hjem. — „Men, hvad var derved at gjøre?"

Siden den tid gjorde han ikke mere noget forsøg paa at nærme sig hende, skjønt hun stadig indfandt sig til de rette tider for at møde ham. —

Det var dette med student Faye, som gjorde, at Lily gik omkring med saa daarligt humør, dengang jeg flytted ind paa hendes elskedes gamle værelse. Og som rimeligt var —: mig, som bodde derinde, hvor „han" havde bod, og som desuden bare gik der og gjorde kur til min smaabydame — mig kunde hun fremfor alle andre ikke udstaa; hun fandt mig utaalelig.

Men det skulde bli anderledes.

En aften de logerende damer var borte, Brun ikke kommen hjem fra kontoret endda,

og fruen var ude i kjøkkenet for at stelle istand til the, sad Lily og de to ældre søstre alene inde i dagligstuen omkring lampen ved bordet midt i stuen — de to ældre bøjet over hver sin gudelige bog, Lily mat henslængt i en lænestol med hænderne slapt hvilende paa lænestolens arme.

— Naa, De ser saamen ikke ud til at være svært glad i tilværelsen frøken! sa jeg — jeg kom ind og sat mig ved siden af hende.

Hun trak øjenbrynene slapt ivejret og saa paa mig med et jæb omkring munden —: Jeg har vel ingen grund til at være det heller! sa hun bittert.

Jeg smilte —: Aja, men i grunden er det nu ingen synd paa Dem heller, — hun saa ud, som om hun mindst havde lyst til at prygle mig, om hun havde orket —; nej, for De gjør jo ingenting for at faa tilværelsen til at forme sig bedre for Dem, De sidder bare der med hænderne i skjødet — og man kan da virkelig ikke forlange, at stegte duer af sig selv skal flyve ind i munden paa en, hvad?

Hun saa en stund ud i luften. — Aa, sa hun slapt, ingen undgaar saa alligevel sin skjæbne.

— Nej, det har De ganske ret i frøken. Men sæt nu, at jeg fik Dem overbevist om, at De ved at gjøre et eller andet, vilde komme

til at føle Dem lykkelig, og De saa gjorde det, og blev lykkelig? — Nu ja, vil De sige, saa var det altsaa Deres skjæbne at skulle møde mig og derved komme til at gjøre det, der bragte Dem lykken. — Men sæt saa igjen, De var slig, at De ikke kunde la Dem overbevise, uagtet det, jeg foreslog Dem, virkelig kunde gjøre Dem lykkelig? — Ja, da nytted det jo ikke, at skjæbnen lod Dem træffe sammen med mig. De ser altsaa, at eftersom De selv er slig eller slig, blir Deres skjæbne forskjellig. Og *nu* er De slig, at De sidder og venter paa skjæbnen med hænderne i skjødet, fordi De tror ikke, det kan nytte at gjøre noget; derfor har De det, som De har det. Kunde De derimod bli slig, at De trodde, det kunde nytte at gjøre noget, og saa tog fat — Deres skjæbne vilde bli en anden, og sandsynligvis en bedre.

Hun betænkte sig lidt. — Ja, igrunden har De ret, sa hun saa, men hvis jeg skulde kunne gjøre noget andet end „med hænderne i skjødet at afvente min skjæbne“ som De siger, saa maatte der være noget, jeg sat pris paa, som jeg kunde opnaa ved at gjøre noget — men det er der ikke. Og derfor gir jeg det en god dag altsammen, det blir saa bare en elendig tilværelse, jeg kommer til at føre

alligevel — og hun sank endnu mere sammen i stolen der hun sad.

Den ældste søster løfted øjnene fra bogen og saa paa hende —:

— Fy Lily, at du kan tale slig, du som igrunden har det saa godt! Du skulde takke gud for, at du har det, som du har det! tænk paa alle dem, som lever i fattigdom og elendighed og ikke har det tørre brød engang . . .

— Liden Hans i skole gik . . . mangen kan have det værre! deklamerte jeg i falsk prækentone og trued ad Lily med pegefingeren.

Lily brast i latter, Kristine kunde heller ikke la være at le.

— Anej, sa jeg, lad os nu være enige om det, at vi skulde heller være sinte paa gud, end at takke ham, fordi han lar de mange andre ha det saa vondt; vi faar det jo ikke et gran bedre for det. Nej, skulde vi specielt takke ham for noget, saa maatte det være, hvis han lod os ha det rigtig godt.

— Ja se det er der mening i, sa Lily.

— Nej, sa Kristine, vi har ikke ret til at forlange at faa det saa godt, det er vor egen skyld, at vi har det ondt, det er synden, som er skyld i det — og der udspandt sig en liden diskusion om kristendommen mellem Kristine og mig.

— Nej, sa jeg tilslut, De kommer ikke fra det: det *er* en fordærvelig lære, at man skal takke til fordi man ikke har det endda værre, end man har det; det leder bare til, at man lægger hænderne i skjødet. Nej, maa jeg be om misfornøjelsen, er folk misfornøjede, saa forlanger de at faa det bedre, og forlanger de det for alvor og gjør noget for det, saa faar de det s'gu bedre ogsaa. Misfornøjelsen er drivkraften i fremskridtets maskineri.

— Ja, se det er der mening i, sa Lily igjen ligesom hen for sig. Og hun kneb øjnene lidt sammen og saa hen paa mig, som om hun tænkte ved sig selv —: mon der skulde være noget ved den fyren alligevel?

Idetsamme kom moeren ind fra kjøkkenet, og samtalen gik istaa. —

Fra den dag begyndte Lily og jeg at bli venner, og jeg begyndte at interessere mig for hende. Den misfornøjelse med verden, som hun før nok havde havt en følelse af var berettiget, men som hun alligevel ikke havde vovet at tro *var* det, den vilde jeg faa til at voxe — og saa exploitere den. Jeg vilde faa hende til at forstaa, at naar tilværelsen arter sig saa ynkværdig, som den gjør, saa er det menneskene selv, som er skyld i det, fordi de baserer samfundsordenen paa religion og moral istedetfor paa kjærlighed og fornuft;

paa den maade skulde hun lære at hade denne ufornuftige samfundsordning, slig som jeg haded den, og saa vilde jeg forsøge at anvende hendes kræfter i fornuftens og frihedens tjeneste — død og pine, det var en idé! Og jeg, som havde gaat omkring og spekuleret paa, hvad jeg skulde ta mig til! her havde jeg jo netop en opgave, og det en, der var adskillig morsommere end forlovelsesprojektet — og jeg begyndte lidt efter lidt at negligere min lille livsglade lyshaarede smaabydame, indtil jeg tilslut ganske gav hende op.

Opgaven, jeg havde stillet mig, var temmelig vanskelig, og først efter lange overvejelser fik jeg lagt min plan; den vilde rigtignok ta skammelig lang tid, men jeg bestemte mig for den alligevel, den forekom mig at være den eneste sikre.

Først forhørte jeg mig om, hvad hun læste. Naturligvis al slags lejebibliotheksliteratur, slette bøger med enkelte gode indiblandt. Om hun læste fremmed literatur? Jo, af og til en tysk bog. End fransk? Nej, hun kunde ikke nok fransk til det. — Jeg tilbød mig at læse fransk med hende, det vilde hun gjerne, der blev anskaffet to exemplarer af Balzacs „Les secrètes de la princesse de Cadignan", og vi begyndte paa den. Den er kort og ganske morsom, hun læste til hver gang

det hun kunde række; efter at ha gjennemgaat det, oversat jeg videre til timen var forbi; og saa fortsat hun udover til næste gang. Alligevel gik det for langsomt til ikke at bli kjedeligt, og jeg forsøgte da at bøde paa kjedeligheden ved at fortælle hende om hele livet i Faubourg St. Germain, slig som Balzac skildrer det i sine romaner, hvor bestandig de samme personer gaar igjen, i én roman som hovedperson, i de andre som bipersoner; specielt naturligvis fortalte jeg hende, hvad jeg vidste om de personer, der forekom i den bog vi læste. Og hun sad der ligeoverfor mig i sofaen, med haanden under kindet og saa hen paa mig og hørte interesseret efter naar jeg fortalte, afbrød med et spørgsmaal engang imellem, og fulgte saa med igjen i bogen, naar vi gik videre. Men hvergang enten jeg kom til at sige, eller vi i bogen traf paa noget af det, man i Aftenposten plejer at karakterisere ved at si, at det ikke kan læses højt i familier — saa var strax fanden løs. Bare en bemærkning af Balzac som f. ex. den, at en liden fold i en kjole kan vække mere begjær end en hel nøgen kvindekrop, var i begyndelsen nok til at gjøre hende blodrød i ansigtet og faa hende til at begrave næsen i bogen. Jeg maatte da koldt og roligt gjøre hende opmærksom paa, at dette var naturlig

existerende ting altsammen, som det var for galt, at vi voxne mennesker skulde sidde her og genere os for at tale og læse om, og enden blev da ogsaa, at vi tilslut kunde tale noksaa ugenert om usædelighed og ægteskabsbrud blandt beaumonden i Faubourg St. Germain paa Balzacs tid, og det var jo altid noget. Men jeg vilde jo videre. —

En eftermiddag nogen dage efter at vi var blet dus, sad vi tilfældigvis alene inde i stuen efter kaffeen, hun paa kaminstolen ved kakkelovnen, og jeg i sofahjørnet lige ved siden af. Vi talte om vakre fødder.

— Ja, du skulde set den nydelige lille fod, jeg saa igaar, sa jeg. Jeg trak selv støvlen af den og havde god anledning til at beundre den.

Lily rejste sig og stamped i gulvet —: Jeg vil ikke ha, du skal fortælle sligt noget til mig, sa hun — halvt sint og halvt ræd: det begyndte at gaa op for hende, at hun vist var inde paa et skraaplan, og hun blev ængstelig for at begynde at glide.

— Nej det er jo sandt, sa jeg slapt, jeg ber om forladelse, du ved, hvordan det er, jeg er jo bare vant til at færdes blandt kammerater, hvor man snakker lige til om alt muligt, og saa glemmer jeg disse hensynene, naar jeg kommer sammen med damer. —

Naa, men du kan være ganske rolig, det skal ikke ske oftere.

Dermed tiede jeg stille og sa ikke et ord mere, hun vidste heller ikke noget at sige, og saa blev der en lang kjedelig lidt forlegen taushed.

— Aja, hvordan var det egentlig med den foden da du? spurgte hun tilslut i en forceret kammeratslig tone.

— Nej, det gaar ikke an at fortælle. — Jeg var nær ved at briste i latter, men holdt mig.

Hun betænkte sig lidt igjen, sa saa overtalende —: Aa jo, du kan godt fortælle det . . . saan i pene ord da skjønner du.

— Humm, nej det lar sig virkelig ikke fortælle.

— Ajo, bare fortæl du, saa skal nok jeg sige stop, hvis det ikke gaar an — det klang allerede helt overlegent. — Jeg lod mig naturligvis nøde en stund, men gav tilslut efter naturligvis, og fortalte hende — til hendes skuffelse tror jeg, men ogsaa til hendes beroligelse — forholdsvis pent en liden pigehistorie fra aftenen iforvejen.

Dermed var det første skridt gjort, det skridt som koster, og vi var inde paa skraaplanet. Siden den dag spurgte hun mig stadig „om jeg ikke havde havt nogen moro igjen?“ —

Et par dage efter blev vi to tilfældigvis siddende alene inde ved bordet i stuen de fem minuters tid, som altid gik hen mellem middagen og kaffeen.

— Der er noget, jeg skulde ha lyst at be dig om, sa jeg.

— Og det er? — hun var strax interesseret.

— Jeg ved ikke rigtig, om jeg tør si det.

— Pyt, si det bare.

— Ja, du blir ikke sint da?

— Nejda, kom med det.

— Jeg vilde gjerne ha dig til at gaa ind paa en lintøjfabrik for mig.

— Saa? — hvorfor kan du ikke gaa selv.

— Nej, det er noget damelinned jeg skulde ha.

Lily lo og flytted sig uvilkaarlig nærmere —: hvad skal du med det?

— Det er en veninde, der skal ha det i filippinegave — lille Agnes jeg talte om! Et ganske hyggeligt pigebarn, jeg liker hende svært godt, men det linned, hun har, er saa slidt, og det ser saa fattigsligt ud, naar hun er afklæd.

Lily havde uvilkaarlig trukket sig tilbage igjen —: Nej, jeg kan ikke ha noget med det at gjøre, sa hun kort.

— Nej, se der kan du se. sa jeg og trak

paa skuldrene, og saa talte vi ikke mere om det.

Men den næste dag, da vi efter kaffetid som sædvanlig sad derhenne i kakkelovnskrogen, hun paa kaminstolen, smøgende paa en cigaret jeg havde rullet hende, og jeg i sofahjørnet ved siden af, betrodde hun mig, lidt undseelig gudbevars, men saa flot hun kunde, at idag havde hun været indom Falkenberg og set paa nogen nydelig broderte linneder. — Jeg smilte og gav hende penge til at kjøbe et par stykker for.

En stund efter gik vi ud sammen, hun gik ind til Falkenberg og kjøbte linnederne, bagefter bød jeg hende ind til Baumann, og mens vi sad der inde i den inderste krog af kafeen, og nød, jeg et glas vin, hun noget chokolade og kage, fortalte jeg hende en hel del detaljer om pigen som skulde ha linnederne, og om mit forhold til hende.

Fra den dag af gled vi jævnt og hyggelig ned ad skraaplanet, og det varte ikke længe, før jeg hver dag fortalte hende dels virkelige og dels opdigtede pigehistorier fra aftenen iforvejen, udstyrede med hvilkensomhelst detaljer.

Paa den maade gav jeg hende et noksaa fyldigt indblik i, hvorledes unge mennesker nu fortiden lever.

Og dette ungdomsliv — som jeg altsaa skildred hende med temmelig smudsige farver —, det fremstilled jeg da for hende som det triste, men nødvendige resultat af den nu herskende moral, der ved at hæmme menneskenes naturlige trang til erotik, forkvakler og forkrøbler den og faar den til at slaa ud i liderlighed istedetfor i kjærlighed. Men samtidig forklarte jeg hende ogsaa, at netop disse, næsten bestandig liderlige forhold, med alle deres følger af aandelig og legemlig elendighed, netop dem gjaldt det om at forflere, fordi *det* var det eneste middel til tilslut at tvinge samfundet til alvorlig at gjøre sig rede for aarsagerne til al denne usædelighed, saa man endelig engang kom til at forstaa, at den virkelige aarsag ikke var menneskenes slette natur, men religionen og moralen og den forkjerte samfundsorden, man paa dem har bygget op.

Af disse samtaler med Lily fik Jarmann stadig referater, og de baade mored og interesserte ham. De skaffed ham klarhed over meget af det, han selv havde tænkt og følt, og hjalp ham til at bringe det liv, han leved, ind under pligtens kategori — noget hvortil han endnu følte en dunkel trang.

VIII.

En aften sad jeg som sædvanlig oppe hos Bruns og drak kaffe.

Jeg bodde der ikke længer nu, de havde ikke villet ha mig igjen efter ferierne; de havde nok fattet den samme mistanke til mig som før til studenten, tror jeg. Og jeg gjorde som studenten: da jeg ikke bodde der mer, kom jeg der hver dag og drak kaffe, og agted slet ikke at holde op med det, før jeg blev jaget jeg ogsaa. —

Jeg sad altsaa som sædvanlig der i kakkelovnskrogen og talte sagte med Lily. Det var min hensigt idag at vove et hovedslag, som skulde bringe hende over i et nyt udviklingsstadium, hvor hun skulde faa den hele forstaaelse, og jeg havde gjort et nøjagtigt udkast til min angrebsplan, forinden jeg gik derop.

Jeg begyndte med at fortælle hende en liden pigehistorie fra den foregaaende aften.

Men det var ikke muligt at faa fortalt den; gamle Brun var nemlig den dag tilfældigvis kommen saa tidlig hjem, at han havde kunnet spise sammen med de andre, han drak altsaa ogsaa kaffe sammen med os, og vi havde ham allerede fra begyndelsen af gaaende op og ned paa gulvet foran os og lytte efter vor samtale, pattende paa sin pibe med en dybsindig mine, som om det slet ikke var ham der lytted. Jeg opgav derfor temmelig strax min historie, talte en stund om noget andet, som papa gjerne maatte høre, og foreslog saa Lily at gaa en tur —: „det var saa godt vejr idag".

Det vilde hun gjerne, og hun stod op og tog paa sig.

Vi gik ned ad trapperne, hun foran og jeg efter. Ingen af os sa noget.

Men ikke før var hun kommen ud af porten og ud paa fortouget, førend hun rask vendte sig om imod mig —:

— Fortæl! sa hun ivrig.

Jeg lo, og saa lo hun ogsaa.

— Hvorfor ler du? spurgte jeg og skelte over lorgnetten hen paa hende.

Hun slog øjnene ned —: jeg? svarte hun; jeg ved ikke; jeg bare lo fordi du lo. — Men du, som altid ved hvorfor — hvorfor lo du?

— Af samme grund som du: jeg syntes, det var noksaa morsomt, at du havde siddet der lige siden vi blev afbrudt og værket for at faa den historien, mens jeg havde glemt det hele. Da jeg lo, blev du ogsaa opmærksom paa den modsætning, og saa maatte du le med —: man generer sig altid, naar man saan uforvarende kommer til at røbe, at man har vært saa optat, naar det gjælder slige ting, og saa ler man lidt undseelig med, hvad?

— Isch du da! — Naa da, fortæl saa!

— Ja. Det var altsaa den vaskepige. Hun kommer ind for at aflevere mit tøj. Hun lægger det paa bordet og siger, at der er *saa* mange manchetskjorter, *saa* mange snipper, *saa* mange manchetter osv. osv. Da hun kommer til lommetørklæerne, saa er der bare et par stykker af dem, og hun ved ikke engang, enten de er mine eller ikke. Nu, jeg gaar da hen og tar et par lommetørklær frem af kommoden og lægger dem paa bordet ved siden af de andre, for at se om det er samme sort. Men mens vi staar der og ser paa lommetørklæerne, saa stiller hun sig slig ved siden af mig, at hendes ene læg og laar kommer til at ligge klos an mod mit ene ben, helt op til hoften. — Jo, det er nok samme sort, sa jeg

rolig og rejste mig op af den ludende stilling og saa paa hende. — Ja, det er nok det, svarte hun: men blev fremdeles staaende der foroverbøjet uden at bevæge sit ene ben og sin underkrop det mindste ud fra min; hun bare vendte ansigtet op imod mig og smilte. — Ja, jeg smilte naturligvis igjen jeg da, kan du vide. Men saa opdager jeg, at hun har en plasterlap i panden. — Naa da, sa jeg, har De vært ude at slaas? Og idetsamme la jeg min højre arm om hendes skulder, mens jeg med den venstre pegefinger pegte paa plasterlappen. — Nej da, det er bare hun, jeg staar og stryger sammen med, som har klort mig lidt, svarte hun. — Jasaa, saa det er paa den maade, dere behandler hverandre derhenne? — Ja, saan af og til saa! — — Mens hun talte havde jeg sat mig ned i gyngestolen, som stod lige bag os, og trukket hende ned paa fanget, hvor hun villig blev siddende og viste sig meget kjærlig. — Ja, saa begyndte jeg at bli nærgaaende da, skjønner du. — — Nej! nej! sa hun og søgte at holde hænderne mine. Men jeg tog bare og sled dem løs, la den ene armen min omkring ryggen paa hende og stak den anden ind under knæhaserne hendes — og dermed løfted jeg hende op og bar hende hen paa sengen. Men ikke før var hun kommen ned i den, før hun skvat

op som hun skulde ha vært af guttaperka, og jeg forsøgte forgjæves paa at faa hende ned igjen. — Ja, saa blev vi da siddende en stund paa stolen derhenne foran sengen da; men jeg blev stadig mere og mere nærgaaende. Men saa med ét, begynder hun at græde. — Nej, men kjære Dem, sa jeg, det er da ikke noget at græde for. Jeg vil s'gu ikke voldta dem. — Dermed slap jeg hende og sat mig alene hen i gyngestolen igjen. Hun blev først siddende, hvor hun sad; men da jeg saa loved, at jeg ikke skulde være „uskikkelig" mere, fik jeg hende til at komme hen og sætte sig paa fanget mit og være kjærlig igjen. — Hør nu her, sa jeg til hende, mens jeg sad og klapped hende paa kindet: lad os nu ha os en liden fornuftig passiar. — Ved De, hvad dette er for noget? — jeg havde trukket frem af min lomme en kordon. — Nej!? sa hun. — Jo, det skal jeg si dig: om nu De og jeg ligger sammen, og jeg tar denne her tingesten paa — mens jeg talte, rulled jeg den op, saa hun kunde se, hvordan den egentlig saa ud —, saa kan der ikke bli barn af det; for det som skulde gjøre barn, blir liggende herinde — jeg stak fingeren ind i kordonen —; og som du ser, saa kan det ikke gaa igjennem her, for se her skal du se — og saa blæste jeg kordonen op —:

der kan ikke komme luft igjennem den engang. — Hun sad med halvt bortvendt ansigt og skelte hen til kordonen, men sa ikke et ord. — Naa! sa jeg saa: De ser altsaa at der ikke er noget at være bange for fra den kant. — Liden pause. — Ja! fortsat jeg, da hun ikke svarte: saa var det de moralske betænkeligheder da, hvis De gir Dem af med sligt sludder som moral. — Ved De, hvad der staar i bibelen? Jo, der staar, at „hvo, som ser paa en kvinde for at begjære hende, han *har allerede* bedrevet hor med hende i sit hjerte". Men nu kan De da vide det, sa jeg, at det er ikke bare mandfolkene, som ikke har lov til saant stygt noget, og derfor er det naturligvis ogsaa meningen, at man skal vende ordene om og sige, at hvo som ser paa en mand for at blive begjæret af ham, hun *har allerede* bedrevet hor med ham i sit hjerte. Og nu er det jo tydeligt det, at da De vendte ansigtet Deres op fra lommetørklæerne der og smilte til mig, samtidig med at De trykked læggen og laaret Deres fast op til mig — saa *saa* De paa mig for at bli begjæret af mig. De har altsaa allerede bedrevet hor med mig i Deres hjerte, og De kan altsaa for den kristelige morals skyld ligesaa gjerne gjøre det i virkeligheden ogsaa. Forsyndelsen er jo lige stor, enten

den sker i hjertet eller i virkeligheden — der er bare den forskjel, at det sidste er meget bedre. — Og naar vi nu altsaa slet ikke, hverken af moralske hensyn eller af fornuftighedshensyn behøver at la det være — hvorfor skulde vi saa la det være? — Her sidder De paa fanget mit og liker, at jeg kjæler Dem; og her sidder jeg og har Dem paa fanget og liker at kjæle Dem; begge to har vi altsaa lyst til at ligge sammen, ingen fare er der ved det, og ikke blir nogen af os daarligere mennesker for det — jamen maa De da indrømme det, sa jeg, at det er ligetil dumt om vi ikke tar og bruger en af disse kordonerne; ikke sandt? — Hun svarte ikke, men skelte fremdeles hen paa den oprullede kordon, som nu laa henslængt paa bordet. Saa rejste jeg mig og halte hende henover mod sengen igjen. Men da vi var kommen saa langt som til stolen ved siden af sengen, begyndte hun at græde igjen. — Naa, naa! græd nu ikke for det , sa jeg, jeg vilde jo bare se, om De fremdeles ikke vilde, at jeg skulde forføre Dem. — Dermed slap jeg hende. Saa la jeg hende endnu engang paa hjertet alt det, som talte for, at vi burde ligge sammen, og saa bad jeg hende tænke over den ting til næste gang hun kom. Hun svarte ikke og gik. —

— Er hun kommen igjen da du? spurgte Lily meget interesseret.

— Nej fan'en, det var jo i gaaraftes dette gik for sig.

— Men du! du sa, at du ikke vilde forføre hende. Men det var da et forsøg paa at forføre hende, det at gjøre som du gjorde: at anvende alle mulige overtalelsesmidler!?

— Nej, langtifra. Ved du ikke hvad det vil sige da, at forføre et fruentimmer? — Naar et fruentimmer blir forført, saa siger man jo om hende at hun falder, og faldet bestaar jo simpelthen deri, at hendes lidenskab løber af med hendes vilje, saa hun i et gejlt øjeblik gjør, hvad hun i en rolig sindstilstand ikke vilde gjøre. Det er jo det, at hun gjør det hun gjør mod sin egen fri vilje, som gjør at man foragter hende og kalder hendes handling for et fald. En ufri handling *er* for mennesket et fald, og det har ethvert menneske en stærkere eller svagere følelse af; for det, som adskiller menneskene fra dyrene det er nu engang friheden.

— Ja, du har igrunden ret.

— Javist har jeg ret ja. — Tænk dig, hvor væmmeligt, naar man saan har forført et pigebarn — man slukker gjerne lampen første gang kan du vide . . .

— Ja, det er rimeligt.

— Ja, men ikke senere; for siden vil man jo nyde med øjnene ogsaa. — Men tænk dig altsaa, naar man saa tænder lampen igjen og ser hende staa der med nedslagne øjne og kanske spørge En, om man ikke foragter hende! Er det ikke væmmeligt? Tænk: ikke blot falde, men aabent og ærlig tilstaa, at dyret saadan er løbet af med En? — Nej, maa jeg saa be om en, som ser mig frækt ind i ansigtet og siger, hun har gjort det af en hvilkensomhelst anden grund: en som skjønt *hun* ved at *jeg* ved at hun er „falden", alligevel erklærer, at nej! det *skede* af fri vilje; jeg var et menneske der jeg laa, og ikke et dyr. — Men naturligvis, bedst er bedst, og det bedste er, at hun naar lampen er tændt igjen, staar der med løftet pande i den fulde bevidsthed om at ha handlet fuldstændig af fri vilje. Da først føler man helt ud det er et menneske man er sammen med, og ikke et individ af en lavere dyreart, som bare forsøger paa at være menneske, men ikke kan være det. — Nu, et saant fruentimmer er det nu vanskeligt at træffe paa da ser du; men — jeg skelte ned paa hende — desto større agtelse har man for de faa, man kan træffe paa.

— Uf—e . . . sa hun saa: jeg begynder virkelig at synes ligesom du, at der ikke

er noget galt i det; men . . . men . . . jeg kan ikke bli kvit den følelse, at det er galt, at jeg ikke synes det er galt.

— Ja kjære, det behøver du ikke at fortælle mig; det ved jeg da sagtens før. For næsten hver gang vi skilles, saa er det jo det sidste du siger det, at „aa jeg tør ikke si, at jeg har gaat saalænge her og snakket med dig.“ Og — he! — jeg har tænkt mig, at jeg husker dig dengang inde hos konditoren. Det var ganske kosteligt. Vi havde siddet der længe og passiaret sammen, akkurat som et par andre kammerater. Saa blir der en stans, og saa pludselig ser jeg, at du blir blussende rød — he — først paa halsen, og saa op over hele ansigtet —: aa gud, sa du, tænk om papa vidste, at vi sad her og snakked om saant noget!“

— Ja, jeg kan ikke gjøre for det, men hvergang, naar jeg saan ligesom stanser og tænker mig om, og tænker paa at jeg virkelig gaar her og snakker saan med dig, saa . . . saa . . . ja, saa synes jeg, det er saa underligt, at det virkelig er saa; og saa kan jeg ikke la være at tænke paa, hvad papa og mama og alle de andre vilde si, naar de vidste det; og hvor forfærdeligt de vilde synes det var. Og saa . . . er det saa ondt saa . . . jeg synes ligesom . . . paa en maade de har

ret ossaa . . . skjønt de naturligvis ikke har det . . . og saa ! . . aah! gid jeg ikke vidste noget om alt dette her!

— Ja naturligvis! det vil sige: du vilde ønske, du var 12 aar gammel, hvad?

Hun betænkte sig et øjeblik.

— Aa, jeg vidste meget, da jeg var 12 aar gammel, sa hun saa.

— Jasaa du? — Aa ja, her i hovedstaden faar man naturligvis tidlig greje paa sligt. Jeg blev s'gu 12 aar gammel jeg uden at ha nogen greje paa, hvorledes det egentlig havde sig med dette. Og da saa en kammerat fortalte mig det, saa . . . ja, saa tvilte jeg gudbevars ikke paa, at det var noget, som blev gjort, men—e, jeg vilde pokker ikke tro, det var noget som var nødvendigt, for at ægtefolk kunde faa barn: Ægteskabet var jo indstiftet af gud, sa jeg ivrig til min kammerat; og saant stygt noget kunde gud ikke ha indstiftet.

— Nej, det har jeg da aldrig tvilt paa, sa hun leende.

— Nej, men jeg tror ossaa, at det som gjorde at jeg syntes det var saa forfærdelig stygt, det var det, at i den fillebyen hvor jeg blev opdraget, der ansaaes det blandt gutterne paa skolen for den største skam, som tænkes kunde for en gut, hvis han var

blet set sammen med smaapiger. Selv sin egen søster gik det ikke an at gaa sammen med paa gaden, hvis man ikke vilde udsætte sig for sine kammeraters dybeste foragt. Og jeg, som selv var med at overdynge de ulykkelige „tøsefuter", som vi kaldte dem, med den dybeste foragt — du kan tænke dig, hvor uværdigt, hvor lidet „kjækt" jeg syntes det var saan overhode at føle noget ligeoverfor det andet kjøn. Naar en saan følelse kom op i mig, kvalte jeg den bestandig som noget, der var en „kjæk" gut aldeles uværdigt. — Og kjækhed, det var nu for os gutter det højeste.

— Isch nej, hvor det maa være en væmmelig by at voxe op i, Bergen. Nej da havde vi det ganske anderledes her. Aa, hvor jeg ønsker mig tilbage til den tiden, da jeg var saan en 12—13—14 aar. — Det er den morsomste tid, jeg har havt. — Og jeg faar det vist heller aldrig saa morsomt mere, tilføjed hun i en sukkende tone.

— A fortæl mig lidt om det da du.

— Nej, det er ikke noget at fortælle.

— Uf da, det er da pokker osaa, at du aldrig kan fortælle nogenting, her skal jeg bestandig gaa og snakke og aldrig faa høre nogenting igjen.

— A . . . ja . . . det var ikke egentlig

noget da ser du, men i den tiden skulde der ikke saa meget til for at ha det morsomt.

— Jaja, men hvis det nu ikke egentlig var noget, saa kan du da gjerne fortælle det da, synes jeg. — Dere var altsaa meget sammen med gutterne dere smaapiger — hvad?

Ja, sa hun livlig, naar vi kom hjem af skolen, havde vi næsten ikke tid til at sluge maden, bare for at komme afsted ud.

— Naa, men hvad bestilte dere saa sammen med gutterne da?

— A . . . ja . . . det er ikke egentlig noget at fortælle.

— Isch da! fortæl nu da for fan'en.

— Ja, saa legte vi først en stund da; men saa, naar vi var kjed af det, saa . . . saa skilte vi os i par og gik hver sin vej.

— Se, se! og saa vilde han naturligvis kysse dig, saasnart dere var alene?

— Ja, men saa løb vi.

— Ja, men du blev naturligvis indhentet igjen.

— Ja, men saa gjorde vi alt, hvad vi kunde, for at slide os løs.

— Ja, men det kunde du naturligvis ikke.

— Nej, men saa bøjed vi og vred os til alle kanter, for at de ikke skulde komme til at kysse os — og det var igrunden det morsomste.

— Ja, sa jeg og lo, for imens holdt han dig naturligvis tæt ind til sig, saa det næsten bare var hoderne, som ikke berørte hverandre. Og saa er det saa dejligt saan at erobres, hvad? — Og saa tilslut fik han naturligvis kyssen?

— Ja, det kan du da vide — ja det vil sige: de tog den da skjønner du. Forresten var det ikke bestandig. For var det nogen, vi ikke likte — aa gud, hvor vi løb da; da var der næsten aldrig tale om at de fik fat paa os; og fik de fat paa os, var vi altid saan alvorlige og kjedelige mod dem, at de opgav det hele.

— Aa ja da, jeg forstaar godt, hvordan du har tat den ting. Men sig mig: naar det nu var en, du likte da — kom det saa aldrig længer end til kysser?

— Nej, er du gal du? — Hvad er det, du mener?

— Ja, fan'en tro.

— Du kan da vide det.

— Gud ved. — Naa, men det vil du altsaa i ethvert fald ikke sige, skjønner jeg. Men du, havde du aldrig nogen følelse af dengang, at det ikke var rigtigt det at løbe saan med gutterne.

— Aa jo, lidt saa! men det var ikke stort; det var saa morsomt at vi tænkte ikke stort paa det.

— Aaa nej, og det lille dere tænkte paa det, gjorde det naturligvis bare endda

morsommere: forbuden frugt o. s. v. du ved nok.

— Aa ja, det tror saamen jeg ogsaa.

— Ja, ja, slig var det med moralen dengang, da tjente den bare som pikant sauce; men nu — jeg et sikker paa, du kunde ikke gjøre det op igjen nu, som du gjorde dengangen.

— Nej, men det er ikke fordi jeg nu er mere moralsk; jeg er igrunden slet ikke saa moralsk nu. Hvis jeg f. ex. var student . . . aa gid jeg var det; du skulde vide, hvor ofte jeg ønsker det . . . saa skulde du bare se, hvor jeg skulde ha moro.

— Ja, hvis . . . hvis, ja. Det er let nok at sige, at under de og de omstændigheder, da skulde jeg gjøre det og det. Men nu, under de omstændigheder du virkelig befinder dig i, viser det sig jo faktisk, at du lider af ondsamvittighed, bare fordi du gaar her og snakker med mig. — Nej, jeg skulde havt fat i dig, dengang du var saan en 15, 16 aar; da kunde jeg kanske faat plukket den fordømte moralen ud af dig. Nu har jeg jo ikke kunnet komme længer end at faa dig til at indrømme, at moralen er dum; praktisk at bli kvit den moralske følelse, det vil være dig næsten umuligt.

— Ja, jeg tror virkelig heller ikke, at jeg nogensinde vil kunne bli den kvit.

— Nej, det tror ikke jeg heller, for der

er ikke mere end en maade, det kan gaa for sig paa, og den tror jeg ikke du vil ha mod nok til at bruge.

— Hvad mener du med det? sa hun lidt stødt.

— Ja — — det er s'gu vanskeligt at si dig det.

— Aa skit, du kan da si det.

— Javist kan jeg si det! men la mig nu se, hvordan jeg skal si det da. — — Du! du husker at igaar da du skulde paa den aftenunderholdningen i tekniken, saa sa jeg: fan'en — saan temmelig inmari.

— Ja?

— Ja, ser du, jeg havde nemlig tænkt paa noget igaar, men det kom til at gaa overstyr ved den dumme aftenunderholdningen.

— Naada, hvad var det for noget?

— Ja, vent nu lidt — før jeg fortæller dig det, vil jeg fortælle dig en liden historie. Du ved hun Louise, jeg har fortalt dig om: . . . . . .

— Ja?

— Da hun sad oppe hos mig her forleden aften, fortalte hun mig, at for nogen dage siden havde der vært to unge fyrer inde hos hende. Den ene, som hun kjendte før, kom bare for at introducere sin kammerat hos hende, og han gik derfor strax. Den anden,

som altsaa blev igjen, han sad da der en stund saan hemmelig forlegen og vidste ikke rigtig, hverken hvad han skulde si eller gjøre. Men saa tilslut spurgte han, om han skulde faa lov til at ligge med hende. — Aa, den tosken, sa jeg til Louise — du svarte naturligvis nej? — Ja, det kan du da vide, sa hun leende; jeg bare lo af ham jeg. Skulde du ha hørt saant noget: sidde der forlegen og spørge, om han skulde faa lov til at ligge med mig!

Lily lo.

— Du skjønner altsaa, fortsat jeg, at undertiden kan det være latterligt at spørge et fruentimmer om at faa lov til at ligge med hende. Men undertiden kan det ogsaa være simpelthen idiotisk, uden at det samtidig behøver at være latterligt. Saan f. ex. — husker du i gaaraftes oppe hos dere, da vi to sad og snakked sammen inde i spisestuen, mens de andre holdt paa at gaa. Du sa, du syntes frøken Holst med sine 40 aar var modbydelig, mens jeg fandt hende bra og sa, jeg ikke skulde ha nogenting imod at tilbringe en nat hos hende. — Gaa med hende da gut, sa du saan for spøg, og spørg hende om du faar lov. Se der vilde det jo vært en ret og slet idioti at spørge, fordi at selv om hun havde villet aldrig saa gjerne, saa kunde det

ikke faldt hende ind at gi sig saan til et ganske ukjendt menneske, som hun ikke engang kunde være sikker paa var diskret. Men undertiden er omstændighederne slige, at det ikke lar sig gjøre paa anden maade end ved simpelthen at spørge. Og det er f. ex. tilfældet, hvor man vil, at vedkommende fruentimmer skal bestemme sig frit og upaavirket af øjeblikkets stemning. —

Liden pause.

— Og derfor havde jeg igaar tænkt at spasere lidt med dig og — spørge dig. . . .

Jeg saa ned paa hende. Hun fæsted sine øjne helt aabne paa mig med en blanding af forbauselse og forskrækkelse. — Jeg smilte slapt. — Saa kom der noget koldt ind i hendes blik, og det fik et udtryk af fornærmethed. Og dette udtryk voxte og voxte — tilslut var det bare fornærmethed altsammen.

Jeg vendte næsen ret frem og begyndte at smaaplystre. I flere minuter var der ingen af os, som sa noget. Saa endelig brød hun tausheden:

— Hvor det var dumt af dig dette her Hermann, sa hun.

— Ikke spor. Hør nu her Lily! Du kan da vel skjønne det, at jeg havde ikke giddet gaa her og væve et helt aar med at opdrage dig, hvis det ikke havde været andet, jeg vilde opnaa,

end det, at vi to kunde gaa her og snakke liderlig med hverandre. — Det skvat lidt i hende. — Gudbevars, fortsatte jeg, der er altid *nogen* forskjel paa dig, slig som du var dengang jeg fik fat paa dig, og slig som du er nu. Dengang trodde du, mandfolkene i almindelighed var nogen skikkelige agurker, som bare gik og saa paa fruentimmerne og tænkte paa, hvordan det vilde være at være gift med et af dem — he — og at det bare var nogen enkelte liderlige fyrer, som uden at være gifte gik til fruentimmer. Nu ved du det bare er nogen idioter af mandfolk, som ikke gaar til fruentimmer, og du begriber ikke, at nogen kan være saa dumme — medmindre de er gudelige da; for da lar jo alting sig begribe. Du er ligesom jeg blet dig bevidst, at enhver handling som sker af fri vilje, er mennesket fuldt værdig, mens alt hvad der sker i ufrihed, er foragteligt, og du forstaar derfor, at en masse ting, som folk i almindelighed anser som stygt og foragteligt, slet ikke er det, og at omvendt en mængde ting, som af folk flest ansees som hæderligt og godt, er foragteligt. Du forstaar f. ex., at om jeg beslutter mig til at vælte mig i smudset — hvad jeg ret som det er gjør, fordi samfundet snyder mig for en behageligere maade at anvende min fritid paa —,

saa klæber der ikke noget af smudset ved mig, naar jeg rejser mig op igjen, fordi *jeg* ikke taber mig selv der nede i smudset — hvor der er frihed, der er der ikke noget fald. Og du forstaar ogsaa, at et voxent menneske som ikke er kommen saa langt at han begriber dette, og derfor gaar hen og bedømmer mig efter nogen moralprinciper, som han tilfældigvis gaar omkring med, fordi han ikke har formaaet at frigjøre sig fra dem — at et saant menneske er en ynkelig pilot som ikke fortjener at kaldes et frit menneske, se det forstaar du. Du kan altsaa se med et noksaa frit syn paa tingene, naar du tænker dig om. Men alligevel — hvad *er* det for noget? . . .

— Jeg synes det er meget jeg; det er en hel og ny verden, som er gaaet op for mig, siden vi er begyndte at snakke sammen.

— Aja, det kan nok være; men hvad fan'en hjælper det altsammen? Med alt dette her saa gaar du jo lige ufri omkring; du tar akkurat de samme hensyn som før; du har ond samvittighed ved at gjøre, hvad du finder det fornuftigt at gjøre — hvis du overhode tør gjøre det da. — — Nej, man theoretiserer sig ikke til friheden, den maa man s'gu leve sig til. — Jeg skal si dig no-

get: har du hørt tale om scylla og charybdis?

— Ja?

— Nuvel, paa sejladsen fremover mod friheden, der er lidenskaben scylla. Den søger stadig at rive viljen med sig til trods for fornuften; og saa blir man ufri. I almindelighed er moralen den strøm, som hjælper En forbi dette scylla, men ulykkeligvis fører denne moralske strøm lige paa charybdis; for vil man saa siden bli moralen kvit, saa skal du ha tak; da er den gaat En slig i blodet, at al fornuft er forgjæves. Man kan bortræsonnere den, saameget man vil, det hjælper ikke —: i det øjeblik man vil til at gjøre noget, man hele sit liv igjennem har anseet for saa og saa galt, saa blir man bange og tør ikke; og saa blir man usikker: kanske fornuften har uret alligevel, tænker man; og saa blir man forvirret og ved hverken frem eller tilbage; for opgiver man fornuften efter at ha opgivet moralen, saa har man jo ikke noget holdepunkt længer, da snurrer man rundt i charybdis malstrøm, indtil alting gaar rundt for En, og man taber friheden af syne og synker. — Lidenskaben er scylla, den moralske frygt er charybdis. Paa grund af omstændighederne har moralen frelst dig fra scylla; for du har lidenskab

nok, det skal gud vide. Men i charybdis holder du paa at synke. — — — Aa, denne væmmelige frygten! Men fan'en, det er ikke saa grejt, det ved jeg nok. Det er akkurat, som naar man er mørkræd det. Jeg husker godt hvor mørkræd jeg var som gut. Men jeg vidste da at befri mig for den last alligevel. Først gik jeg omkring der en stund og ræsonnerte for mig selv frem og tilbage og kaldte mig selv en tosk; for der var jo ikke nogen ting at være ræd for, sa jeg til mig selv — lige ræd var jeg. Men da jeg mærked det, saa greb jeg da ogsaa til den eneste udvej der var: jeg gik op paa mørkeloftet om kvelden og vandred omkring der lange stunder, mens haarene stritted paa hodet mit af bare rædsel. Og da jeg havde holdt paa med det en stund, saa la haarene sig noksaa pent ned igjen, og dermed var den ting forbi. — Ligedan er det her. Det nytter ikke bare at gaa her og theoretisere moralen væk. Det er gudbevars det første man maa gjøre, akkurat som man først maa bortræsonnere frygten for spøgelser. Men naar det er gjort, saa maa man s'gu gribe sagen praktisk an og styrte sig op i det man er ræd for. Gjør man ikke det, blir man aldrig et frit menneske.

— Ja, da er det bedre at være ufri — dumped det ud af hende.

— Ja — saa er du forloren da, sa jeg slapt og sendte hende et medlidende blik.

Men det havde hun nok ikke ventet. Hun havde vidst bare trod jeg skulde bli ærgerlig, fordi jeg trods alle overtalelser ikke fik lov til at ligge hos hende. Nu lod det til, hun fik en følelse af, at det var hende, som tabte ved sagen; for hun saa rent ængstelig paa mig, idet hun sa:

— Hvad mener du med det?

— At en hel ny verden, frihedens verden, som du aldrig har kjendt, er lukket for dig, hvis du ikke formaar at ville det, svarte jeg i en alvorlig tone.

— Jeg forstaar dig ikke.

— Aa nej, du har ogsaa ret. Hvordan skulde du kunne forstaa det? Hvorfra skulde du vide, hvad friheden er værdt. Det lærer man jo først, naar man er blet fri. Man lever sig til det.

Jeg gik nogen skridt og bare saa ret frem for mig uden at si noget; fortsat saa i en grætten tone:

— Ja forresten, en *slags* forstaaelse af, hvad friheden er værd, kan man jo altid faa paa forhaand ogsaa. Hvis du gider, skal jeg

gjerne forsøge paa at gi dig en saadan foreløbig forstaaelse.

Hun svarte ikke.

— Ja, kanske du ikke bryr dig om det?

— Jo, svarte hun frygtsomt.

— Nuvel, lad os tænke os, at du sa ja og gjorde dette — hvad vilde saa følgen være for dig? Jo, for det første vilde du rent umiddelbart befinde dig vel ved den følelse af frihed som griber dig, naar du bryder med hele den hær af følelser, som ved opdragelsen er dæmmet op inde i dig for at hindre dig fra at beslutte dig til dette her. Dette at kaste ud det gamle jeget, som man finder derinde i sig selv, naar man vaagner til selvbevisthed . . . dette at føle, at man ikke længere er det, man sig selv uafvidende er blet til ved opdragelsen, men det, man af fri vilje og med fuld bevidsthed gjør sig til . . . det — ja, det er nu engang en nydelse. For da først føler man sig helt i harmoni med sig selv. Det er nu engang deri, forskjellen mellem mennesker og dyr bestaar, at dyret kan ikke bli til noget andet end det, det ved sin egen natur og omstændighedernes magt blir til, mens mennesket bevidst kan gjøre sig selv til hvad han selv vil. — Altsaa, for det første vil du faa denne følelse af frihed og befinde dig vel ved den. Og saa — naar vi har levet sammen en

stund, saa . . . saa vil du begynde at føle dig sundere og stærkere, dit legemlige velvære vil forøges. For det er nu saa det, at man befinder sig bedre ved at tilfredsstille sine drifter paa den naturlige maade . . .

Jeg bøjed hodet lidt og saa over lorgnetten ned paa hende. Hun slog øjnene ned og sa ingenting. Jeg gik videre i texten:

— Og saa, naar vi altsaa har levet en stund sammen da, saa . . . saa kommer der et nyt moment ind, som jeg gjør regning paa: Jeg ved, der er en, du elsker, og at denne ene ikke er mig. Nuvel, hvorfor har ikke han, som dog holdt en smule af dig, hvorfor har ikke han opdraget dig til frihed? hvorfor er det ikke ham, som har bragt dig til at gjøre det skridtet? hvorfor er det ikke ham, du lever sammen med? Det vil du komme til at spørge dig selv om. — Og saa vil du bli rasende ved at maatte gi dig selv det svar: fordi han var en idiot. Men, vil du saa tænke: han var da virkelig et godt hode, en flink fyr — hvordan i al verden kunde han da være saa idiotisk? Jo, vil du svare dig selv: det er *de infame ufri samfundsforhold* som gjennem opdragelsen har gjort ham til, hvad han er, og han har nu engang ikke havt den bevidsthedens kraft, som skal til for alligevel at hæve sig til frihed. Men, under andre samfunds-

forhold vilde han kunnet bli en fri mand han ogsaa, og dere vilde kunne levet sammen og elsket hverandre — saalænge til dere blev kjed af det. — *Aa de infame samfundsforhold!* — da vil du begynde tilgavns at hade dem. Og det, som er gjenstand for had, det tiltrækker: du vil begynde at se dem efter i sømmene *disse samfundsforhold*, du vil lære at hade dem stykke for stykke, i alle detaljer. Du vil komme til at se, hvorledes menneskene gjør sig livet hundrede gange fattigere end det er; du vil komme til at se paa alle disse hæderlige samfundsmennesker, som du gaar omkring iblandt, med en uhyggelig følelse af, at det er en flok vanvittige, som lider af den fixe idé, at det er deres pligt at gjøre sig selv alt det onde de kan. Og du vil faa se, at de faa fornuftige, som gaar omkring iblandt alle disse galehuslemmer, det er paa enkelte undtagelser nær altsammen folk, som har lidt skibbrud paa sig selv og tabt al livslyst og energi — *bare for de fordømte samfundsforholdenes skyld.* Og du vil sige til dig selv: men gud bevare mig vel — er der da ingen, som forsøger at gjøre noget ved dette her? Og saa vil du faa trang til at se efter, hvad det er folk egentlig tar sig til i verden nufortiden, og specielt, hvad det er, man beskjæftiger sig med her hos os. Saa vil du f. ex. komme

til at kaste dig over aviserne — dem du aldrig gider se i nufortiden. Du vil da komme til at forundre dig over, at folk gider befatte sig med denne politiken, som nu fylder alle aviser. Du vil ikke forstaa, hvad den egentlig kan ha med friheden at gjøre, skjønt du ser ordet frihed i hver spalte, du læser i en avis. Kort sagt: du vil føle, at du forstaar ikke det, som gaar for sig rundt omkring dig, og at saalænge du ikke det gjør, kan du ikke ude i livet finde noget tilknytningspunkt for det, *du* vil. Og saa vil du tilslut drives til at søge denne forstaaelse der, hvor den alene er at finde: i historien. Og blad for blad vil du maatte blade tilbage i historien uden at forstaa noget, indtil du kommer tilbage til den store franske revolution, hvor ordene „frihed, lighed og broderskab" lyser dig imøde. Da vil du kjende dig igjen, da vil du forstaa, at dengang *det* var feltraabet, da var *det* oppe i tiden, som du vil. Og du vil følge revolutionernes gang rundt om i Europa og se, hvorledes de kjæmpemæssige anstrængelser, som blev gjort for at realisere disse ideer, ikke havde noget andet resultat, end at de uindskrænkede monarkier — he! — blev forvandlet til konstitutionelle monarkier, mens de sociale tilstande i alt hovedsageligt blev akkurat de samme som før. Og du vil inderlig

forstaa den slappelse, som fulgte paa disse tilsyneladende frugtesløse anstrængelser, denne slappelse, som gjorde, at menneskene modløse vendte sig indad og gik ind i sig selv for der at finde den tilfredsstillelse, de forgjæves havde søgt at skaffe sig ved at omforme det samfund de leved i. — Men først naar du kommer til aaret 1848 vil du begynde at forstaa den tid vi nu lever i. Da vil du forstaa, hvorledes den tænkende del af menneskeheden var blet kjed af dette bestandig at trække sig tilbage i sig selv, og hvorledes de saa begynder at se sig omkring i samfundet igjen og da til sin forbauselse og glæde opdager, at den politiske frihed, som ved revolutionen var blet grundlagt, den behøver man blot at føre helt igjennem for at frembringe det, der var gjenstanden for den store revolutions anstrængelser. Du vil faa at se, hvorledes den store revolutions ideer griber menneskene for anden gang, griber dem slig, at de med begejstring tar fat paa den kjedelige opgave: at føre den politiske frihed igjennem for derved at naa hen til det punkt, hvorfra den sociale frihed kan realiseres. Og her hos os vil dine øjne falde paa det store navn: Johan Sverdrup, — han, som din kjære mor med koldt blod vilde stikke ihjel, hvis det blot gik an. For ham var det, som i 50-

aarene greb denne tidens tanke og nu i over 30 aar med en utrolig energi har arbejdet paa at realisere den tiltrods for al den idiotiske modstand han har mødt. Og du vil bli blød om hjertet, og dine øjne vil bli fugtige, naar du tænker paa, hvordan han nu staar der som en gammel mand, uden udsigt til nogensinde at se *det* virkeliggjort, som i alle disse 30 aar har baaret hans begejstrede arbejde. Du vil føle den ene taare efter den anden liste sig ned ad kinderne paa dig, naar du tænker dig ham staa dernede i det prosaiske norske storthing og sige disse vemodige ord, at „i ungdommen tegner man fremtidens perspektiv med for korte linjer, men i livets løb erfarer man, at virkelighedens linjer stadig blir længre og længre." — Aah! hvor du vil lære at hade det alt dette gamle vaaset, som staar menneskenes frigjørelse imod! Og du vil lære at hade det end mere, fordi det har hindret ham, Johan Sverdrup, fra at opleve frihedens dag; for gud bevare mig vel — er der nogen, som har fortjent at se den dag, saa er det ham.

Og naar du saa staar der, med fuld oversigt over, hvorledes det er, man nufortiden arbejder for friheden, og med et dybtfølt had til alt det bestaaende, fordi det har snydt dig og alle de andre for den rigdom, et liv i fuld frihed bringer, saa kan der ikke være tale om

andet, end at med saapas intelligens, som du har, vil du nok da vide at finde dig en plads i frihedens værksted, hvor ogsaa du kan hjælpe til at smede fremtidens lykke. — Og se da er du fremme, da er du blet et fuldstændig modernt menneske. Og da vil du si mig tak for det jeg har gjort, og vi vil skilles ad. Du vil drage fremover med de andre, mens jeg som Moses maa stige op paa bjerget og se paa dere andre drage fremad mod det forjættede land . . . for jeg kan ikke være med —: jeg maa dø deroppe paa bjerget.

— Hvorfor kan ikke du være med? — det kan jeg ikke forstaa . . .

— Ja, se det kan jeg ikke forklare dig nu . . . Jøderne havde et gammelt ord: „hvo som ser Jehova, dør," Jeg har tømt romantikens bæger ud tilbunds, og paa bunden saa jeg Jehovas ansigt — det ligned Medusa. — Men nok om det . . . hvad var det jeg talte om —: fik du egentlig nogen klar forestilling ved det jeg sa?

— Aaja; men jeg tror ikke jeg vilde kunne gjøre noget.

— He! nej det vilde da ogsaa vært underligt, om du havde trod det. Førend din intelligens faar hadet som drivkraft, før vil du aldrig kunne gjøre noget. — Og *nu* — hvordan i al verden skulde du netop nu kunne

tro paa, at du skulde kunne gjøre noget?! Her har jeg holet dig frem af nattens mulm og mørke og ført dig hen i graalysningen, og saa viser det sig, at du er for gammel og nervøs til „at gjennemvandre beslutningernes friske morgenluft", som digteren siger, og komme over i frihedens fulde dagslys. Nej, *det* er klart, at hvis du ikke blir kvit den elendige nervøsitet og faar et nyt ungdomsmod — saa er du forloren, saa er der aldrig tale om, at du kan komme til at gjøre noget. — For satan, grib da dette gamle sygelige jeg og kast det fra dig —:

„Neuen lebenslauf beginne
mit hellem sinne,
und neue lieder
tönen darauf." —

Vi var under den sidste del af samtalen blet staaende udenfor porten, hvor hun bor. Hun vendte sig hurtig om og gik ind i porten —:

— Adiø! sa hun nervøst; jeg kan ikke . . . jeg tør ikke . . . jeg vil ikke.

— Det sidste er sludder, kasted jeg efter hende —: du *vil;* men du kan ikke, fordi du ikke tør.

Og saa gik jeg hjemover med et noksaa inmari „fan'en!"

IX.

Paa hjemvejen mødte jeg Jarmann, jeg havde forberedt ham paa, at idag skulde slaget staa.

— Fik du talt med hende . . . hvordan gik det? spurgte han ivrig.

— Skidt far!

— Næ-æ-j? — Fortæl!

— Ja følg med hjem og la os ta en toddy i ro og mag, skal du faa høre.

Han gik med, toddyen blev lavet, cigarerne tændt, og vi sat os — jeg i sofahjørnet med benene trukket op under mig, han i gyngestolen ligeoverfor — og jeg fortalte ham det hele. Han hørte meget andægtig til, afbrød bare med et udraab eller med sin sædvanlige fnisende latter, hvergang der kom noget som rigtig tiltalte ham.

— Tror du det gaar? spurgte han da jeg var færdig.

— Jada, bare den forestilling faar ordnet

sig sammen med de andre forestillinger derinde i hjernen hendes saa.

Han lo ligesom for sig selv —: nej, hvor det skal bli moro!

— Ja, og gaar det, agter jeg at skrive ned denne samtalen fra idag, ossaa den egentlige forførelsesscene — og naar hun saa engang enten er blet til noget eller gaat i hundene, faar jeg istand en sidste scene med hende, skriver den ned med — og udgir saa det hele.

Jarmann havde rejst sig og gik nervøst frem og tilbage paa gulvet —: Ja død og pine! sa han, det var noget, folk vilde ha godt af at læse — og som de kom til at læse.

Lidt efter stansed han, saa paa mig og lo —: Du! det var et ypperligt exempel det der med vaskepigen —: det er det det gjælder: at man gjør det man gjør af fri vilje! — og han tog en stor slurk toddy, blæste en tyk røgsky ud i luften og gik igjen et par gange op og ned ad gulvet. Stansed saa igjen og lo med sin indvendige fnisende latter —:

Du! sa han, *du* skulde være docent i moralfilosofi ved universitetet — det skulde bli noget andet end Monrad og Lyng det! hehehe!

Og han sat sig ned i gyngestolen, læned sig paa de korslagte arme frem over bordet

og saa mig ind i ansigtet med store blanke øjne —:

— Er det ikke fan'en ogsaa, at ikke du skal være professor i filosofi istedenfor de noksagterne!

Jeg lo —: jeg er bange for der vilde ikke bli stor afvexling i mine forelæsninger. — Forresten, om jeg ikke er professor — jeg agter alligevel at optræde som lærer.

— Hvor da?

— Paa en pigeskole.

— A du er gal! — han læned sig tilbage i gyngestolen og lo.

— Nejda, du ved jo jeg altid har sværmet for at bli lærer paa pigeskole — nu vil jeg oprette en selv.

— Den skolen maa du død og pine la mig bli lærer paa! — han slog i bordet og saa begejstret hen paa mig. Jeg rysted paa hodet og slog asken af min cigar —:

— Nej, det gaar ikke, det mangler du alle betingelserne for.

— Saa? sa han mut; hvad skal det være for slags skole da?

— Jo nu skal du høre, sa jeg, mens jeg laved mig en ny toddy —: Du forstaar jo det, at igrunden er Lily altfor gammel, hun er jo to og tyve alt, desuden ikke tilstrækkelig vakker. Selv om hun trods alderen lar

sig omvende, gaar hun rimeligvis i hundene alligevel. Det er egentlig bare vakre piger vi kan bruge i frihedens tjeneste endnu — og saa maa de opdrages fra de er blottende unge — skaal!

— Skaal! — Tror du *det* er nødvendigt? . . . at ta dem saa unge?

— Ja. Det er bare da de kan tages helt!

— Hvordan det?

— Det er da let nok at forstaa —:

Tænk dig en ung vakker pige paa femten sexten aar, frodig og livsfrisk, og godt begavet i retning af kjøn — ja for det maa hun være! — tænk dig hende, netop idet kjærlighedstrangen og kjærlighedslængslen er vaagnet, og livet ligger foran hende som en lys drøm — bare kjærlighed! . . .

Og tænk saa paa, hvordan kjærligheden behandles — ikke i bøger, der taales den jo paa en maade; men i det virkelige liv —: man betragter den som en vild, forfløjen fugl, fanger den, tæmmer den og sætter den i bur, hvor den visner bort og erstattes af husvarme og moderkjærlighed — og dermed er dens historie ude. Eller hvis ikke, hvis virkelig en ny kjærlighed skulde spire frem igjen af den gamles aske, da ve hende, den kvinde, der ikke lukker den inde, dybt i sit bryst, og lar

den dø ensomhedens død — for historien *skal* være ude! . . .

Vel, faa hende til at forstaa det, det unge pigebarn for hvem livet endnu blot har det eneste indhold: kjærlighed! — lad hende faa øjnene op for, at *det* er kjærlighedens skjæbne i det samfund hun skal til at træde ind i . . . hun vil oprøres over det ligetil sin sjæls inderste, og du vil kunne rejse et mægtigt had hos hende og en vild begejstret trods imod alt det der er skyld i at kjærligheden paa den maade gaar tilgrunde. — Og kommer hun saa til at elske en helt frigjort mand, der elsker hende igjen, men ikke vil at deres kjærlighed skal overleve sig selv i form af husvarme og børnekjærlighed og gjøre dem begge uskikkede til overhode at elske — saa er hun frelst. Da gir hun sig frejdig hen til ham og optar kampen med samfundets fordomme — modig og sikker, fordi hun ikke har de samme fordomme at bekjæmpe i sit eget bryst. —

Anderledes blir chancerne, hvis hun i den alder da kjærlighedstrangen og kjærlighedslængslen vaagner hos hende blir overladt til sig selv — for hvorledes gaar det da? . . .

He! du har jo lagt mærke til smaapigerne paa Karljohan, disse dejlige unger, som i flok og følge strejfer omkring og ler og morer sig over gud ved hvad, uden at de fleste lægger

noget større mærke til dem —: „det er jo bare jentunger jo!“ — Pludselig en god dag blir en af dem voxen! man har ikke mærket overgangen men nu ser man det: barmen er blet fuld og hofterne runde, figuren har faat den egne jomfruelige ynde, som bare den alder har. Og hun gaar ikke længer i flok og følge med de andre. Nej alene, højst sammen med en veninde, gaar hun omkring der med undrende opvakte øjne og ligesom snuser paa tilværelsen for at faa rede paa den side af den, som nu har opladt sig for hende — et billede paa modtagelighed!

Men det varer ikke længe — nogen faa stakkede maaneder, saa er det forbi: forventningen er skuffet: der *var* ikke noget. Og det undrende opvakte udtryk i øjnene blir borte, figuren svinder ligesom ind igjen, det hele ser slappere ud, duften er væk . . . og saa ser du hende igjen i flok og følge streife omkring og le og more sig med de andre.

Men *det* gaar egentlig ikke an nu længer: nu skal hun jo være voxen. Og saa maa moeren og ældre veninder og bekjendte ta sig af hende og lære hende, hvad der er rigtigt og passende. Og hvis hun saa paa sin pigeagtige maner kimser ad det rigtige og det passende, saa forklarer de hende, hvorledes der bare er et skridt fra det og til det umoralske!

Og det umoralske — ja, hvor skrækkeligt *det* er, de forfærdelige følger, *det* kan drage efter sig, det ved hun selv —: det kan ødelægge hende for livet!

Saa blir hun betænkelig, hun begynder at lytte til disse forestillinger, og lidt efter lidt æder det „rigtige“ og det „passende“, for ikke at tale om det moralske, sig ind i kjødet paa hende og gaar tilslut over i blodet — og saa har du hende der da i sytten atten aars alderen gaaende stilfærdig omkring som en rigtig pen, giftefærdig pige, der lar sig kurtisere af voxne herrer og venter paa en frier. —

Kom *saa* og forsøg at aabne øjnene paa hende! kom *saa* og forsøg paa at faa hende til at forstaa at det bare er fordomme alt det hun er blet indpodet med — og det fordomme som vil komme til at ødelægge det der skulde udgjøre hendes livs lykke!

Rimeligvis vil hun afvise dig kort og godt.

Men selv om du efter et langt, møjsommeligt arbejde faar hende til at forstaa det — herregud, nu har hun jo giften i blodet, fordommene bor dybt derinde i hende selv, og da skal der noget til at bli dem kvit. — Nu, naturligvis, endnu kan hun reddes, men det er ikke mere end to ting, som kan redde hende —:

Enten en virkelig dyb, altopslugende kjær-

lighed til en helt frigjort mand — da føler hun at kjærlighedens ret er den stærkere, sætter alle hensyn tilside og geraader i krig med samfundet.

Eller ogsaa en saadan virkelig hel kjærlighed til et almindeligt samfundsmenneske, men som hun paa grund af omstændighederne ikke faar. Da kan hun nemlig, naar alt er tabt, livet ligger øde foran hende, og hun saa bagefter kommer til at forstaa at alt det der med moralen bare er fordom, bli greben af raseri over at han som hun elsked, og som elsked hende, ikke „tog" hende. saa hun ialfald ikke blev snydt for *hele* sit livs lykke. Og da kan hun kanske frelses paa den maade, jeg nu forsøger med Lily.

Men ulykken er, at en slig virkelig hel kjærlighed, den voxer ikke paa træer og specielt har den naturligvis vanskeligt for at skyde op i et menneske for hvem det rigtige, og det passende, og det moralske staar som det højeste her i verden. —

Og derfor gjælder det som jeg sa at opdrage dem fra de er blottende unge.

Og derfor er det smaapiger fra fjorten til sexten aar min skole skal bestaa af. —

Jarmann havde siddet der tilbagelænet i gyngestolen, dampende stærkt og eftertænksomt paa sin cigar, mens jeg talte.

— Jamen hvor i al verden vil du faa elever fra? spurgte han forundret.

— Aa — jeg rev af en fyrstikke og tændte cigaren, som var gaat ud —: jeg har saamen halvt om halvt faat fat pa nogen.

— Næ—j! — fortæl! — og han stak begge hænder i buxelommerne, læned sig bagover i gyngestolen og blev siddende og se paa mig med cigaren mellem tænderne.

— Ja det er saamen en hel liden historie — lav dig et glas igjen, skal du høre. Og han laved og jeg fortalte —:

Her for en fem sex aar siden mødte jeg stadig en ganske vakker ung pige med et besynderligt ansigt, blegt, energisk sanseligt og med et drag af trods og foragt om de tæt sammenbidte læber; hun kunde vel være saan en sexten sytten aar. Jeg saa paa hende hver gang vi mødtes, og hun saa igjen med et par øjne, som fik mig rent til at sige i knæerne. Men samtidig krummed hun læberne til et overlegent, haansk smil . . . som om hun vilde sige: jeg ved nok jeg er dejlig og *jeg* ved hvad sanser er for noget, men kom ikke til mig! Øjnene suged mig til sig, læberne stødte mig bort.

Jeg havde forfærdelig lyst til at bli kjendt med hende, men det blev aldrig til noget, jeg havde ikke mod til at ta fat paa hende

og en vakker dag forsvandt hun og blev rent borte fra mig. Ligetil nu her for ganske nylig, da hun pludselig dukked frem igjen — men ikke længer som det samme menneske: de blege energisk sanselige træk var blet slappe, øjnene, de stærke øjne, matte og stikkende, hun led i en uhyggelig grad af blegsot, og det haanske udfordrende smil var blet sint og bittert; hun saa nærmest ud, som hun vilde bide. Det havde saamen ingen fornøjelse vært at se hende igjen, var hun kommen alene. Men sammen med hende dukked ogsaa op en yngre søster, en skolepige paa en femten sexten aar, frisk og kjæk at se til og frodig som bare fan'en, med halvkort kjole og to store sorte skolepigefletter ned ad ryggen. Lidt skjødesløst hang klæerne omkring hende, lidt afjaskede var de ogsaa, og udgaate var hendes sko, men rank og tillidsfuld, næsten overmodig skred hun henad gaden med det dristig hvælvede bryst og en svag vuggen i hofterne, som følte hun stærkt at hun var kvinde. Og ud af et fyldigt naivsanseligt barneansigt med brunlig, matgylden hud spejded to vidunderlige brune barneøjne glade og frejdige omkring, mens et kaad smil laa og drømte om de røde kysselæber. — Et Barn med kjøn! det var totalindtrykket.

Det første mødte jeg hende bestandig

sammen med den ældre søster, som nok havde fortalt hende at jeg i sin tid forgjæves havde sukket for hende. Og som om *det* havde vært en uforskammet forvovenhed af mig, sendte den yngre mig et overlegent, foragteligt smil, Men det saared mig ikke det smilet, jeg var svært glad ved at faa det, først fordi det var saa vakkert og dernæst fordi det gav mig saa god anledning til frejdig at smile hende ind i ansigtet og nyde det barnlige, uskyldig-sanselige udtryk i hendes øjne — du kan tro det er et par øjne hun har: ganske ensfarvet brune med tykke hornhinder over, som gir dem en ganske egen glans; ossaa fulde af liv. Og slig som hun kan sætte dem paa En! eja mig! . .

Naa, men en dag spaserer jeg nedover Karljohan sammen med Fritz Hassel. Hun gaar der foran os sammen med en veninde, vi passerer dem, jeg vender hodet og faar mit sædvanlige foragtelige smil og gaar videre — da pludselig Fritz griber mig i armen og standser mig —:

— Hahaha! hun rækker tungen ud efter dig! lo han.

Jeg vendte mig lynsnart, hun trak tungen til sig igjen, og hun og veninden og Fritz og jeg blev staaende der ligeoverfor hverandre og le. Indtil Gerda — saa er det hun

heder — greb veninden i armen og leende trak hende ned ad Kongensgade; det var paa hjørnet af den vi stod.

Fritz og jeg gik da videre nedover til posthuset, men paa opturen igjen lige idet vi passerer Kongensgade, kommer Gerda gaaende tilbage igjen alene, ler til os, men lidt ængstelig, og skynder sig om hjørnet og gaar hurtig opover Karljohan. Vi fulgte leende efter, hun blev ængsteligere og ængsteligere, og da hun et par gange forgjæves havde forsøgt paa at bli os kvit ved snart at gaa svært langsomt for at la os komme forbi, snart svært hurtig for at komme fra os, sat hun pludselig paa sprang og løb opover gaden, og vi saa hende tilslut forsvinde udover Drammensvejen.

Siden den dag smilte hun ikke mere foragtelig, hun lo skøjeragtigt naar hun mødte mig, og undertiden rak hun tungen ud ogsaa —: vi var kommen paa en langt fortroligere fod.

En dag, jeg mødte hende, og vi som sædvanlig havde led til hverandre, fik jeg, lige efter at ha passeret hende, en ubetvingelig lyst til at se ind i de dejlige øjnene hendes en gang til. Jeg vendte, gik forbi hende, vendte igjen og mødte hende paany. Hun forstod det, lo endda mere end hun plejed, og

saa gjorde jeg det samme nok engang. Det mored hende, hun begyndte ogsaa at vende svært ofte, og tilslut havde vi mødt hverandre mindst ti gange i løbet af en liden halv time. Da hun saa gik hjemover, fulgte jeg efter, og nu var hun slet ikke ængstelig, lod tværtimod til at være meget fornøjet ved at ha mig gaaende der bag, vendte sig stadig og lo tilbage.

Det bar udover Drammensvejen og ned tilvenstre i de nye gaderne der nedenfor. Du hun skulde gaa ind porten, hvor hun bor, vendte hun sig endnu engang og lo tilbage — og saa forsvandt hun. Men da jeg stansed op i porten og kikked ind, stod hun endnu derhenne ved trappeopgangen og tramped sneen af fødderne. Jeg gik et skridt ind i porten, standsed og sa —:

— Jeg har forfærdelig lyst til at bli kjendt med Dem frøken.

Hun stod med den ene fod paa det nederste trappetrin og skrabte saalen mod kanten, seende med et halvt smil ned paa foden, uden at svare.

— A, sa jeg, nu har vi gaat saalænge her og smilt til hverandre paa frastand — synes De ikke det er paatide vi lærer hverandre at kjende paa nærmere hold, hva?

Hun svarte ikke, blev ved at skrabe foden mod kanten af trinet og smilte ned paa den.

— Aja, men det er da morsommere at gaa ved siden af hverandre og tale sammen end at gaa saan bagefter hverandre? . . .

Hun svarte fremdeles ikke, blev bare staaende i den samme stilling. Saa gik jeg nærmere.

Men ængstelig sat hun foden helt op paa trinet, de brune øjne saa sky hen paa mig, kroppen bøjed sig sagte forover: hun stod paa sprang, færdig til at pile opad trappen, hvis jeg kom for nær. Saa stansed jeg naturligvis. Og hun blev staaende der paa sprang, men smilte skjælmsk hen paa mig.

— A, kan jeg ikke faa lov til at bli kjendt med Dem? spurgte jeg igjen.

Et øjeblik betænkte hun sig, tog saa foden ned igjen af trinet, rettet sig op, tog damemine og sa paa en morsom knixet maade —:

— De maa faa lov til at hilse paa mig, men De faar ikke lov til at tale til mig paa gaden.

— Ajo, faar jeg lov til det ogsaa.

— Nej.

Det blev sagt saa afgjørende, at jeg gav mig med det samme. —

— Hvor det var kjedeligt! . . . naa jaja, men jeg hilser altsaa paa Dem herefter?

— Det maa De faa lov til.

— Adiø da frøken!

— Adiø.

Jeg var gaat et par skridt nedover gaden, men vendte igjen: jeg vilde heller gaa gaden ovenfor. — Men der stod hun jo i porten? — og jeg maatte skoggerle, for i det samme mine øjne mødte hendes, strak hun hodet frem med hagen ud i vejret og halvt jæbte, halvt smilte med bred mund, blottede tænder og sanselig sammenknebne øjne — en underlig barnagtig grimase, som hun vilde si: Æ-æ-æ! naa har jeg narret dig naa! — og fór saa ind i porten igjen.

Jeg ind efter naturligvis og fandt hende staaende paa sprang igjen derhenne ved trappen.

— A sig ja da! sa jeg.

Men hun tog igjen damemine paa, gjentog sit afgjørende nej, og jeg maatte gaa min vej for anden gang.

Da jeg et par skridt bortenfor porten vendte mig igjen for at se, om hun var der, fik jeg et sekund se den samme barnagtige æ-grimase igjen, men saa var hun forsvundet, og da jeg for tredje gang gik ind i porten og lige hen imod hende med et bønligt —: „aa herregud, sig *ja* da: kan De ikke sige ja da? var hun en én to tre med ét sæt langt

oppe i trappen og stod og titted ned paa mig gjennem trappegelænderets sprinkelværk med en drillende latter. Jeg blev staaende der nedenunder og le jeg ogsaa. Da jeg saa endelig maatte gaa, kom hun ikke ud mere.

Men om eftermiddagen traf jeg hende igjen paa Karljohan, saan mellem fire og fem, da det var begyndt at bli mørkt, hilste og fulgte efter hende. Det bar igjen ud over Drammensvejen og ned tilvenstre, men forbi den gaden, hun bor i. Kvartalet nedenfor tog hun af og vi kom ned i en ny, netop paabegyndt gade; etpar huser paa den ene side; ubebyggede tomter og bar mark henover paa den anden side; ingen mennesker. Nede paa det øde hjørne stansed hun, tren et par skridt ud i gaden og blev staaende der, med ryggen mod mig, og se henover de ubebyggede tomter. Jeg stansed et halvt skridt bag hende, stod der en stund uden at sige et muk, bare pusted paa hendes nakke mellem de to fletter. Men hun rørte sig ikke.

— Ajamen her kan vi da godt spasere lidt sammen! sa jeg endelig; her er jo ingen folk, og mørkt er det ogsaa.

Hun svarte ikke, blev staaende der med ryggen til.

— Ajo! nu spaserer vi lidt sammen hvad? bare nu iaften?

— Aja! sa hun pludselig frejdig, vendte sig og lo mig ind i ansigtet med sin dejlige barnelatter. Saa slentred vi fornøjet opover gaden sammen, langsomt og gelassent; hofterne slængte ligesom tilfældigvis ind imod hverandre for hvert andet skridt vi tog, men vi lod som vi ikke mærked det, mens vi gik der og præsenterte os for hverandre, forhørte os om hverandres bekjendskaber og forsøgte at finde ud en eller anden familie, hvor vi kunde træffes og faa bekjendtskabet legitimeret. Det sidste var umuligt, vi havde ikke anderledes fælles bekjendte end at hun vidste, hvem nogen af de herrer var, hun havde set mig sammen med „hun havde hørt saameget om dem, som hun ikke vilde fortælle“ — og saa lo hun mig skalkagtig ind i øjnene. Men enden blev alligevel, at jeg skulde faa lov til at spasere med hende paa gaden —: „hun brydde sig ikke noget om, hvad de sa!“ . . .

— Men hvorfor har De saan lyst til at bli kjendt med mig? spurgte hun tilslut, da vi stod udenfor porten. Og hun sat øjnene paa mig, som om hun vented en erklæring med det samme.

— Hvorfor? — Jo, naturligvis fordi jeg synes, De er vakker — og saa fordi jeg tror, vi vil komme til at synes godt om hverandre.

Hun betænkte sig lidt, men saa lod det til, hun fandt svaret tilfredsstillende, og hun sa adjø med et smil og gik op. —

— Og saa? — spurgte Jarmann, da jeg stansed.

Ja, saa er der bare gaat en tre fire dage siden. Jeg har talt lidt med hende hver dag, og hun er fordømt sød; men jeg er ikke kommen nogen vej med hende endda, hun er altfor erotisk anlagt, til at vi saan ohne weiter kan gaa over til at tale om forretninger . . . Naa, men hende har jeg altsaa tænkt mig som numer én paa min skole.

— Numer én? sa Jarmann ivrig — har du faat fat paa flere?

— Jada! her sidst søndag, jeg skulde til byen og spise middag og kom gaaende over Olafs plads, stod der en flok smaapiger i fjorten femten aars alderen og talte sammen lige udenfor Gjertsens skole. Jeg mønstred dem naturligvis i forbigaaende, men blev saa pludselig noksaa overrasket ved at en af dem, en liden lys vakker unge, stirrer mig ganske alvorlig ind i ansigtet, nikker og siger: Goddag Eek! — i en tone, som var vi gamle gode bekjendte. Jeg nikked naturligvis igjen og sa ligesaa bekjendt — goddag! — Da jeg var forbi, slog de allesammen ud i en skoggerlatter naturligvis — slig er de herregud! —

men jeg tænkte hvad jeg tænkte og gik noksaa fornøjet videre.

Saa om eftermiddagen den samme dag, som jeg i mørkningen slentrer opover Universitetsgaden for at gaa hjem, faar jeg igjen øje paa den lille lyse fra om formiddagen, et lidet stykke foran mig. Sammen med en veninde naturligvis; det er det fordømte ved disse smaa, at de aldrig gaar alene. Naa, men jeg avancerer alligevel op ved siden af hende, hilser og siger godaften. Hun blev et øjeblik ganske forskrækket og sat uvilkaarlig armen op foran hodet med bortvendt ansigt — som for at afparere et slag; men tog sig strax i det igjen — hun var ikke den, som vilde være barnagtig! — lod armen falde ned, lo, sa frejdig godaften! — og saa mig næsten udfordrende op i ansigtet. Veninden saa nysgjerrig op paa mig.

Mens vi saa gik opover der og væved sammen, vi tre, om noget gud ved hvad, mærked jeg at vi havde nogen smaagutter sværmende omkring os: sommetider havde vi dem foran os, sommetider bag, og ret som det var fór de os forbi med nogen forblommede udraab, snart et navn, snart et uforstaaeligt ord . . .

— Er det kanske Deres kavalerer? spurgte jeg smaapigerne.

— Nej langtifra! — tonefaldet var foragteligt; det var min lille lyse, som talte.

— Ja for da vil jeg naturligvis ikke gaa ivejen . . .

— Langtifra, vi kjender dem slet ikke!

Men netop som hun sa det, fór gutterne igjen forbi os og smutted ind i en port der foran, og da vi gik forbi portaabningen blev der leende og knisende ropt paa „Kamma“ og „Agnes“ derinde. Smaapigerne blev nervøse og urolige — det var tydeligt nok, at de kjendte dem.

Oppaa Olafs plads, hvor de hørte hjemme, sa jeg adjø til dem i porten, og spurgte idet jeg gik om de havde noget imod at spasere sammen med mig, naar jeg traf dem.

— Nejda, det havde de ikke.

Saa gik jeg videre, men var ikke kommen tværs over pladsen engang, før jeg hørte smaa trippende skridt bag mig —: det var de to smaa, som kom løbende efter mig igjen.

— Undskyld, sa den lille lyse højtidelig, vi glemte at præsentere os — er ikke Deres navn Eek?

— Jo, det maa da De vide, som sa goddag til mig i formiddag, sa jeg leende.

De lo ogsaa.

— Og heder ikke De Kamma? spurgte jeg saa.

— Jo det gjør hun? ropte veninden, som om hun forraadte en hemmelighed.

— Og hun heder Agnes! skyndte Kamma sig at sige, pegende paa veninden.

Saa sa de adjø og løb tilbage igjen over den halvmørke plads. Jeg stod og saa efter dem, og ikke før var de kommet ind i porten derhenne, før de smaa kavalerer ogsaa var der og smutted ind i porten efter dem. — Jeg gik lidt ærgerlig hjemover —: jeg havde fordømt lyst at være usynlig tilstede blandt dem derinde istedenfor at gaa hjem . . .

— Se der har du altsaa numer to og tre, sa jeg til Jarmann, og numer fire og fem og sex og syv er nogen veninder af disse to igjen, som jeg siden har mødt og hilst paa, først sammen med dem og siden alene. De hilser meget venlig igjen og lader slet ikke til at ha noget imod at gjøre nærmere bekjendtskab.

Jarmann sad en stund og saa hen for sig, sa saa helt sørgmodig —:

— Nej! at jeg ikke har min søstre her i byen, de er vakre begge to, især den ene, det skulde vært mig en glæde at overantvordet dem til din behandling! — Og han saa rent ulykkelig ud over ikke at kunne yde sin skjærv til skolens oprettelse.

Jeg blev ganske rørt, jeg maatte tænke paa hvordan en anden god ven af mig havde

tat det, da jeg nogen dage i forvejen udvikled min skoleplan for ham og fortalte ham om mine tilkommende elever —: Ja, sa han, da jeg var færdig, dette er meget interessant, men — gud ske lov, at du ikke kjender *mine* søstre! Jeg sammenligned uvilkaarlig det udbrud med Jarmanns og følte hele forskjellen. Og jeg blev siddende og se hen paa ham der han sad, sammensunken i gyngestolen, stirrende hen for sig med det ulykkelige ansigt —:

Aa, om det havde vært ham, der havde færdedes i de familier herinde, hvorfra skolen helst burde rekruteres, og hvorfra man kunde hentet den nødvendige kvindelige støtte for foretagendet! han vilde gjort alt hvad der stod i hans magt for at drage mig med derind, han vilde havt trang til, at jeg skulde færdes i de samme sfærer som han og se med mine øjne, hvad han saa med sine, for at vi saa siden kunde udvexle vore opfatninger og supplere vore iagttagelser — og saa lægge vore planer derefter. — Vi kunde ha levet og arbejdet sammen — aa var det ikke fanden ogsaa, at det ikke var ham!

— Ja, sa jeg, det er s'gu kjedeligt, du ikke har dine søstre her — især siden de er vakre!

— Ja er det ikke fanden? — og han rejste sig og gik nervøst op og ned ad gulvet.

Lidt efter stansed han, saa paa mig og sa —:

— Men du! ... du maa la mig bli lærer paa den skolen din!

Jeg rysted paa hodet —: Nej kjære, det turde jeg s'gu ikke.

— Hvorfor det?

— A, for det første er du ikke selv tilstrækkelig theoretisk uddannet ... du maatte jo selv gjennemgaa en grundig opdragelse først ...

— Jamen det kunde jeg jo gjøre!

— Du vilde neppe ha tilstrækkelig energi til det. Men sæt du havde — alligevel? — Du med din hingstenatur ... jeg kunde jo aldrig være sikker paa du ikke gik hen og fordærved mig det hele ... i et lidenskabeligt øjeblik gik mig hen og plukked frugten, før den var moden.

Han fik et smerteligt drag om munden, der han stod og stirred paa mig —:

— Det er skam af dig at tro det om mig, sa han sørgmodig.

Jeg trak paa skuldrene —: herregud, det vilde da være noksaa menneskeligt.

— Nej ved du hvad! sa han indigneret: tror du, jeg kunde gaa hen og glemme mig selv, naar det gjaldt det dèr?! — tror du virkelig, jeg er saa lidet idealt anlagt!

— Nej tværtimod, du er meget idealt anlagt; men du er et løst stemningsmenneske . . . og naar blodet koger er viddet borte ved du . . . en tilfældig situation, hingsten stikker frem, og du fordærver mig en af eleverne.

— Ikke tale om! aldrig i verden! han slog ud med haanden, og det glimted i de smaa øjne.

Jeg rysted igjen paa hodet —: Anej kjære, *det* ved du da: *du* er ikke saameget herre over dig selv, at du kan sige det „aldrig i verden!"

— Jeg er sikker paa der kunde aldrig være tale om det naar det gjaldt en slig sag sa han, og han sat sig ned i gyngestolen og blev siddende og se hen for sig.

— Men du! sa han saa —: er du forresten saa sikker paa, at et sligt pigebarn vilde bli helt ødelagt, fordi om hun blev forført istedenfor at gi sig hen af fri vilje?

— Nej, saa sikker er jeg ikke, men jeg tror det vilde gi hende en knæk for bestandig. Husk paa, hanget til korrekthed i det stykke er dybt nedarvet hos vore unge piger, og har hun først git sig hen med følelsen af at det var urigtigt at gjøre det, saa er jeg bange for, at hun ikke, selv med den ypperligste forstaaelse bagefter, vil kunne, naar anfægtelserne komme, fri sig fra den tanke —: mon

det ikke alligevel igrunden var for at retfærdiggjøre mit fejltrin, jeg lod mig ta af disse moderne ideer?!

— Aa ja, du har vist ret kanske, sa Jarmann og saa igjen hen for sig. —

Det var blet sent, vi tømte glassene, og Jarmann tændte en frisk cigar og gik. Jeg fulgte ham ned i porten og lukked ham ud.

Vejret var raat, det blæste og snedde, han bretted kraven op om nakken, knapped tæt til, slog bræmmen paa den lille runde filthat som en skjærm ned over øjnene, rak mig haanden med et varmt godnat og skridted saa afsted ned ad gaden gjennem det tætte snedrev med opskudte skuldre, hænderne i frakkelommen, kroppen og hodet bøjet forover imod blæsten.

Sneen drev ind imod ham, han saa ingenting foran sig andet end den mylrende mængde af nye og bestandig ny sneflokker, som uafladelig dansed paaskraa ned gjennem luften, snart hvide mod lyset af en gaslygt, snart graa imod den sorte luft, og vaade som de var hængte sig ved hans klær og snart dækked dem med et lag saa tykt, at han kunde ryste det af i store flaker — han saa fuldstændig ud som en snemand, der han gik. — Og af og til drev et pludseligt vindkast hele snefoget ind under hatten, saa han var lige

ved at miste pusten, mens han greb om den for at beholde den paa hodet.

Men han ænsed ingenting, bare skridted nervøst afsted i det slupsede føre, stemmende kroppen mod blæsten og sneen, uden at tænke, helt fyldt, begejstret optat af det nye fremtidshaab, som iaften var dukket op i ham.

Nede paa hjørnet af Pilestrædet stansed han et halvt sekund og betænkte sig — saa gik han udover istedenfor indover . . .

Han pusted langt ud —: Ahh! i slig stemning havde han ikke vært paa længe! — nej ikke siden den aften ivaares efter mødet i Fram . . . Hvor han husked det tydelig: broen i maaneskinnet . . . elven kulsort nedunder, dækket af husenes mørke slagskygger, men længer oppe snoende sig i bugter frem mellem træer og buske, sølvglitrende i maaneskinnet . . .

. . . Et skjønnere, rigere og fyldigere liv skulde vi leve, hver enkelt af os og alle tilsammen! *det* var det, det gjaldt om . . . og han skulde være med at frembringe dette rigere, skjønnere liv — det skulde være hans livs gjerning! . . .

Pludselig fór der en tvivl igjennem ham —: var det nu ikke igjen bare et øjebliks stemning, et bedrag, der vilde forsvinde nu som dengang? . . .

— Nej! dengang havde han ikke vidst, hvad det var, som skulde gjøre livet rigere og skjønnere, og havde ikke kunnet finde paa det af sig selv; han havde jo aldrig lært at tænke. Men nu vidste han, hvad det var — det var kjærligheden! Kjærligheden skulde sættes paa thronen og beherske menneskenes liv, *den* skulde være arbejdets maal og arbejdets drivkraft! . . . ikke et maal, der „engang" skulde naaes, noget man skulde havne i — nej et maal man uafladelig naar! — kjærligheden skulde være det daglige brød fra første færd af . . .

Aa, hvorfor lærte man ikke dette paa skolen — og indretted livet derefter! . . . Da var hans liv blet et andet; for hvad det havde manglet, var netop denne drivkraft, derfor var det gaat, som det var gaat . . .

Kjærligheden! . . . han havde mødt den et par gange paa sin vej, den havde berørt ham med sin aande, men saa draget ham forbi —: han husked sin græmmelse, da Anna rejste til Stockholm; husked, hvor han laa og storgraad i sengen, da det var gaat op for ham, at frøken Bamberg var tabt for bestandig; husked det savn, frøken Lindgren havde efterladt . . . kjærligheden havde banket paa døren til hans hjertekammer, men var aldrig sluppet ind . . .

Men forresten, selv om den var sluppet ind — han havde bare kommet til at nyde den som forbuden frugt, havde aldrig kommet til at sætte den i forbindelse med arbeide — havde altsaa alligevel staat der han stod nu. Rigere paa minder gudbevars, men ligesom nu uden nogen gjerning bag sig. . . .

Nej, fra første færste færd af maatte man elske og elskes og derved faa den hele virkelige forstaaelse af, hvor skjønt og rigt livet er! . . . Og fra første færd maatte man ha forstaaelsen af, at arbejdet er den nødvendige betingelse for at vedligeholde dette dejlige liv! — Aa, da vilde ogsaa folk af hans kaliber komme til at arbejde og bli noget — nu maatte de gaa tilgrunde, som han var gaat tilgrunde.

— Gaat tilgrunde? — ja, han *var* gaat tilgrunde, det følte han. . . . Og det var hans egen skyld, sa de andre: hvorfor havde han aldrig villet bestille noget! . . .

Aa han skulde ha vidst som skolegut, det han vidste nu . . . ja ossaa kjærligheden vært fri, saa han havde kunnet føle hele sandheden af det — da skulde han ogsaa ha *villet* gjøre noget; som det var, havde han jo ikke *kunnet* ville. . . .

Aa de bestier, der kasted over paa hans vilje det deres opdragelse og deres fordømte

samfundsforhold var skyld i! — fingrene bevæged sig som klør dernede i lommen paa ham, han klødde efter at faa fat i dem —: Aa men de var trygge, de vidste han ikke kunde naa dem: *de* havde magten. . . .

Men det var det samme: endnu var han ikke død; endnu skulde de kanske komme til at høre fra ham, den foragtede døgenigt! . . . Og kanske skulde der komme den dag, da medlemmerne af hans store familie: de med livet misfornøjede og derfor energiløse, skulde takke ham for det, han havde gjort for at redde dem fra at gaa tilgrunde. . - .

Opgaven laa færdig foran ham, det gjaldt bare at komme til et resultat om, hvordan den skulde gribes an, saa skulde han nok gaa igang med arbejdet. Nu havde han faat den nødvendige drivkraft for sin energi —: de *skulde*! nej de skulde! ikke gaa tilgrunde de stakkars mennesker, der som han var født til et rigere liv end det elendige, samfundet nufortiden bød dem. . . .

Men *hvad* skulde han gjøre? . . . hvordan gribe sagen an? . . .

Aa, Herman Eek vilde nok sætte ham paa det, som han havde sat ham paa alt det andet! det kom nok! . . . Disse aftener oppe hos Herman Eek nu i den senere tid . . . han sad bare der og hørte paa, sa næsten

aldrig nogen ting . . . Men alt hvad Hermann Eek sa, det var som talt ud af hans eget hjerte . . . var bare ord for hvad der leved og alt længe havde levet derinde i ham selv, uden at han havde kunnet finde udtryk for det. . . Og det vilde nok komme dette ogsaa! det gjaldt bare at gi tid . . . naar nu skolen kom istand — hvem kunde vide, om han ikke alligevel blev lærer paa den! . . han skulde nok overvinde Hermann Eeks betænkeligheder — og du store gud for et fornøjeligt arbejde det vilde bli! — Aa! at se det fødes derinde i disse dejlige smaa hoder alt det, der begejstred ham selv! . . . og saa faa se det slaa ud i livskraftig handling, som slag i ansigtet paa dem han haded af sit inderste hjerte, men ikke kunde naa! — og han løfted sin haand og trued ud i snefoget, mens han hvisked mellem tænderne —: ha! sataniske kreaturer! der kommer, der kommer en regnskabens dag, da det blir jer, der begynder at hade, og os som faar magten! — Og uvilkaarlig gik han raskere til, som for at holde takt med sit hjertes hurtige slag. —

Pludselig stansed han overrasket udenfor sin egen gadedør i Kristian August. Uden at vide det, rent mekanisk, havde han gaat rundt den nedre del af Hægdehaugen og var kommen Wergelandsvejen tilbage.

Han var gjennemvaad paa fødderne, helt bedækket med sne, væden sived ned ad hals og ryg indenfor klæerne, ansigtet og haandleddene sved, men han la neppe mærke til det; han bare gik ind, rev klæerne af sig, putted sig i seng og blev liggende der og stirre op i det mørke tag, beruset af fremtidshaab — indtil han tilslut søvned af.

X.

Dagen efter om formiddagen gik jeg opom Bruns og tilbød Lily en theaterbillet til Tivoli om aftenen. Jeg kunde se hun havde lyst til sige nej men hun turde ikke; moeren som var tilstede da jeg kom, vidste hvor glad hun var i at gaa i theatret og vilde have anet uraad. —

Saa var det ved middagstide, lidt over to. Karljohan laa i straalende vinterfarver opover, solen skinned paa den hvide sne, musiken spilled oppe i pavillonen, tonerne fyldte luften nedover og fortougene paa begge sider sortned af en mylrende menneskevrimmel, mens gaden laa bred imellem, skinnende hvid i sollyset.

Jeg slentred langsomt og vel tilmode opover paa parksiden, spejdende omkring blandt de glade ansigter i menneskevrimlen efter en rød sløjfe under et matgyldent barneansigt...

Derover kom hun! yderst paa fortouget, slentrende langsomt afsted hun ogsaa, med hænderne i muffen, et par skolebøger under

armen og spejdende rundt omkring sig, men uden at faa øje paa mig, som skraadde over gaden hen imod hende.

Ah! hvor hun tog sig ud! . . . he! den lille dumme hat, den violetfalmede vinterkaabe, de udtraadte sko under den halvkorte kjole — hvad kunde det nytte, de forsøgte paa at se stygge ud! hendes matgyldne ansigt under det sorte pandehaar, med de straalende barneøjne kjækt spejdende omkring, hendes fuldt udviklede jomfruskikkelse med den lade og dog dristig vuggende gang i de bløde hofter, kimsed ad den afjaskede dragt. . . .

Der fik hun øje paa mig! — og smilte med de brune barneøjne og de stolt sanselige læber. Jeg smilte igjen, naadde hende, hilste og stansed hende: hvordan har De det? — og saa arbejded vi os tause ved siden af hverandre frem gjennem menneskemylderen opover gaden, mens solen forgyldte den fine dun paa hendes kind og musikens toner bares klart udover i den stille blaa luft, højt over larmen af menneskemylderen. — Jeg gik og saa fra siden hen paa hendes ansigt. Med ét blev det svært alvorligt og hun sa, men uden at se paa mig —:

— Jeg *var* paa Karljohan igaar.

— Jeg fik desværre ikke tid til at komme.

— *Jeg* var der!

Det lød kort og næsten strængt. Jeg havde ondt for at la være at le, men saa sa jeg —:

— Ved De, idag fik jeg skrub for det daarlige referat jeg havde leveret igaar. Og ved De, hvorfor det var saa daarligt? — Fordi jeg bare sad og tænkte paa Dem hele tiden, mens jeg skrev, og ærgred mig sort over at maatte sidde der og skrive istedenfor at gaa her og se paa Dem og tale med Dem.

En taknemmelig liebaügeln var takken for denne løgn og dermed var vreden over min efterladenhed forbi: —

Men der var for mange folk her — hvor skulde vi gaa hen? . . ,

Deroppe laa Slotsbakken bred og hvid opover mod slottet, med parkens buskbevoxede, tilsnedde jordskraaninger paa begge sider. Opover der var der færre folk.

Vi gik langsomt opover sammen, hun seende ret frem for sig med et halvt smil, jeg beundrende hende fra siden og nydende det dejlige sideblik, hun af og til sendte mig til belønning. Ingen af os sa noget, vi bare gik der og befandt os vel ved at gaa slig ved siden af hverandre — indtil hun pludselig midt oppe i bakken stansed, vendte sig imod mig med leende øjne og tog frem af lom-

men en indpakket chokoladeplade og stak det ene hjørne af den forsigtig ind mellem de begjærlig blottede tænder, men uden at bide til — bare seende mig ind i ansigtet med de leende øjne, mens hendes tænder løb ivand efter chokoladen.

— Bid til da vel! sa jeg.

— Nej! — og hun trak haanden til sig igjen med et ryk, som om hun med magt maatte fravriste tænderne chokoladen. Det er min søster som skal ha den, sa hun: hun ligger syg hjemme, og saa skulde jeg kjøbe noget godt til hende. — Og hun viste frem en pose sukkertøi foruden chokoladepladen.

Jeg stod og saa paa hende —: liker De chokolade? spurgte jeg.

— Ja.

Jeg slog hænderne sammen —: Og jeg som har vært saa dum ikke at ta noget med til Dem, naar jeg møder Dem!

Hun svarte ikke.

— Ja forresten, det er nu Deres egen skyld; jeg har flere gange bedt Dem ind til konditoren, men De har aldrig villet; jeg trodde ikke De brydde Dem om det.

— Det er fordi jeg ikke har turdet, sa hun lidt undseelig.

— Naa ja, næste gang skal jeg ta noget med. —

Saa gik vi videre opover, talte først om søsteren —: hvad der fejled hende?

— Blegsot.

— Ja, naturligvis!

— Hvorfor naturligvis?

— Jo kjære, hvor gammel er det nu hun er?

— Tre og tyve.

— Ja, ossaa ikke gift! — jeg trak paa skuldrene.

Gerda saa paa mig med et skalkagtigt smil, ikke spor af generт —: Jamen, sa hun, der er da mange damer som ikke blir gift?

— Det er der, men naturen kræver sin ret, og faar den den ikke, hævner den sig næsten bestandig.

Hun svarte ikke, jeg sa heller ikke noget mere, gik igjen og saa beundrende paa hende, mens hun igjen bare saa frem for sig med det halve smil og af og til belønned mig med det dejlige sideblik som viste at hun sat pris paa min beundring.

Oppe ved slottet tog vi tilvenstre ned gjennem parken og kom ned paa Drammensvejen ved portnerstuen. Der mødte vi numer to af mine tilkommende elever, lille Kamma, en lys fjortenaars unge med korte skjørter. Da jeg hilste paa hende, hilste hun først damemæssig igjen, men jæbte saa foragtelig hen

paa Gerda, og da vi var kommen forbi, kasted hun en snebold i ryggen paa hende, lo højt og løb sin vej.

— Den væmmelige ungen! sa Gerda med rynkede bryn og stamped i marken, mens jeg børsted sneen af ryggen hendes.

— Hvorfor synes De hun er saa væmmelig? — ikke for den sneboldens skyld vel?

— Nej, men det er en uskikkelig unge!

— Hvad er det hun har gjort da?

Gerda betænkte sig et øjeblik, men sa saa —: A, her i julen var jeg borte i Drammen paa besøg, der var jeg paa bal, og paa ballet var der en gut jeg syntes var saa vakker — og saa gik jeg lige hen og kyssed ham saa de saa paa det allesammen. Og saa bagefter er det kommen her til byen og saa gaar den ækle ungen og fortæller det ud og driller mig med det paa skolen. — Aa det er en uskikkelig unge! — Og Gerda rynked igjen de sorte bryn.

— Fortæl hende om de gutterne, hun kysser i mørke portrum De!

— Nej, hun maa kysse saa mange hun vil for mig! — Gerda gjorde et lidet overlegent kast med hodet, og vi gik igjen videre uden at sige noget hen over den snebelagte solbeskinnede vej.

— Imorgen er det søndag, sa jeg lidt efter, hvor gjør De af Dem imorgen formiddag?

— Jeg gaar i slotskapellet.

— Og hører min ven pastor Heuch?

— Ja. Kjender *De* ham?

— Nejda! jeg liker 'en bare ikke, jeg tror ikke, han selv tror paa noget af det han præker.

— Aa tøv!

— Nej jeg tror ikke det, men alligevel vil jeg gaa der imorgen.

— Jamen jeg gaar i kirke med mama, og med Alma, hvis hun blir saa bra — De kan ikke sidde sammen med mig!

— Saa? — det var kjedeligt! — A spaser heller imorgen da?

— Nej, jeg maa gaa i kirke hver søndag, jeg gaar jo til konfirmation, ved De! — og hun saa naivt op paa mig.

— Ja, det er jo sandt — jeg smilte — De gaar jo og læser Pontoppidan. Synes De, det er noget moro?

Hun saa forbauset paa mig —: Fy! sa hun.

— Aja, men Pontoppidan er da kjedelig alligevel? — jeg skelte hen paa hende. Men saa rynked hun de sorte bryn og sa afgjørende —:

— Nu faar De ikke lov til at tale mere om det!

Jeg lo —: Tror De noget paa religionen?

— Ja, gjør ikke De det?

— Nej.

Hun stansed, saa paa mig og sa saa yderst alvorlig —: Aa fy! De er fritænker.

— Tror De, jeg er noget daarligere menneske for det?

— Nej, men det er stygt at være fritænker.

— Det skal De se, De ogsaa blir, naar De bare blir ældre.

Hun saa et øjeblik ængstelig hen paa mig, tog saa den slidte blaa Pontoppidan, som var en af de bøger hun gik med under armen, holdt den op i lutten mellem tommelfingeren og pegefingeren og dingled den et par gange frem og tilbage, mens hun ligesom nysgjerrig betragted den. Løfted saa pludselig øjnene paa mig igjen, og sa energisk —:

— Vil De nu bare la være at snakke mere om sligt! — Og for hvert ord gav hun mig et rap over armen med Pontoppidan.

— Au, au, au! skreg jeg. Og saa lo hun og jeg lo med, og Pontoppidan blev stukket i lommen — og dermed var religionen og fritænkeren glemt for den gang.

Da vi skiltes nede i gaden, hvor hun bodde, sat vi hverandre stevne til om eftermiddagen.

Klokken var over sex om eftermiddagen, Gerda og jeg havde vært en tur udover til Skarpsno og gik nu indover igjen i den stille stjerneklare aften uden at møde synderlig mennesker.

Vi talte om de herrer, hun kjendte — hvem hun likte bedst af dem?

— Det var student Herzberg.

— Hvorfor det?

— Jo, han var saa sød!

— Hvordan sød?

Gerda rynked brynene —: Nej, ikke vær ækkel! ikke noget ordkløveri!

— Nejnej. Men hvem kjender De nu bedst af de herrer, De kjender?

— Det var ogsaa ham.

— Ja, kjender De nu egentlig ham da?

Hun stamped i marken —: Hører De! De faar ikke lov til at være ækkel!

— Janej, skjønner De ikke det —: jeg mener: ved De, hvordan han er . . . hvad han tænker paa . . . hvad der beskjæftiger ham mest . . . hvad han synes bedst om her i verden . . . hvad slags liv han agter at føre . . . og hvordan han føler . . . f. ex. ligeoverfor Dem — ja og ligeoverfor alt andet ogsaa . . . og alt saant?

— Nej, det havde hun aldrig tænkt paa.

— Det var da rart. De skulde bare vide,

hvor lyst jeg har til at kikke ind i Deres hjerne og se alt det, De tænker og føler derinde!

Hun stansed og lo og sat øjnene paa mig og liebaügelte — og vi blev staaende der under gaslygten ved nedgangen til Observatoriegaden og se hverandre ind i øjnene.

— Nej men det er jo sandt, sa jeg pludselig, jeg har jo ikke vist Dem det billede jeg fandt af Dem i en gammel „Ny illustreret Tidende" — slig som De stod og lo der nu, ligned det aldeles brilliant. — Og jeg stak haanden ind i inderlommen paa vinterfrakken for at ta det frem.

— Lad mig se! sa hun ivrig.

Men det første, jeg stødte paa i lommen, var en pose sukkertøj jeg havde tat med til hende, og jeg tog *den* op først —: her er noget til Dem!

Hun strak haanden rask frem uden at sige noget og fæsted øjnene paa mig med et underlig intenst, formelig magnetisk blik. Gud, hvor hun saa østerlandsk ud! det voluptiose, lidt lad udseende legeme aabenbared pludselig ligesom en vild, brutal kraft gjennem de mørke øjne, de fik noget naivt snedig ved sig, der de sad inde i det fyldige barneansigt, som ikke bevæged en muskel. Hun tog posen, og langsomt og ligesom stjaalent førte hun den bagover til kaabelommen og stak den

derned, mens hun holdt mine øjne intenst fast med det magnetiske blik — som for at holde mig fangen i fortryllelse, til hun havde bragt posen i sikkerhed. Slap saa ligesom mine øjne, skjønt hun blev ved at se paa mig, og rak haanden frem igjen —:

— Og saa var det billedet, sa hun befalende.

Det havde jeg saamen helt glemt, mens jeg stod der og saa paa hende. Jeg tog det frem og rak hende det. Det forestilled to unge piger, som sidder og ler af en fyr, der forgjæves forsøger paa at faa træd i en naal; det mandfolkemæssige i fyrens kejtethed paavirker øjensynlig pigebørnene stærkt, og der er noget halvt naivt, og halvt bevidst sanseligt i den maade, hvorpaa de ler. Den ene af dem ligned Gerda paafaldende.

— Det dèr er Dem! sa jeg og pegte paa den ene af figurerne — saan ler De!

Hun tog billedet, vendte sig halvt bort fra mig og betragted det en stund eftertænksomt ved lyset fra gaslygten — som for at finde ud, hvad det var for noget hos hende, jeg havde fundet igjen hos pigen paa billedet. Vendte sig saa om igjen imod mig og sa energisk —:

— Det vil jeg ha!

Og som om hun var bange for at jeg

skulde ville ta billedet fra hende igjen, gjemte hun det bag sin ryg med den ene haand, mens hun samtidig strak den anden ligesom afværgende ud imod mig og igjen fæsted øjnene paa mig med det underlig intense blik.

Der var virkelig noget magnetisk ved blikket, jeg følte det som jeg ikke kunde faa øjnene bort fra hendes, selv om jeg vilde.

— A nej, sa jeg bønlig, faar jeg lov til at beholde det. *De* kan jo se Dem selv, naar De vil, men jeg — naar jeg ikke er sammen med Dem, har jeg jo ikke andet end dette billedet.

Et øjeblik betænkte hun sig, rak mig saa billedet tilbage med naiv dronningmine —:

— De maa beholde det, sa hun og sendte mig et dejligt blik: øjnene blev dybere og mørkere end ellers, saa ganske sorte ud, og der kom noget rørende vekt ind i dem, som hun ikke kunde bekjæmpe. — Jeg havde lyst til at falde paaknæ og kysse hendes fødder, slig saa hun ud.

—Lad os gaa ned her, sa jeg saa — jeg sa det uvilkaarlig lidt dæmpet — og pegte ned Observatoriegaden, som laa der mørk og smal nedover, uden fortouger, uden huser, uden mennesker, mellem de høje havegjærder.

Uden at svare, ligesom viljeløst, bøjed

hun derned — der var kommen noget vekt over hendes holdning ogsaa —, og langsomt og stille gik vi der ved siden af hverandre nedover i mørket, hun seende ret frem for sig, og jeg betragtende den veke, svagt vuggende skikkelse der ved siden af mig, ganske betat og med en øm trang til at slutte hende i mine arme og hviske det til hende —: Gud, hvor jeg elsker dig! — Ingen af os sa noget.

Slig gik vi et stykke nedover — saa *maatte* jeg ta i noget, der var hendes —:

— Jeg har saan lyst til at ta i fletterne Deres, sa jeg sagte.

— De maa gjerne.

Stemmen lød underlig vek den ogsaa, og en vek fornemmelse la sig tungt ud over alle mine lemmer, mens jeg gik tættere ind til hende og tog hendes tykke sorte fletter, en ad gangen, og strøg med haanden langsomt ned over dem og kjælte for dem og trykked dem mod mit kind og kyssed dem.

Hun gik der og lod det stille ske.

Saa tog jeg hendes haand, som hun viljeløst gav mig, og blev gaaende ved siden af hende, seende ret frem i mørket jeg ogsaa, ganske betat.

Uden at sige et ord vandred vi videre saadan haand i haand, følende hændernes berøring som et sagte ømt favntag, indtil vi kom

til hjørnet af den gade, hvor hun bodde. Der stansed vi uvilkaarlig op begge to — igjen under en gaslygt — og stod en stund og saa paa hverandre.

— Jeg tør ikke være ude længer, sa hun tilslut. — Det klang modløst, og øjnene sveved bort fra mig og ud i rummet.

— A én gang rundt kvartalet? sa jeg bønlig.

Hun saa paa mig —: Ja, én gang.

Og vi faldt igjen hen i den veke betatte stemning, mens vi haand i haand, ganske mekanisk, vandred kvartalet rundt, uden at se paa hverandre og uden at tale, bare følende hverandre.

— A, én gang til? sa jeg sagte, da vi igjen stod stille under gaslygten paa hjørnet.

— Nej.

Det var hendes sædvanlige afgjørende nej; hun ligesom med magt tog sig selv tilbage, idet hun slap min haand, og det veke i ansigt og holdning var borte.

Jeg tog hendes haand og saa hende ind i øjnene til afsked —: Nu skal De hjem — vil det more Dem at sidde derhjemme hos Deres mor og Deres søster iaften?

— Nej, sa hun langsomt.

— Jeg skal ogsaa hjem og kjede mig — aa hvor jeg kommer til at kjede mig iaften.

— De? behøver De at kjede Dem?

— Naar De nu gaar fra mig, blir jeg tilmode, slig som dere smaapiger er morgenen efter et bal.

Jeg fik et taknemmeligt blik.

— Tænk om det var saan, sa jeg saa og kjælte for hendes haand, som jeg hele tiden havde beholdt i min; tænk om det var saan, at alle mennesker bodde, ikke i familier, men hver for sig, og kunde besøge hverandre, naar de vilde, og være alene, naar de vilde, og gjøre alt, hvad de havde lyst til, naar de bare ikke gjorde andre mennesker fortræd. — Da kunde vi nu spasere sammen, saalænge vi havde lyst, siden gaa ned til Ingebret og spise tilaften sammen — og saa bagefter kunde jeg besøge Dem eller De mig, og vi kunde tilbringe aftenen sammen aldeles som vi selv vilde . . .

Hun saa naivt op paa mig —: Jamen det er jo ikke saan . . . det vilde jo ikke gaa an.

— Nej, men det er det, der er det gale. Det burde være saan! Hvad andet er det, vi mennesker skal leve her for, uden for at være lykkelige med hverandre?!

Hun saa en stund hen for sig, løfted saa igjen øjnene naivt paa mig —: Ja, hvorfor er det ikke saan? Og der kom igjen dette veke

over ansigtet og ojnene, som betog mig saa stærkt, og hendes haand laa helt tung i min.

Jeg svarte ikke, bare stirred betat ind i de veke øjne.

— Det blir vist aldrig saan, sa hun saa, stille hen for sig.

— Jo, én gang vil det bli saan — men gud ved, hvor vi er henne da.

Hun stirred hen for sig, saa sa hun —: jeg tør ikke bli længer. Men hun sa det sagte og trak ikke haanden tilbage, blev staaende der og se hen for sig med haanden viljeløst hvilende i min — hun vilde ikke *ta* sig selv tilbage.

Saa trykkede jeg sagte hendes haand, sa adjø og slap den.

— Jeg ser Dem imorgen middag vel? spurgte jeg, idetsamme hun gik.

— Ja, hvis jeg kan; hvis ikke saa paa Mandag — adjø! — og hun gik langsomt opover gaden.

Jeg blev staaende der paa hjørnet, alene under gaslygten, og se efter hende. To gange vendte hun sig og nikked tilbage til mig kunde jeg se, én gang paa vejen, og én gang idet hun gik ind ad porten. Saa var hun borte.

Jeg gik nervøst indover mod byen —: ... Du store gud, skulde jeg virkelig kunne

bli forelsket? . . . denne betathed, jeg havde ikke kjendt den siden sidst jeg var forelsket . . . for hele ti aar siden, dengang jeg var sytten aar . . . Jeg havde ikke trod, jeg kunde bli det mer . . . det liv jeg havde ført i disse ti aar . . . og slig som jeg var blet? nej det var ikke muligt . . . Og alligevel? . . .

Aa gud give det var saa! Mit hjerte banked — herregud, jeg havde ikke levet i ti lange aar. . . .

— — Det var i sidste øjeblik, at jeg kom indom Bruns og hented Lily til theatret. Vi skyndte os derhen. Jeg saa ikke paa stykket hele aftenen, bare tænkte paa Gerda. Da vi kom fra theatret gik Lily og jeg en tur sammen. Jeg fortalte hende om skolen og om Gerda og de andre, men lod hende selv være ganske udenfor. Hun hørte interesseret paa det hele, men sa ikke stort. Da jeg sa godnat foran hendes port, var forholdet mellem os aldeles som før jeg havde leveret mit slag, og mere var det ikke, jeg havde villet. Først om en uges tid agted jeg at fornye angrebet.

XI.

Jeg kom alene hjem, klokken var over tolv. Det var ganske koldt i værelset, men jeg var slet ikke oplagt til at lægge mig. — Jeg saa efter i kakkelovnen, der laa endnu nogen glør i asken og jeg skyndte mig at putte lidt ved og kul indpaa. Og saa gik jeg hen til vinduet og blev staaende der med hat og frak paa og se ud, mens jeg vented paa at det skulde bli varmt.

Jeg stirred tversover gaden paa det gule huset derover og tænkte paa Gerda . . .

Skulde jeg virkelig kunne bli forelsket? . . . virkelig igjen komme til helt at gaa op i, fuldstændig bli behersket af denne salige følelse, som jeg nu næsten havde glemt hvordan var? . . .

Ak nej, jeg følte det ikke længer nu . . . det var borte igjen . . . Det var ogsaa saa koldt . . . det grøssed i mig . . . jeg frøs baade udvendig og indvendig, baade paa sjæl

og legeme . . . og jeg var rent tom i hjernen . . .

Og hvor jeg var alene! . . . gaden laa saa øde og mennesketom dernede i maaneskinnet . . . det gule regelmæssige treétages hus laa som uddød derover i skyggen . . . Hvorfor var der ikke nogen i vinduerne! . . . hvor var den unge frue henne, derover i anden etage? . . . hvorfor sad hun ikke der paa sin plads ved vinduet og strak de hvide arme op imod ham, som hun elsked, og tog hans hode og trak det ned til sig og kyssed ham paa panden? — Liv! for satan! . . . For det om ikke jeg leved — kunde ikke de andre leve! . . .

He, nej, det var død ud altsammen. . . .

Og henne om hjørnet af det gule hus kiged fuldmaanen frem med sit store flade modbydelige ansigt og stirred mig sjæl-løst ind i øjnene. . .

Nej, jeg vilde ikke se mere paa det derude!

Jeg sat mig op i vindusposten med ryggen lænet mod den ene vinduskarmen, benene paa en stol, og den højre haand paa den øverste vindushaspe — og blev siddende og se indover i værelset.

Men derinde var det slet ikke hyggeligere.

Fra det andet vindu derborte bag ryggen

min faldt en skjæv, langstrakt firkant af hvidt maanelys paaskraa ind i værelset, hen over gulvet og et stykke op paa kakkelovnen; det fik selv ovnen til at se kold ud. Ud fra trækhullet i kakkelovnsdøren faldt et rødere, varmere lys hen over kulboxen og foden af tobaksbordet; men det var bare som et forsøg paa at sprede hygge, det rak ingen vej; allerede døren ved siden af tobaksbordet, ind til det næste værelse, laa i skygge igjen. . .

Der paa klinken hang min gamle luvslidte hat. Den hang der bestandig, den skulde dække for nøglehullet og hindre ham derinde fra at kikke ind til mig naar jeg havde fruentimmer hos mig, og se forbi gyngestolen, over bordet og hen i sofaen der ligeoverfor hvor vi sad. Jeg havde seet et øje i det nøglehul engang ved en slig lejlighed.

Det myldred frem af minder. . . ,

Isch! disse modbydelige fruentimmer . . . og denne kolde kjærlighedsløse sanselighed . . . Nej, de var ikke noget værdt de minder.

Noksaa vakre nogen af dem forresten. . . . Som f. ex. Henriette her forleden dag da hun stod derhenne midt paa gulvet og endelig tilslut lod kjolen og skjørterne falde og blev staaende foran mig i de trange underbenklæder . . . Akkurat passende kalvbent . . . hoftelinjen ned til knæet aldeles superb . . .

og den indre linie ogsaa. . . . Ossaa det ansigt hun sat op mens jeg laa der paa knæ foran hende og strøg beundrende ned ad disse linjer —: saa glad og saa undseelig. . . Aajo, det var s'gu vakkert. Men saa var det ikke noget mere heller. . . .

Nej, de kunde altid være vakre disse minder! men herregud, saa kolde, saa kolde . . . ialfald kjendtes det saa nu. . .

He! dernede paa gulvet ved siden af døren med den mindevækkende hat, sad min skygge midt i maanestriben fra det vindu jeg sad i. , . Med hat og frak paa som jeg selv; sammensunken og kraftesløs og forfrossen at se til. Den havde lagt haanden op paa den store mahognibuffet; det saa ud som den gjorde et ynkeligt forgjæves forsøg paa at røre sig. — Stakkars krok, jeg vilde hjælpe den! . . .

Jeg tog tag i vindushaspen og rejste mig op paa stolen i en foroverbøjet stilling — og skyggen gled hen foran buffeten, forlænged sin overkrop hen over den, og famled med sit skyggehode op ad ryggene paa de bøger som var stillet op inde ved væggen. — Det var Kants, Fichtes og Hegels værker. . . .

Jeg faldt i tanker og sank ned i vindesposten igjen, og skyggen gled tilbage i sin hjælpeløse stilling.

. . . Mon jeg nogensinde skulde komme til at vende tilbage igjen til disse gamle venner? . . .

Aaja, kanske — hvis „skolen" engang kom saalangt. — Det kunde være nyttigt at la disse fremtidsmennesker gjennemvandre den spekulative filosofis regioner; at la dem se at *denne* verdens grænse er ogsaa fornuftens grænse; at ud over denne verden naar vi ikke, saa lidt som udover os selv, at al stræben ud over den er spildt og bortkastet arbejde, at *her* hører vi hjemme, og her, her her alene kan vi skabe vor lykke — bare vi holder op med at indrette livet slig, at det blir for fattigt til at tilfredsstille os. . .

Ja, faa religion og moral ombyttet med filosofi og samfundslære — det maatte tilslut til for at gjøre den nye opdragelse rigtig solid. . . . Skjære væk den „anden" verden med filosofien og bygge op „denne" verden med en virkelig samfundslære — aa for nogen mennesker det skulde bli. . . . Jo, det var saamen en noksaa hyggelig opgave, — Ossaa af og til — jeg forlangte ikke noget mere, jeg gamle, physisk ødelagte gentleman, end af og til at faa et lidet glimt af kjærligheden . . . som nu idag. — Det fik i guds navn forsvinde igjen, der var ikke noget at gjøre ved det . . . men det vilde alligevel gi mig

en følelse af, endnu ved en traad at hænge sammen med livet. . . . Og da behøved det hele slet ikke at bli saa uhyggeligt endda. . .

— — — Værelset laa i mørke, min skygge dernede paa gulvet var borte, maanen var forsvundet bag det gule hus derover. Men nu brændte det lystig i ovnen og det røde lys fra trækhullet i kakkelovnsdøren rak langt henover gulvet og lyste koselig op i værelset

Jeg steg ned fra vindusposten, rulled gardinerne ned, hængte hat og frak ud i entréen og fik slobrok og tøfler paa. Tændte saa lampen, trak op en flaske øl, som jeg hented fra batteriet derhenne mellem sofaen og vaskevandsstolen, tændte en cigar — og la mig hen i sofaen til at røge og se op i taget og fantasere over „skolen". . . .

. . . Et par aar var gaat. — Nede paa Karljohan var der dukket op en halv snes nye kvindelige fænomener, som hele byen talte om. Unge vakre frejdige piger; gud og hvermand vidste at de allesammen havde sin elsker — det var skolens første kuld.

De smaa dydige borgerfruer og borgerfrøkener glante forskrækket-nysgjerrig paa de nye fremtoninger — og følte i sit hjerte en dyb foragt for dem. Og fiffen ærgred sig over dem; den havde nok ønsket og villet det samme for sin part, det vilde jo vært

pokker saa „chic“; men den havde aldrig turdet. — „Aa, men det gik nok ikke! sent eller tidlig vilde nok straffen ramme dem“ — det trøsted den sig med.

Men ung og frejdig og livsglad vandred bohêmen omkring. Fif'ens ærgrelse og de andres foragt generte den ikke det mindste; det var jo den som ejed fremtiden. Kjærlighed var dens daglige brød og derfor rejste den sig hver ny morgen med nye friske kræfter til sit arbejde.

For den havde et arbejde — en hel liden bohêmeliteratur var i anmarsch.

Det var bohêmens tilblivelseshistorie de arbejded paa; hver af dem skrev sin del af den. Med støtte i „skolens“ dagbogsoptegnelser fra de forløbne aar kaldte de tilbage i erindringen det de havde levet i denne tid, og gav en række billeder af det. Det var en hel bundt livshistorier, af en ganske anden art og et ganske andet indhold end de andre unge pigers — de smaa borgerfrøkener og fifdamer skulde nok komme til at føle forskjellen. . . . . Aa, det var et morsomt arbejde! . . .

Og samtidig, uden at nogen ante det, opdrog de et nyt kuld. Det gik raskere end første gang, de var saa mange om arbejdet og de forstod saa godt sin dont; alle-

rede om et aar vilde det næste kuld kunne træde frem paa skuepladsen. Da vilde rigtignok de „pene“ folk bli forfærdede, mødrene vilde vogte dobbelt omhyggelig paa sine døtre, fædrene gjøre dobbelte anstrængelser for at idiotisere sine sønner, bohêmen vilde bli skyd som pesten og ikke bli modtat nogensteds, hverken deroppe eller dernede — og sine undermineringsarbejder vilde den maatte fortsætte i dybeste hemmelighed, og under større og større vanskeligheder. Men bestandig vilde dens kreds voxe og udvide sig til trods for al modstand og i den vilde der leves et skjønnere og rigere liv end nogensteds ellers. Og hele den intelligentere del af den mandlige ungdom vilde vide at skaffe sig adgang til dette liv, hvor kjærligheden var sat paa thronen, og hvor alt arbejde gik ud paa at udvide dens herredømme. — Og denne ungdom, som alt fra første færd af lærte kjærlighedens sødme at kjende, istedenfor hele den første ungdom igjennem at fortæres af syge elskovslængsler, denne ungdom, hvis hele samliv gik ud paa at lukke sig helt op for hverandre og „tages tanke for tanke over i en uendelig forstaaelse“ istedenfor at lukke sig inde, hver i sin lille snævre hjernekiste — denne ungdom vilde gribes af livslyst og energi, istedenfor som den del af den nuværende

unge slægt som der er noget ved, at pines tildøde af livslede og energiløshed. — Aa, for et liv den vilde komme til at leve denne ungdom! . . .

Men jeg selv . . . jeg selv? — Vilde *jeg* kunne gjenfødes, saa jeg kunde leve med i denne lykkelige verden? . . . Gerda . . . Gerda . . . kunde hun redde mig? . . .

Mod! for satan; ingen kunde vide . . .

— — — Mine øjne havde lukket sig; jeg var gledet over i en anden verden:

Jeg befandt mig i et stort elegant værelse med mørke røde vægger. Bløde, runde pufmøbler i rødt var ligesom strød ud over de tyrkiske tepper med de matte fine farver. Blomsteropsatser rundt omkring i alle kroger og hjørner, og i vinduerne foran de nedrullede røde gardiner tæt med grønne planter. Og over det hele et jevnt, hvilende lys fra den svære, matkuplede hængelampe midt under taget.

I en lænestol, halvt bortvendt fra lampen, sad jeg og læste igjennem et manuskript af Gerda; hun selv stod bag mig med armen paa lænestolens ryg og læste med over min skulder.

Da jeg vendte mig om imod hende og saa hende op i ansigtet, spærred hun med en barnagtig grimace øjnene op og liebaügelte

og lo — som for at komme min nedrivende kritik i forkjøbet.

Jeg smilte. — Det er daarlig skrevet, sa jeg; men indholdet er godt.

Hun bare lo mig videre ind i ansigtet med den barnagtige grimace, som hun vilde sige —: ja hvad kommer saa det mig ved!

— Forresten, sa jeg saa; hvis jeg var publikum, vilde jeg ikke ha, du skulde skrive anderledes: naar *jeg* læser dette her, føler jeg *dig* nedover i hver eneste linje.

Hun gjorde en smaapigeagtig overlegen bevægelse med hodet —: pf! sa hun; du holder mere af en god bog end af mig. — Og hun blev staaende og se ud i luften med et indadvendt blik.

Jeg tog hendes arm og trak hende lempelig frem foran lænestolen og ned paa fanget. Hun lod det ske, men uden at se paa mig, og uden at forandre en mine.

Saa la jeg min højre arm om hendes skulder, stak den venstre under hendes knæer og løfted hende op — og blev siddende med hende som et barn paa mine arme. Hun stred ikke imod, bare laa der ganske rolig og saa op i luften med de indadvendte øjne.

Et øjeblik holdt jeg hende slig paa mine arme; saa blev hun mig for tung, og jeg sænked armene lidt, saa hun kom til at hvile paa

mine knæer. Bøjed mig saa ned over hende og søgte hendes øjne.

Men jeg kunde ikke træffe dem.

Saa lod jeg øjnene glide ned ad hendes legemes zarte linjer — og opover igjen til det tankefulde, indadvendte ansigt. Og uvilkaarlig trykked jeg hende fastere ind til mig og hvisked det ned over hende —:

— Gud, hvor jeg elsker dig! — og søgte igjen hendes øjne.

Men hun blev liggende ganske ubevægelig.

— Jeg solgte dig ikke for ti millioner, sa jeg saa, og trykked hende fastere ind til mig . . . Nej, ikke for hundrede . . . Hel millioner!? — Nej, om vorherre selv steg ned fra himlen og bød mig alle mine ønskers opfyldelse . . . bød mig at hele verden, alle menneskene skulde bli slig som jeg vilde ha dem . . . bød mig et helt nyt liv i et frit samfund — jeg gav ikke slip paa dig! . . . Ikke for nogen pris i verden vilde jeg miste dig . . . ikke for titusinde verdener . . . Et af dine sorte silkebløde øjenhaar er mig mere værdt end en hel verden . . . Om det ramled overende altsammen omkring mig, og jeg bare blev siddende her med dig i mine arme — hvad kom det mig ved! . . . Aa for dig vilde jeg la mig pine millioner af aar i helvede . . . hvis *det* maatte til for at du kunde bli lykke-

lig . . . Og her sidder jeg alligevel med dig i mine arme — du store gud, er det ikke forunderligt . . . ufatteligt?!

Endnu et øjeblik stirred hun op i luften med det indadvendte blik, mens jeg sad der, opløst i usigelig ømhed, og betragted denne matgyldne barnepande med det sorte pandehaar, og de fine guldgule øjenlaag med de dejlige smaa viftefolder om øjenkrogene.

Saa løfted hun langsomt øjnene paa mig og liebaügelte paa sin barnlige uskyldig-sanselige maade. Men bare et sekund. Saa duggedes øjnene til, og der la sig en taarerand langs kanten af de nederste øjenlaag.

Og jeg bøjed mig ned over hende og kyssed disse øjenlaag og drak den lille taare som pressed sig frem imellem dem, da hun lukked øjnene for mit kys . . .

— — — Det var sent. Jeg rejste mig op af den bløde lænestol med hende paa mine arme og bar hende hen mod døren til soveværelset. Paa tærskelen stansed jeg og blev staaende og se derind. Et dejligt værelse. Mørk chokoladefarvet, dekoreret med malerier og tegninger. Smaa pufmøbler i sort og gul silke strød ligesom tilfældigvis ud over det bløde tyrkiske teppe. Og henne i hjørnet, tilhøjre, en uhyre himmelseng med rødt omhæng hængende ned foran sengen som gar-

diner for et vindu saa man indenfor skimted det tyrkefarvede overteppe med en kant af lagenet, og den hvide hodepude. En høj lampe, med svær kuppel og et sidt rødt lampenet, sendte fra toiletbordet ved sengens hodegjærde et mat blegerødt lys hen gjennem værelset.

Jeg bar hende tversover gulvet og sat hende ned paa patéen ved siden af toiletbordet, la mig ned paa det ene knæ foran hende, tog hendes hænder i mine og blev liggende og se op paa hendes ansigt.

Hun sad der underlig ubevægelig; ikke en muskel rørte sig i det fyldige matgyldne barneansigt, bare øjnene saa ud til at leve. De stirred sky forskende ind i mine — som om hun fuldstændig passiv havde git sig i min vold og nu bare sad der, sky interesseret, og holdt øje med, hvad jeg vilde gjøre med mit bytte.

Jeg tog brystnaalen ud af kjolehalsen og la den paa toiletbordet. Hun rørte sig ikke. Saa knapped jeg kjolen op i brystet og vrængte kjolelivet af.

Hun havde ikke korset, bare linned under. De nøgne skuldre og arme var runde og faste med bløde linjer; hudens farve som guligt marmor, med et blegerødt skjær fra lampen; kravebenet usynligt. Et stykke over knip-

lingsbesætningen paa linnedets kant begyndte brysternes runding, og med en svag sænkning skjød de sig ind under kniplingerne, jomfruelig undseelige, ligesom surmulende til hverandre, hver til sin kant.

Mine øjne gled beundrende ned ad disse linjer — fulgt af hendes, det følte jeg — og tilbage igjen til skuldrenes yppige runding — den kyssed jeg. Og saa la jeg min arm om hendes runde bløde liv og læned mit hode op mod hendes bryst og hørte hendes hjerte slaa. . .

Da jeg igjen titted op paa hende, mødte jeg det samme ubevægelige ansigt, de samme sky forskende øjne.

Saa bøjed jeg mig ned, tog hendes ene fod og trak, først skoen, saa strømpen af den og beholdt den et øjeblik i min haand.

Det var den samme gulige marmorhud som paa skuldre og bryst; foden ikke egentlig liden, men velformet og med lige tæer. Jeg kyssed den og sat den ned paa en liden rund fodpude som stod der lige ved. Klædde saa af den anden fod ogsaa, og gjorde det samme med den.

Hun rørte sig ikke, bare fulgte med øjnene alt hvad jeg gjorde, og da jeg igjen titted op hvilte de fremdeles med det samme sky interesserte udtryk i mine.

Jeg la igjen armen om det bløde runde liv og lytted til hendes hjertes slag. Tungt, men regelmæssig, ligesom behersket, banked det derinde under det gulige marmorbryst...

Jeg hægted op kjoleskjørtet bag og knytted op baandene paa skjørter og underbenklæer mens jeg saa hende op i de forskende øjne; rejste mig saa langsomt og tog hende ved haanden og fik hende til at træde frem paa gulvet. Med den ledige haand holdt hun endnu de løste skjørter sammen om hofterne, men da jeg med et blik bad om denne haand, slap hun taget om hofterne, og skjørterne sank til gulvet — og hun stod der foran mig i det bare linned, med sine hænder i mine.

Jeg lod øjnene glide kjærtegnende ned ad den korte kjække byste, det lange velformede underparti med de dejlige hoftelinjer, halvt skjulte af linnedets folder, de runde knæer og de blødt skaarne lægger, ligetil fødderne — og saa opover igjen. Saa slap jeg hendes hænder, strøg linnedet ned over den venstre skulder, trak armen ud saa linnedet faldt paaskraa ned over busten og blotted det venstre bryst — og trén saa et skridt tilbage og lod endnu engang øjnene glide ned ad alle disse voluptiøse blottede og halvskjulte linjer, og op igjen til det dejlige barneansigt med de spejdende øjne, som stadig fulgte mine...

En øm stolthed greb mig —: Alt dette var mit . . . hun, hun var min, helt og holdent . . . hun stod der saa helt hengiven . . . hun forholdt mig intet . . . alt, alt! vilde hun gi mig . . . indtil sin mindste tanke . . . alt, indtil hun ikke havde noget mere at gi . . .

Og jeg faldt ned paa knæ og strak tilbedende hænderne med de sammenlagte haandflader op imod hende med mine øjne hvilende i hendes.

Et øjeblik beholdt hendes øjne det sky forskende udtryk — saa med ét duggedes de over og blev store og veke; og hun greb mine løftede hænder, hæved mig op til sig, la armene langsomt og tungt om min hals og hvilte sit hode paa min skulder. Og jeg læned mit hode mod hendes og kyssed det sorte haar.

Slig blev vi staaende et langt øjeblik.

Indtil jeg sagte skjød hende lidt ud fra mig og tog hende igjen som et barn paa mine arme. Hun laa der med hodet slapt bagover og halsen op, den dejlige hals. Jeg kyssed den — og vilde saa bære hende hen paa sengen.

Men jeg kom ikke af flekken. De bløde lemmers berøring magtstjal mine arme, og jeg maatte ta mig krampagtig sammen for ikke at slippe hende. — Og den magtstjaalne fornem-

melse gød sig som sød vellyst ud over mine skuldre og strømmed mig ned gjennem alle mine lemmer — indtil jeg seg i knæ, trykkende hende tæt op til mig og kyssende som besat den aabentliggende, yppige hals . . .

— — — Jeg skvat op i sofaen der jeg laa, og gned mig i øjnene.

En modbydelig parafin-ós var det første jeg kjendte: lampen havde staat og óset. Det var slukket i ovnen og blet koldt i værelset igjen. Paa bordet stod det halvtømte ølglas og stank og saa ækkelt ud. Nede foran sofaen, midt oppe i cigarasken, som jeg havde slaat af paa gulvet, laa min slukkede cigar; den var faldt mig af haanden mens jeg sov . . .

Æsch! hvor det saa uhyggeligt ud altsammen! — Jo, det var en net opvaagning.

Jeg skyndte mig hen og rulled op et gardin, aabned et vindu og læned mig udover. Dernede laa gaden endda mere øde end før: maanen var borte. — Og hu, hvor det var koldt! Jeg trak mig ind i værelset igjen, slængte slobroken tæt omkring mig og gik en stund med korslagte arme op og ned paa gulvet og vented paa, at luften skulde bli ren igjen. —

En voldsom tristhed var kommen over mig . . . Aa, hvor jeg var forfærdelig alene!

. . . og hvor her var uhyggeligt! . . . hu, jeg skalv . . .

Og den dejlige drøm! . . . Om den havde vært virkelighed! . . .

A sludder! det *var* en drøm, og det blev aldrig til virkelighed! . . . Nej, det bedste vilde vært, om en kunde gaa fra hele dritten . . . Men det var dette fordømte dumme haabet, som bestandig kom igjen . . .

Jeg stansed og snused lidt luft i mig —:

Nej fan'en, der blev ingen ende paa dette; den fordømte ós vilde aldrig ud! Og jeg tog min paraply og slog den op og gik omkring i værelset og jaged med den parafin-ósen hen imod det aabne vindu . . .

Endelig kunde jeg lukke vinduet. Saa klædde jeg af mig det forteste jeg kunde — og søvned fra det hele.

XII.

Dagen efter var det søndag. Klokken lidt over ni blev jeg vækket ved at Jarmann kom ind. Jeg slængte benene udfor sengekanten og blev siddende og gni mig i øjnene.

— Er du kommen sent hjem? spurgte han.

— Nej, men sent i seng. —

Jeg klædde paa mig og gjorde toilette og fortalte ham imens gaarsdagens begivenheder. Han sad der paa sin sædvanlige plads i gyngestolen og gynged sig langsomt frem og tilbage mens han røgte en cigaret og hørte paa uden at si nogenting; han bare gned sig i hænderne af og til og fniste med et: fan'en saa morsomt! fan'en saa morsomt! —

Saa skulde vi ud og spise frokost. — Du! sa han i det samme vi skulde gaa: det var egentlig i anledning noget andet, jeg kom herop —: har du tænkt paa det du skal sige iaften?

— Jeg har tænkt noget paa det, men jeg er ikke færdig. Jeg agter at skrive det ned i formiddag; saa lærer jeg det udenad i eftermiddag.

Hvad Jarmann sigted til, var følgende:

Søndag fjorten dage siden var de nede i arbejdersamfundet begyndt paa en diskussion om prostitutionens ophævelse og Jarman havde vært dernede og hørt paa. Hele diskussionen var bare en række ynkelige lamentationer over den herskende usædelighed, alle talerne nogen væmmelig pene fyrer og Jarmann var blet rasende og havde havt den største lyst af verden til at forlange ordet og gi disse pene afskum ordentlig paa pukkelen. Men han havde ikke turdet og var bare blet staaende der og bide tænderne sammen og mumle: tosk!... idiot!... for hver ny taler som traadte op. — Søndagen efter, nu for otte dage siden havde saa Jarmann drad mig med derned, og resultatet var blet at jeg forlangte ordet. Men der var saa mange talere indskrevet at jeg fik ikke ordet i det mødet; først nu iaften kom turen til mig.

Det var det jeg iaften skulde sige dernede Jarmann havde sigtet til. —

Vi gik ned i Grand Hôtel, sat os i hjørnevinduet og spiste vor frokost og drak saa vort morgenøl med en cigar til, mens vi glodde

ud paa den søndagsklædte almue ude paa Karljohan og talte om det jeg burde sige dernede i arbejdersamfundet.

Da øllet var drukket og cigaren røgt ud, tændte vi en ny og gik — jeg hjem for at gjøre talen færdig, han ud at spasere og se paa publikum.

— — Om aftenen kom han opom mig og vi gik sammen derned. — Salen var godt oplyst af tre svære lysekroner, en i midten og en i hver af fløjerne, og fuld af mennesker. Vi saa ikke andet med det samme vi kom ind, end hode ved hode fremover — ossaa derhenne til højre, oppe paa kathedret midt paa langvæggen, højt ophøjet over forsamlingen, formanden hr. Hølaas, præsiderende med en mængde sort graasprængt haar og skjæg.

Diskussionen var alt begyndt.

Vi forsøgte at trænge os frem gjennem menneskemassen. Lidt tilhøjre for indgangsdøren stod en liden tribune, en fod eller halvanden hævet over gulvet, tætpakket af mennesker. Vi aged os frem og fik trykket os op paa den, og deroppefra havde vi en brilliant udsigt over forsamlingen.

Ret ud fra foden af kathedret og tværs ind i salen strak sig et langt bord; paa begge sider af det var avisreferenterne placeret. Bag

dem paa hver side en række bænker, tæt besat med folk, med ansigterne ind mod referentbordet; og bag bænkerækkerne igjen hode ved hode helt hen til væggen.

En taler sat sig ned — muligens var det min tur! . . . Jeg fik voldsom feber; jeg havde aldrig optraadt offentlig før. Jeg saa paa Jarmann. Han stod og stirred ud over forsamlingen og saa hed og forvirret ud; han havde vist ligesaa megen feber som jeg. — Men det var ikke min tur, et andet navn blev nævnt.

— Jeg er ikke videre hyggelig tilmode, sa jeg til Jarmann. — Han svarte ikke, bare saa paa mig med en underlig blanding af medlidenhed og begejstring.

— Jeg skulde næsten ha lyst til at frafalde ordet . . .

— Nej! du maa ikke! — han stødte ordene ud og blev rød som dryppende blod.

— Nej, du kan være ganske rolig, det er bare en lyst jeg har — men det er en fan'en saa væmmelig fornemmelse. —

Vi stirred igjen ud over forsamlingen. Den der talte sat sig ned igjen uden at jeg havde opfattet et ord af, hvad han sa. Jeg trak vejret dybt — og saa blev mit navn nævnt.

Jeg steg ned fra tribunen, trængte mig

febrilsk frem til højre, beglod af alle jeg passerte, hen til den ophøjede gang langs kathedervæggen og gik paa den helt frem til kathedret. — Der var den frieste udsigt; jeg stod en fod hævet over gulvet og havde bare referenterne og de siddende tilhørere foran mig, og kunde se frit ud over begge salens fløje.

Saa skulde jeg begynde. Men blodet fór mig til hodet, jeg blev aldeles forvirret og husked ikke et ord af det jeg skulde sige. Heldigvis havde formanden en bemærkning at gjøre: han vilde be de følgende talere om at tale højere, da der fra dem som stod længst borte var kommen klage over at de ikke kunde høre hvad der blev sagt.

— Jeg skal gjøre mit bedste, sa jeg. Min stemme klang tør og skarp, lidt ubehagelig gjennem salen; men jeg følte den fyldte rummet fuldstændig uden at jeg behøved at hæve den. Det gav mig mod; blodet seg ned igjen fra hodet, talen stod med ét klar for mig fra begyndelsen til enden, alle ansigterne som glodde op paa mig generte mig ikke længer. Og jeg sendte et roligt smil hen til Jarmann derhenne foran paa tribunen, og begyndte —:

Hr. formand!

Det der har bevæget mig til at forlange

ordet, er ingen enkelt af de foregaaende taleres ytringer, men hele den maade hvorpaa denne diskussion indtil nu har gestaltet sig. — Skal vi nemlig her kunne komme til et fornuftigt resultat, saa maa debatten ganske anderledes end hidtil koncentrere sig om det spørgsmaal: Er prostitutionen den hensigtsmæssige form for det onde, som gjennem den har sit udløb? — eller hvis ikke: hvilken anden form bør da sættes isteden? — Dette: hvilken *form* ondet hensigtsmæssigen bør ha, *det* maa det jo være, vi her skal tale om — det og intet andet.

Jeg skal forklare hvorfor.

Selve ondet bestaar jo deri, at der i vort paa ægteskabet baserede samfund ogsaa udenfor ægteskabet plejes legemlig omgang mellem kjønnene.

Hvori har nu dette onde sin rod?

Jo. Paa den ene side deri, at vort samfund er baseret paa ægteskabet, uagtet denne institution viser sig ikke at være et udtryk for samfundsmedlemmernes kjønslige behov; og paa den anden side deri, at fordelingen af det sociale arbejdes udbytte er saadan, at der i vort samfund gives en mængde kvinder, som dels yderst vanskelig og dels slet ikke kan leve af sit arbejde. — Disse to ting er ondets rødder og disse rødder vil vi jo ikke rykke op

vi *vil* ikke socialisme, og vi *vil* ikke fri kjærlighed. Vi *vil* altsaa la disse rødder staa og dermed ogsaa beholde det onde som uundgaaelig spirer frem af dem. Og da blir der jo ikke noget andet spørgsmaal tilbage for os at diskutere end dette ene —: I hvilken *form* vil vi ha ondet. —

Lad os altsaa være fri for disse ynkelige lamentationer over det „stygge", det „umoralske", det „usædelige", det „ukristelige", denne „skamplet paa nationen" — og gud ved ikke, hvad for andre udtryk man har brugt her. Lad os være fri for at høre at det er ølbryggerierne, øldrikningen, grossererne, mændenes liderlighed osv. osv., som er skyld i at dette onde existerer. Lad os se sandheden aabent i øjnene og ærligt tilstaa, at det er os selv som vil ha at det skal existere — og altsaa indskrænke diskussionen til det spørgsmaal: i hvilken *form* vi hensigtsmæssigen bør ha det.

Vil man ikke indskrænke diskussionen til det; vil man virkelig her gi sig til at diskutere om hvordan vi skal faa dette onde rykket op med rode — ja da kan jeg ikke skjønne andet, end at det eneste fornuftige som er blet sagt her, det er det bager Christensen sa den første diskussionsaften: „Lad os ikke diskutere denne sag her!" — Den

diskussion vil nemlig neppe høre hjemme i arbejdersamfundet før om hundrede aar. —

Jeg kan tænke mig at man imod det jeg her har sagt vil gjøre den indvending —:

„Ja, det vilde være ganske rigtigt det De der siger, hvis ondets rødder virkelig var dem, De der har nævnt. Men det er slet ikke tilfældet; ondet har sin rod i ganske andre ting.“ —

Nu, jeg agter ikke at indlade mig paa nogen indgaaende debat om hvad der er ondets rødder eller ikke. Men idet jeg gaar ud fra at alle er enige i, at de økonomiske forhold er en af hovedrødderne, og at altsaa dissensen maa gjælde den anden af de af mig nævnte rødder —: ægteskabs-institutionen — saa vil jeg kun henvise til to ting: For det første til den hyppige forekomst af blegsot blandt unge piger i de bedre stillede samfundsklasser, hvor fordommen mod legemlig omgang mellem kjønnene udenfor ægteskabet er størst; og dernæst til de exempler vi ret som det er har paa at menneskenaturen oprører sig imod de skranker som ægteskabsinstitutionen har stillet op imod den individuelle frihed, og for enhver pris bryder dem ned — *for enhver pris!* Jeg vil saaledes minde om en tildragelse, som hændte her for nylig, og som vi allesammen husker —: disse tre

unge piger af god familie som bestjal de fleste guldsmede her i byen. . . .

Pastor Hansen: Hr. formand! bør dette drages med ind i diskussionen?

Formanden: Hvis taleren har brug for det til sin argumentation, saa kan ikke det forbydes ham.

Jeg: Ja jeg har det. — Man har fortalt mig at disse tre unge piger anvendte udbyttet af sine tyverier til at leje værelse og til at anskaffe vin, som de paa dette værelse trakterte paa nogen unge fyrer de holdt af, men som hverken havde raad eller lejlighed til at ta dem med hjem til sig . . .

Pastor Hansen: Hr. formand! — det kan dog umulig være nødvendigt at drage dette med ind i debatten.

Formanden: Ja, det kan jeg først dømme om naar taleren har gjort sin anvendelse af det tilfælde han har refereret.

Jeg: Disse tre pigebørn var, saavidt mig bekjendt, ikke blegsottige, og i ethvert tilfælde var deres foretagende ikke noget blegsottigt foretagende. — Og jeg vil lægge til: der er større glæde i mit hjerte over disse tre end over 997 saakaldte ufordærvede, blegsottige pigebørn. De er mig nemlig et varsel om at den time engang vil slaa, da majoriteten af vore kvinder, ligedan som nu disse tre,

vil rejse sig imod de tusindaarige ufrihedens skranker som ægteskabs-institutionen har dæmmet op imod den individuelle frihed — og for enhver pris bryde dem ned. — Og naar det sker — da er frihedens time inde . . .

Pastor Hansen: Det er utilbørligt at taleren faar lov til at fortsætte paa den maade.

Referent Habel (lænende sig bagover paa stolen og seende op paa sin ven formanden): Ja dette er jo noget svineri.

Skomager Skaarer (ser indigneret ud over forsamlingen): Det gjælder vore døtre!

Jeg: Aa nej desværre hr. Skaarer; neppe engang vore børnebørns døtre.

Formanden: Jeg vil forhøre hos forsamlingen, om den ønsker at taleren skal fortsætte eller ikke?

Voldsomme raab fra alle kanter —: Nej! nej! nej! . . .

Formanden: Hvis altsaa taleren vil fortsætte, maa han tale om noget andet.

Jeg: Nu ja, hvad selve spørgsmaalet angaar: i hvilken form vi helst bør ha usædeligheden, saa er det min mening at det hensigtsmæssigste vilde være, om staten helt paatog sig den sag, indretted offentlige bordeller med passende afdelinger for de forskjellige samfundsklasser og sørged for den størst mulige sik-

kerhed imod veneriske sygdomme, specielt ved indførelse af stræng visitation af de mænd der frekventerte bordellerne. Hvad angaar de piger som det offentlige ansatte i disse bordeller, da er det klart, at staten for dem ligesaavel som for de andre samfundsklasser, der tilfredsstiller andre af samfundets behov, maatte forlange fuld medborgerlig agtelse (almen latter) . . . fuld medborgerlig agtelse! — Forresten har jeg ikke mere at sige.

Jeg bukked for forsamlingen og gik tilbage til Jarmann, som tog imod mig med straalende ansigt —: Det var brilliant! sa han; det havde de godt af de bæst! —

Vi blev til mødet slutted, for at høre om der skulde komme noget rimeligt svar; men hvad der blev sagt i anledning mit foredrag var bare noget sludder. Alligevel forlangte jeg ordet til næste gang for at svare paa det. —

Paa hjemvejen mødte vi nogen piger vi kjendte og tog dem med hjem og blev siddende der og væve med dem paa den vante vis til klokken to tre om natten. Jarmann fortalte dem meget begejstret, at iaften havde jeg talt til fordel for dem, men det var ham ikke muligt at faa dem til at finde nogen moro i det. — — —

— — — I „Fædrelandet"s tirsdagsnumer blev der udstødt et ramaskrig over den ugudelige tale. Men folk bare lo —: Fædrelandet — hahaha! — Forresten maa det være en ganske frejdig herre denne samme Herman Eek, sa man.

XIII.

Jeg havde ikke faat tid til mere end ganske flygtig at hilse paa Gerda og af og til tale et par ord med hende i forbigaaende hele ugen igjennem, førend fredag eftermiddag. Da var jeg fri og ledte hende op. Jeg traf hende oppe ved pavillonen i studenterlunden.

— Gud, det er en hel evighed, siden jeg har talt med Dem, sa jeg. De ved ikke hvor jeg har længtet.

Hun svarte ikke, bare smilte, og vi gik sammen ud over Drammensvejen.

Det var saa smaat begyndt at mørkne, vejret var klart og stille, det var dejligt slædeføre, en behagelig temperatur — et par graders kulde, forresten faa folk udover. — Hun gik og saa ned paa fødderne sine, og jeg gik og saa paa hende — jeg blev aldrig træt af det.

Med ét stansed hun braadt op og saa mig ind i ansigtet med kjækt skjælmeri —:

— Jo, De er rigtignok en god en De! sa hun; hvad *er* det, De har sagt for noget?

— Jeg?

— Ja De ja! — De skal ha sagt noget afskyelig stygt noget nede i arbeidersamfundet!

— Aa det naa?

— Ja det ja! — Værsgod fortæl! — og hun slog ud med haanden og gik videre.

Jeg betænkte mig lidt —: Ja, De ved hvad det var der skulde tales om dernede? spurgte jeg først. — Hun bare saa op med et overlegent nik, som jeg slet ikke maatte tro hun var et barn der ingenting vidste, og da vi netop var kommen op paa toppen af den lille bakke hvormed Drammensvejen begynder, stansed jeg, pegte udover „Vika" som laa dernedenunder os i halvskumringen og sa —:

— Ja, det var altsaa om dem dernede der skulde tales, og da kan De jo forstaa at det kunde ikke egentlig være noget svært pent det jeg havde at sige.

— Jajaja! — hun stamped i marken af utaalmodighed —: bare fortæl nu hvad De sa!

— Jamen først maa jeg fortælle, hvad de andre sa.

— Naaja, bare fortæl! — Og hun gik igjen videre.

— Ser De, sa jeg: de andre stod der og deklamerte, den ene efter den anden: Det, at slige steder som de dernede existerte og

blev taalte, sa de, det var en skamplet paa nationen — og gud ved ikke hvad det var.

— Ja synes ikke De det da? — hun sa det med et lidet smil, men uden at se op.

— Jo.

Hun saa op lidt forbauset.

— Jo, sa jeg og nikked, jeg synes ogsaa det. Men, sa jeg til de fyrene dernede —: hvis dere vil viske bort den skamplet af nationens ære, saa maa dere gi kjærligheden fri og la alle dem som elsker hverandre faa lov til at leve sammen! Og saa maa dere indrette det slig, at alle fruentimmer naar de vil arbejde kan tjene saapas meget at de kan leve som mennesker for det! —

Men nej, det vilde de ikke! Nejda! mandfolkene skulde værsgod holde op med at være liderlige, og ikke tænke paa fruentimmer før de kom i den stilling at de kunde gifte sig. Og da skulde de værsgod ta sig en kone for livstid — basta! — Og de fattige fruentimmer? — ja de skulde finde sig i sin skjæbne og bli ved at arbejde og leve paa sultekur, og værsgod la være med at sælge sig til mandfolkene! —

Jamen, sa jeg saa til dem —: mandfolkene *vil* nu engang ikke gaa omkring uden at tænke paa fruentimmer lige til de blir en menneskealder gamle og kan forsørge kone

og barn — det har ikke dere villet heller som staar her og snakker. Og saalænge mandfolkene ikke faar lov til, ogsaa før den tid, at elske og leve sammen med den de elsker, saa *blir* de liderlige, og saa *vil* de kjøbe fruentimmer. Og fruentimmerne — ja naar de ved at arbejde ikke kan opnaa noget mere end at leve paa sultekur, saa foretrækker de at sælge sig. —

Og derfor — sa jeg til dem — hvis dere ophæver de husene dernede uden samtidig at gi kjærligheden fri og forbedre arbejdsforholdene for fruentimmerne, saa forsvinder ikke dermed det uvæsen dere vil tillivs — det bare spredes ud over hele byen. — Sig mig Gerda, synes De det var saa ufornuftig sagt af mig?

Hun havde gaat og set ned for sig mens jeg talte. Nu løfted hun hodet og saa usikkert op paa mig —: Nej, sa hun, men . . . det gaar vist ikke an at si saant noget . . .

— Jo det har altsaa vist sig at det gaar an.

— Ja, men folk taler ondt om Dem for det — og det er jo til ingen nytte.

— Det skal De ikke sige. Bare det at jeg har sagt det én gang, har gjort at folk taler om det. Og hvis alle der mener det samme som jeg vilde si det, og ikke én gang, men stadig, ved hver lejlighed som gaves,

offentlig og privat — saa vilde folk komme til at tale *meget* om det. Og hvis unge mennesker som elsker hverandre vilde gi pokker i hvad folk sa, og leve sammen saalænge deres kjærlighed varte — saa vilde folk snart ikke tale om andet end det. Og naar de saa havde tænkt og talt tilstrækkelig om det, saa vilde de tilslut komme til det resultat som er det fornuftige. — Slig gaar det jo med alle nye ting.

Hun rysted paa hodet og gik en stund uden at svare, sa saa ligesom hen for sig —: De skulde vide, hvad jeg har maattet døje for Deres skyld . . . Mor endte med at si at jeg maatte ikke gaa med Dem mere . . . Og hun blev gaaende som i tanker og se ned i gaden.

Men pludselig løfted hun hodet, sat øjnene despotisk paa mig og sa bestemt —: De faar ikke lov til at si noget saant mere.

Det klang fuldstændig afgjørende, som dermed var den sag klar. — Jeg maatte smile; men en taare listed sig ned ad mit kind —: o rørende kjærlighedens despoti! —

Vi gik igjen en stund uden at sige noget. Saa sa jeg —: jeg drømte saa dejlig om Dem inat Gerda.

— Hvad drømte De da? — og hun sat øjnene inkvirerende paa mig, med den despotiske liebaügeln der var hende saa egen og

som lod det lyse ud gjennem øjnene hendes at hun gik der med bevidstheden om at kunne byde og raade over mig bare ved sine øjnes magt —: hvad drømte De da?

Jeg fortalte hende drømmen fra sidst Lørdags nat. Fra ende til anden fortalte jeg hende den mens hun gik der ved siden af mig, langsomt, vuggende sig naiv-koket i de bløde hofter og seende stille hen for sig. I alle detaljer. Ligefra den første scene derinde i det rødt møblerede kabinet, hvor jeg sad og læste igjennem det hun havde skrevet mens hun stod bag mig med armen paa lænestolens ryg og læste med over min skulder. Og ligetil hun stod der afklædt foran mig inde i det chokoladebrune soveværelse med den svære himmelseng midt paa gulvet, med linnedet paaskraa ned over den kjække korte buste, blottende det venstre bryst. — Alt fortalte jeg hende, mens hun gik der med den naiv-kokette vuggen i hofterne, seende hen for sig med et halvt smil.

Og da — sa jeg — grebes jeg af øm stolthed —: Alt dette var mit . . . De, De! var min . . . helt og holdent . . . De stod der saa helt hengiven . . . De forholdt mig intet . . . alt, alt! vilde De gi mig . . . indtil Deres mindste tanke . . . alt, indtil De ikke havde noget mere at gi . . . Og jeg sank over-

vældet ned paa knæ og strak i stum tilbedelse hænderne op imod Dem og saa Dem ind i Deres dejlige ansigt. Og Deres sky forskende øjne duggedes over og blev dybe og veke og De tog mine hænder, hæved mig langsomt op til Dem, la armene blødt og tungt om min hals og hvilte Deres hode ved min skulder. Og jeg læned mit hode mod Deres, og kyssed Deres sorte haar. — Slig blev vi staaende et langt øjeblik. Saa skjøv jeg Dem sagte ud fra mig, tog Dem som et barn paa mine arme, kyssed Deres gulige marmorhals — og vilde bære Dem hen paa sengen. Men Deres bløde lemmer magtstjal mine arme; jeg maatte ta mig krampagtig sammen for ikke at la Dem falde. Og saa gød den sig ud over mine skuldre den søde magtstjaalne fornemmelse, og strømmed mig ned gjennem alle lemmer og fyldte mig med øm vellyst — og jeg kunde ikke andet end bare synke i knæ, mens jeg trykked Dem tæt op til mig og fæstede mine læber i et fortærende kys paa Deres bløde hals . . .

— Og saa? spurgte hun nervøst da jeg stansed; men uden at se op.

— Ja, saa skvat jeg op i min sofa, lysvaagen, og forbanded virkeligheden. —

Der blev taust. Hun gik der endnu med den naiv-kokette vuggen i hofterne seende hen for sig, ansigtet lidt nedad.

Med ét saa hun op paa mig, frejdig, men med et stænk af undseelighed —:

— Var vi gifte da? spurgte hun.

— Nej.

Hun slog øjnene ned og vugged sig ikke længer selvbevidst i hofterne; gangen blev slæbende, betænksom.

— Nej, sa jeg: forstaar De ikke det —: det var netop det som var det dejlige. — Det var hos Dem vi var. De var blet et par aar ældre og havde skaffet Dem en selvstændig stilling og behøved ingen mand til at forsørge Dem. Og jeg elsked Dem; derfor kom jeg. Og De elsked mig; derfor fik jeg lov til at bli. Det var ikke fordi De engang havde lovet at De vilde være min kone, og jeg, at jeg vilde være Deres mand. Hvis De imorgen ikke elsked mig mere, saa fik jeg ikke lov til at bli; hvis jeg imorgen ikke elsked Dem længer, saa kom jeg ikke. Men jeg kom og jeg fik lov til at bli — og saa vidste vi at vi elsked hverandre . . . det var det som var saa uendelig sødt. — Er De vond paa mig fordi jeg tænkte mig det slig? — og jeg tog hendes haand.

Hun lod mig ta den. — Nej, sa hun; men saa ikke op, gik tankefuld videre. —

Vi var kommen tilbage til „Frøkenklostret". — Paa den anden side af gaslygten der

foran os kom to fede lavbenede damer vraltende imod os, den ene omkring de tredive, den anden en sytten atten aar. Lyset fra gaslygten faldt lige ind i ansigtet paa dem. Jeg saa den yngre nappe den ældre i armen og gjøre hende opmærksom paa os, og begge to gav de sig saa til at stirre Gerda foragtelig ind i ansigtet. Den ældre dame havde et flesket brungraat ansigt, mest ligt en skidden barnerumpe, en formløs klat af en næse og et par stikkende griseøjne; den yngre fik jeg ikke tid til at se paa. De passerte gaslygten, deres ansigter blev sorte, og jeg saa ikke andet end den ældres stikkende øjne fremdeles stivt rettede paa Gerda — da pludselig, just i det samme vi var side om side, det fleskede brungraa ansigt spruded ud i en tilbagetrængt latter. — Gerda stansed, ligbleg i ansigtet, og blev staaende der lige under gaslygten og se efter dem med lynende sorte øjne og sammenbidte tænder, men uden at sige noget. Indtil hun pludselig vendte sig om imod mig og sa —: Det er Deres skyld! — og brast i graad.

Der stod jeg rent ulykkelig. — Er De vred paa mig? spurgte jeg sagte og rak haanden søgende ud efter hendes. Hun gav mig den —:

— Nej, det er dem der — aah! og hun

trued efter de to som alt var langt borte. Strøg saa haandbagen over øjnene og tørred taarerne af.

Vi gik videre ved siden af hverandre uden at sige noget og bøjed ned tilhøjre langs Frøkenklostrets havegjærde. Men midt nede i gaden stansed Gerda, saa mig alvorlig ind i øjnene og sa indtrængende og afgjørende —:

— Men De maa ikke gjøre det mere.

Jeg svarte ikke, bare tog hendes haand og trykked den —: Naar De blir saa gammel som jeg er, sa jeg, saa vil De komme til at hade den slags mennesker som disse to lige saa meget som jeg. Og der er mange af dem. De er slig næsten allesammen — det er det som har forbitret mig livet.

Hun svarte ikke, og vi gik videre uden at si noget lige til porten hvor hun bodde. Der stansed hun og rak mig haanden. Jeg beholdt den en stund i min og klapped den. Bøjed mig saa ned og kyssed den udenpaa handsken —:

— Godnat! gud, hvor jeg holder af Dem. . . . De er ikke vred paa mig . . . vel?

— Nej, sa hun og saa mig sørgmodig op i ansigtet.

Og saa sa hun godnat og gik ind, og jeg vandred alene nedover de øde, mørke halvfærdige gader ned til Munkedamsvejen.

Hun gik langsomt op ad trapperne, alene med sine tanker . . .

. . . Hun kunde ikke rigtig komme paa det rene med det —: Mon det ikke alligevel var en fornærmelse imod hende? . . Ikke at han havde drømt saadan om hende — men det at han havde fortalt hende det! . . . Aah, dersom han havde vovet at fornærme hende — hun vilde aldrig se ham mere for sine øjne! . . .

. . . Nej, det var ikke nogen fornærmelse. Ikke saadan som han havde drømt det. Og ikke saadan som han havde fortalt det. — Hun syntes jo selv det var vakkert . . . for der var kjærlighed i det . . . han elsked hende . . .

. . . Men han vilde ikke forlove sig og gifte sig med hende. . . . Fordi ingen kan vide hvorlænge kjærligheden varer. . . .

Men naar man ikke holdt af hverandre mer saa kunde man jo søge skilsmisse! — Hun tænkte sig om. . . . En fraskilt kone — fy, nej! . . .

Men hvad var det saa han vilde?! . . . Hun følte hun blev ganske rød —: Aa han var forfærdelig ugudelig! . . .

. . . Hvordan i al verden var han blet slig? . . . Folk sa han havde levet et udsvævende liv — det havde han vist ogsaa. Og saa var han blet et forvorpent menneske med

ryggesløse anskuelser . . . og havde nu endda vært fræk nok til at komme frem med dem midt i en forsamling af pene skikkelige mennesker. . .

Nej, det var ikke forvorpent og ryggesløst det han havde sagt. Det var ugudeligt, det var det; forfærdelig ugudeligt! Men ikke ryggesløst og forvorpent. — Og det var kjækt og dristigt at han havde sagt det naar han mente det; netop i en forsamling af pene, skikkelige mennesker — hun kunde godt like det. . . . Hun saa ham staa der oprejst midt i den store forsamling og tale. Og allesammen saa de forbauset paa ham: de syntes aldrig de havde hørt noget saa frækt. — Men *de* kunde se paa ham saa meget de vilde, han bare talte rolig videre og sa det han vilde sige alligevel, mens han saa paa dem med de kloge brune øjne . . .

Hun smilte —: *de* kunde se paa ham saameget de vilde, det hjalp ikke. Men *hun* kunde faa ham til at tie naarsomhelst hun vilde. Hun behøved bare at se paa ham og sige: nej, nu faar De ikke lov til at tale mere om det — saa holdt han øjeblikkelig op. Og hun behøved bare at se paa ham „saan som bare hun kunde det" — saa kunde hun gjøre med ham, hvad hun vilde. . . . Aa det var

dejligt slig at kunne fængsle en mand fuldstændig, bare ved sine øjnes magt! . . .

Hun havde tat af sig i entréen og gik ind.

Midt imod hende da hun gik ind i dagligstuen, laa den ældre blegsottige søster, mat henslængt paa sofaen derborte mellem de to vinduer med de nedrullede persiennemalede gardiner. Lampen paa bordet midt i stuen lyste mat op i det lyse kolde værelse med birketræsmøblerne og de nøgne vægger.

— Hvor har du vært henne saa længe? spurgte søsteren ærgerlig.

— Ude at spasere med Lissi.

— Du skulde læse paa lektierne dine skulde du, istedenfor at rende slig paa gaden.

— Uf la mig nu være i fred!

Gerda sat sig med en bog hen til lampen. Men de sorte bogstaver gled uden mening forbi øjnene, hun bare sad og tænkte paa Herman Eek . . . og det han havde drømt om hende.

. . . Hun forstod ingenting af det altsammen . . . andet end at han var forfærdelig ugudelig — men at hun holdt af ham alligevel. — Og hun lod med velbehag hele drømmen glide forbi sig igjen, dvælende ved hver enkelt liden ting . . .

Saa gløtted moeren paa kjøkkendøren —: Gerda! aa dæk paa bordet er du snil.

Mens Gerda gik der langsomt frem og tilbage mellem buffeten og bordet og dækked, laa søsteren og saa paa hende —: hvor hun saa distrait ud . . .?

— Du skulde vel ikke ha spaseret med Herman Eek igjen? spurgte hun pludselig.

— Nej! sa Gerda rolig; men da hun følte hun blev rød der hun stod med talerkenerne i den venstre arm, færdig til at sætte dem omkring, stamped hun i gulvet —: Isch! bestandig skal du ærte mig med ham! sa hun — Forresten, — og hun sat rolig tallerkenerne omkring —: om jeg havde gjort det, det kom vel ikke dig ved! pas dig selv du mor!

— Jeg skal sige til mor, at du har gaat med ham igjen, sa søsteren ondskabsfuldt.

Gerda saa et øjeblik paa hende; sa saa rolig —: værsgod sig det du! lyv saa meget du vil for mig! — og gik rolig bort til buffeten igjen. —

De sad omkring bordet og drak the, de tre alene; faderen var ude. Søsteren havde skaaret op et stykke smørrebrød i smaaterninger, og sad madlej der og pirked i dem med gaffelen; Gerda spiste graadig som et barn; moeren smurte netop et nyt stykke paa sin tallerken, da hun pludselig stansed og saa op —:

— Det er sandt Gerda, jeg skulde be dig

fra tante Helga om du vilde se indom hende imorgen.

Gerda førte netop smørrebrødet op til munden, men stansed og blev siddende med det i haanden —: A, nej, mor, nu var jeg der jo igaar jo! — Sandelig kan ikke Alma gaa derop imorgen. — Og hun tog en stor bid og slurped noget the i sig.

— Ikke slurp barn!

— Jeg er ikke rask, jeg orker ikke, sa søsteren. Men moeren saa hen paa Gerda med de mørke, slidte øjne —: Fy, at du ikke har lyst til at se op til din stakkers syge tante som er saa god imod dig.

— Jamen det er saa kjedeligt mor, sa Gerda tyggende. Du skulde bare vide, hvor kjedeligt det er: jeg maa sidde hele tiden der paa sengekanten og holde hende i haanden; og saa vil hun jeg skal fortælle hende noget . . . og jeg *har* ikke noget at fortælle hende . . . og saa siger hun jeg er en dum unge. Og naar jeg saa blir sint og vil gaa, trækker hun mig hen til sig, græder og kysser mig, siger hun er saa alene og lover mig noget bare jeg vil bli. — Igaar lovte hun mig en ny hat!

— Ja der kan du se, hvor hun er god imod dig!

— Ja hun er snil, sa Gerda og tygged

ivrig videre, men ... aa! saa kjedelig. — Og hun slurped igjen noget the i sig.

— Ikke slurp Gerda!

— Nej jamen kan ikke Alma gaa derhen imorgen!

— Ja for du har vel ikke tid! sa Alma ondskabsfuldt —: du skal vel ha stevnemøde med denne Herman Eek igjen!

Moeren lod hænderne synke og saa paa Gerda —: Du gaar vel ikke mere med ham? sa hun alvorlig.

— Langtifra! sa Gerda, men blev igjen rød og tog en lang slurk the for at skjule det.

Moeren blev siddende og se paa hende en stund, sa saa indtrængende —: Vogt dig for ham Gerda! — Du ved ikke hvad sligt kan føre til.

Gerda gjorde et overlegent kast med hodet —: Pyt, jeg behøver saamen ikke at vogte mig for ham! jeg gjør jo bare nar af ham. Du skulde se naar jeg møder ham: han hilser og ser paa mig, og jeg kan se hvor lyst han har til at tale til mig. Men jeg hilser ikke igjen, bare gaar forbi og lader som jeg ikke kjender ham. Og naar jeg lidt efter vender mig, staar han bestandig og ser efter mig ... den æklingen! — Og Gerda lo saa godt at moeren blev beroliget. —

Efter bordet sad Gerda igjen ved bogen.

Men det gik ikke med læsningen nu heller; hun bare sad der med haanden under kindet og saa ned paa bogstaverne.

. . . Hvorfor var han ikke som de andre? . . . . Selv om det var vakkert — det var jo ikke muligt! — Og hun skotted op paa moeren som sad der ved siden af hende med det trætte, slidte ansigt og strikked . . . og hen paa søsteren som igjen laa mat henslængt paa sofaen og stirred ud for sig uden at gidde noget. . . . Mon hun selv ogsaa skulde bli slig engang . . . ligge træt hen uden at gidde noget. . . . og engang sidde som gammel kone uden at tænke paa nogenting . . .?

Hun saa igjen ned i bogen og bogstaverne gled videre forbi hende som smaa sorte skikkelser, uden at hun opfatted noget af hvad der stod. . . .

— — Klokken er ti, vi faar lægge os barn! sa moeren. Alma rejste sig langsomt og mat henne i sofaen. Gerda blev siddende over bogen —: jeg er ikke færdig med lektierne mine.

— Saa faar du læse videre derinde paa soveværelset, for nu tar jeg lampen. — Og moeren tog lampen, sa godnat og gik. — —

Klokken var næsten tolv da Gerda endelig sad paa sengekanten for at klæ af sig. Midt imod hende i sengen derover, laa Alma

og sov. Lampen stod henne paa toiletbordet foran spejlet mellem de to vinduer. Gerda havde staat derhenne og betragtet sig selv.

Langsomt og stirrende hen for sig knapped hun kjolelivet op, vrængte det af, trak armene ud og la det fra sig paa stolen nede ved sengebenene. Skjød saa skuldrene lidt i vejret, krøb sammen med armene overkors og hænderne inde i armhulerne, kneb øjnene lidt sammen og blev siddende og stirre ud i luften.

. . . Hvordan kunde *han* vide at hun ikke havde korsèt? . . .

Pludselig sat hun hænderne kjækt i siden, skjød brystet frem og saa ned ad det —:

Det var *den* gulige hud han likte saa godt! . . „Og brysterne skjød sig med en svag sænkning ind under kniplingsbesætningen paa linnedets kant, jomfruelig undseelige hver til sin kant, ligesom surmulende til hverandre“ . . . Hun smilte —: det gjorde de! — Men saa blev hun alvorlig —: Kniplinger . . . og fint linned . . . Hendes var krøllet . . . og kunde vært renere; hun havde gaat med det i tre dage alt . . . Og det var ikke fint linned . . . og havde ingen kniplingsbesætning . . .

Aa gid hun havde noget forfærdelig fint linned! — Brysterne var, som de skulde være . . . hun var stolt af dem! . . .

Hun hægted op kjolen bag, løste op

skjørtebaandene, rejste sig, lod skjørterne falde paa gulvet, trædde ud af dem og tog dem op og la dem paa stolen ovenpaa kjolelivet. Sat sig saa ned igjen paa sengekanten, løste op baandene paa underbenklæerne — først om knæet og saa om livet — og tog dem af, og strømperne med. — Og saa blev hun siddende der i det bare linned og se ned paa sine nøgne ben . . .

. . . Han havde holdt dem i sin haand disse fødder, og set paa dem og kyssed dem — først den ene, saa den anden . . .

Det gav et sæt i hende —: men de var jo ikke rene! — Aa det var disse ækle utætte støvlerne! — og hun stamped i gulvet med den nøgne fod, rejste sig, gik bort til vaskevandsstolen, sat bollen ned paa gulvet, sig selv paa en liden træskammel — og gav sig til at sæbevaske fødderne.

Da hun havde gnid dem tørre og varme igjen, blev hun atter siddende og stirre ned paa dem. Og saa blev hun saa blød tilmode —: Aa, han maatte gjerne kysse dem . . . han maatte gjerne . . .

Lidt efter stod hun henne foran spejlet mellem vinduerne og stirred ind paa sig selv derinde, i det bare linned . . .

. . . Han havde set hende slig . . . og

fundet det saa vakkert . . . og blet ganske betat . . .

Og hun strøg linnedet ned over den venstre skulder, trak armen ud af ærmet saa linnedet faldt paaskraa ned over busten blottende det venstre bryst, løfted saa med den højre haand lampen højt op over sit hode og stod en stund og saa paa sig selv derinde i spejlet.

Og hun blev blødere og blødere tilmode —: Aa, han maatte gjerne være her, og falde paa knæ foran hende, og række hænderne op imod hende . . . hun vilde gjerne ta hans hænder og løfte ham op til sig og lægge armene om hans hals, hvile sit hode ved hans skulder — og føle hans kys paa sit haar . . . Og han maatte gjerne ta hende og løfte hende op paa sine arme og kysse hende paa halsen . . . og bære hende hen paa sengen . . .

Men pludselig holdt hun pusten tilbage —: Og om hun saa fik et barn?! . . .

Den bløde fornemmelse var som strøget bort, og hun sat lampen ned foran spejlet igjen —: Aa, at hun kunde staa her og faa slige ravgale tanker! — Og hun slukked lampen, skyndte sig bortover det mørke gulv hen til sengen og putted sig ned under dynen. —

Men hun fik ikke sove; hun blev ikke

tankerne kvit . . . Aa hvor hun var alene . . . og nu var det mørkt . . . Og hun blev igjen saa forfærdelig blød —: Han maatte gjerne ha vært her alligevel . . . hun holdt af ham . . . og han holdt af hende . . . og — aa hvor hun var alene! . . .

Hun havde trang til at klynge sig op til nogen, og hun tog hodepuden bort under hodet, trak den ned under dynen, slynged armene blødt omkring den og la kinden tæt op til den, fortæret af øm længsel efter at gi sig hen . . .

Jeg var gaat alene nedover de øde mørke halvfærdige gader ned til Munkedamsvejen — og derfra indover til byen. Langsomt, med hænderne begravet i frakkelommerne gik jeg der og saa ret ned for mig — fyldt af et øde savn, en tærende tomhed; tænkte ikke paa hende og heller ikke paa noget andet — bare stirred ind i denne tomhed. Den forfærded mig ikke, og bragte mig ikke til at fortvivle — jeg kjendte den jo altfor godt til det —; den bare fik mig til at fryse, fryse tværs-igjennem sjælen . . .

Jeg havde ingen tanke paa hvor jeg gik, før jeg pludselig opdaged mig selv gaaende

og stirre op paa de kjendte vinduer i Grand Hôtel. — Jeg gik derind og sat mig i sofaen ved siden af hjørnevinduet, og bad Paalsen om et par stykker smørrebrød og en halv øl og dram. Tørred saa lorgnetten af og saa mig mekanisk om i kafeen.

Der var ingen, jeg kjendte.

Gudskelov, det var igrunden det bedste; jeg havde ingen trang til at se eller tale med nogen nu. Jeg havde ligesom opgit det hele og sad bare der og lod tomheden fryse igjennem mig.

Saa kom Paalsen med det jeg havde forlangt, og jeg gav mig ganske mekanisk til at spise og drikke, mens jeg sad der og saa paa ingenting og tænkte paa ingenting. — Men saa begyndte øllet og drammen at virke, jeg fik ordentlig varme i kroppen, og blev strax bedre tilmode. — Gudskelov, at brændevinet kunde varme, ikke bare kroppen men sjælen med! . . .

Jeg begyndte at tænke paa hende. Eller rettere: jeg tog hende frem og sad og saa paa hende —:

Der stod hun: den højre haand strakt frem foran sig med haandfladen vendt afværgende ud imod mig . . . den venstre holdt hun ud bag sig, saa langt bort fra mig som hun kunde: i den havde hun billedet med sin kontrafej.

Og hun saa mig ind i øjnene med det magnetiske blik og sa: det vil jeg ha! . . .

Men saa hørte hun, at billedet var min eneste skat, min eneste trøst, naar jeg ikke havde hende selv — og øjnene duggedes over og blev dybe og veke, og hun rak mig med naiv dronningmine billedet tilbage og sa —: De maa beholde det . . .

Saa skifted scenen og hun stod derude ved frøkenklostret, nedenunder gaslygten, og stirred efter de to plumptbyggede fruentimmer som havde fornærmet hende, ligbleg med lynende øjne og dirrende læber — pragtfuld at se til. — Vendte sig saa om imod mig og brast i graad . . .

Og scenen skifted igjen —: hun gik fra mig op over gaden hvor hun bor. Langsomt gik hun med svagt vuggende gang — som i stille dybe tanker. Men vendte saa pludselig hodet og nikked alvorlig tilbage . . . først én gang . . . saa én gang til — og forsvandt saa ind ad porten . . .

Men saa gik jeg igjen ved siden af hende og saa og saa paa det kjære, aa saa kjære ansigt. Saa og saa paa det. Og det blev mig kjærere og kjærere. Men det gjorde mig ikke glad. Bare tungsindig — aa saa tungsindig! — Og mere og mere, jo længer jeg saa paa det . . .

Hvorfor var jeg ikke glad! . . . hun var da dejlig alligevel, rørende dejlig som hun gik der og saa hen for sig med det viljeløst hengivne ansigt og de veke dybe øjne! . . . Ossaa saa naturlig! . . . saa dejlig naturlig . . . Aah! denne natur, denne oprindelighed i disse brune barneøjne med de tykke hornhinder over — der var genialitet i de øjne; hun vilde bli skolens perle . . .

. . . Men jeg blev jo bare endda tungsindigere ved at sidde der og se paa hvor dejlig hun var. — Hvorfor i al verden var jeg saa tungsindig . . .

Var det bange anelser om hvordan det vilde komme til at gaa hende? . . . Vilde hun bli ulykkelig? . . . var det en fremtid fuld af kamp og forhaanelse som vented hende . . . og afmagt og raseri . . . og tab af kjærlighed . . . og forbandelser . . . forbandelser mod alt og alle for et forspildt liv? . . . En fremtid, hvori dette fyldige friske barneansigt skulde rynkes og fures . . . disse veke ømme øjne bli haarde og tørre . . . det dejlig oprindelige, geniale ved hende slukkes istedenfor at faa folde sig ud — og hun selv slænges hen som et vrag . . . ligesom jeg? . . .

Aa for et tyngende tungsind! — Jeg sad der og stirred med vaade øjne paa hendes kjære skikkelse i den violet-falmede vinter-

kaabe, den halvkorte kjole og de to sorte skolepigefletter ned ad ryggen . . . saa pur ung, og saa fuldt udviklet . . . saa barnslig uskyldig, og saa østerlandsk sanselig at se til med sit fyldige matgyldne ansigt, sine svulmende kysselæber, sin lade gang og de primitivt geniale øjne. — Aa for et tungsind . . .

Jeg rysted det af mig —: Haa gamle dumme weltschmerz! — der gaar altid nogen med i løbet. — Var jeg ikke selv gaat med i løbet?! . . . Og nu, da jeg havde resigneret, saa var det jo ikke saa forfærdeligt endda . . . trist, satans trist, det skal gud vide; men — man fik finde sig i skjæbnen, verdens gang var nu engang slig . . .

Jamen hun! . . . hun! . . . aa det vilde skjære mig i hjertet . . . det var til at bli vanvittig over bare at tænke paa det. — Aah, om jeg havde millioner af fingre! — og et par af dem liggende paa hver strube af dem allesammen, færdige til at kvæle dem hvis de gjorde hende fortræd naar hun nu skulde kjæmpe sig frem! . . .

Jeg sank mat sammen i sofaen der jeg sad, med et smil — et tungsindigt smil —:

Man skulde tro at jeg virkelig elsked hende . . . Aa, om det havde vært saa! . . .

Eller gjorde jeg det kanske? . . . Var det sandt at jeg elsked hende? var det sandt

at jeg „vilde la mig pine millioner af aar i helvede, om det maatte til, for at hun kunde bli lykkelig“? . . .

Nej. —

Aa, om det havde vært saa! . . . om jeg virkelig havde følt det slig! . . . Men nej desværre . . .

Forresten — jeg skulde gjerne dø for hende, om det var nødvendigt . . . Aa, især hvis jeg samtidig kunde rive med mig alle dem som var skyld i at hun ikke var lykkelig! . . .

Jamen ikke undtagen hun gik videre frem paa den vej jeg havde ført hende ind paa! . . . faldt hun fra vilde jeg hade hende . . .

He, det var mine egne ting, jeg holdt at igrunden! . . .

Nej! nej! det var hendes! Det var det der var hendes eget som skulde frem! — Død og djævel over den som dræbte det — var det saa hende selv . . .

Men elsked jeg hende? —

Ja. — Det dybt naturlige, det inderlig oprindelige i hende, som straaled ud af hele hendes væsen — det elsked jeg. Det havde jeg aldrig mødt før, og det havde betat mig. — For at *det* kunde komme til rig udvikling skulde jeg gladelig dø — saa gjerne jeg end selv vilde faa det at se . . . Med mig var jo

ingenting tabt; hverken for mig selv eller andre . . . i mig var naturgrunden borte, alt det primitivt oprindelige, det spiredygtige, det der kan sætte blomst —: jeg var et vissent skud paa livets træ — visnet i knop, før det sprang ud . . .

Som om *jeg* kunde elske! . . . Elske? . . . en ung frejdig given og tagen imod — he; jeg havde ingenting at gi, og derfor blev jeg rørt ved at ta imod — det var det hele! . . . Rørt gudbevars ligetil min sjæls inderste saa jeg blev ganske magtstjaalen, afmægtig . . . Aa, hun kunde ganske rigtig gjøre med mig hvad hun vilde naar hun stod der og saa paa mig med disse øjne som despotisk kræved — med kjærlighedens søde ret . . . Jeg skulde gjerne kaste mig ned i smudset og la hende trampe paa mig . . . det vilde være vellyst . . . Hun maatte gjerne sætte sin barnefod paa min nakke og træ mig ihjel som en orm . . . jeg skulde gjerne være en ynkelig flue som hun i sanselig barnegrusomhed mored sig i nogen øjeblikke med at rive vinger og ben af og pine tildøde — he! men herregud det var jo bare den samme modbydelige svækkelse psykisk, som jeg led af ogsaa fysisk, naar en vellystig tanke paralysered mine muskler . . . fy for fanden! —

Nej, en ung frejdig given og tagen, hvor

man glemte sig selv og formelig hverandre — kort sagt: umiddelbarhed! umiddelbarhed! *det* var kjærlighed, og *det* var salighed, og til helvede med alt det andet!

Og mine næver knytted sig af sig selv, mens jeg sad der og endnu engang, for tyve tusindende gang, forbanded den livets infame fattigdom som tvinger menneskene ind paa selvreflexionens forbandede vej — den vej, hvor der ikke mere kan vendes om naar man først har stirret ned i det tomhedens dyb hvori det ender . . .

— — — Jeg var igjen faldt tilbage i denne frysende tomhedsstemning hvor tanke og følelse staar stille, frosset stive og ubevægelige, og hvor den modbydelige lidelse bare bestaar i en klam kraftesløs længsel efter at bli „innerlich" bevæget.

Men saa tog jeg mig voldsomt sammen —: Fy for fanden! — pst! Paalsen! — en Hennesypjolter! — Gudskelov, at der dog var brændevin til i verden; der var s'gu brug for det af og til — for at tø op hjerter og hjerner . . .

Paalsen kom med grejerne, jeg heldte nervøst Hennesyen i glasset mens han tog op seltersen, og da han saa havde skjænket seltersen opi, greb jeg glasset og begyndte med en vældig slurk —: aah, hvor jeg længted

efter virkningen! — Gud bevare mig vel hvor brændevin kan være godt? . . .

En Stund efter dilled jeg opover Karl-johan med et par pjoltere i livet — halvfuld og glad. Ikke glad over noget, bare glad, simpelthen glad, halvfuld og glad . . .

Oppe ved Universitetsgaden tog jeg af og gik ind i „Faldgruben".

I det yderste værelse med disken sad bare de traditionelle samfundsdrukkenbolte; der var ingen jeg kjendte noget nærmere.

Paa tærskelen ind til det næste værelse stansed jeg og blev staaende der midt i døraabningen under portièren og tørre lorgnetten af, plirende derind.

Der var temmelig optat derinde — saa meget kunde jeg se uden lorgnet. Der sad folk baade ved de smaa borde under de to høje buede vinduer der tilhøjre og ved de tre store borde foran sofaerne ved værelsets andre vægger. Bare bordet i midten med aviserne paa, var ikke optat. Alt laa forresten i én røg og en uhyggelig kvalm brændevins- og tobaksós gjorde det næsten umuligt at puste naar man kom udenfra.

— Nej, men se der er jo P! raabte en stemme tilvenstre før jeg endnu havde faat lorgnetten paa igjen. (P. var et navn jeg havde faat siden min prostitutionstale).

Jeg sat lorgnetten paa —: He, men det var jo „banden", som sad der omkring bordet! — Jeg hængte øjeblikkelig hat og frak af mig og sat mig derhen. En kognak- og en whiskyflaske, begge med adskilligt i, stod paa bordet der midt imellem toddyvandsbretter og glas og selters- og halve ølflasker.

— Er det alment gods? spurgte jeg og pegte paa brændevinet.

— Jada!

— Hej, opvarter! — en selters!

Og saa blev jeg siddende der i den skrækkelige samfunds-atmosfære og røge og drikke og snakke og vrøvle — til jeg havde faat en tre fire pjoltere til tillivs.

Saa dingled jeg hjemover fuld som en fille. —

XIV.

Det var nede i arbejdersamfundet Søndag aften. Salen var ikke saa overfyldt som forrige gang, der var god plads nede ved indgangen. Skrædder Engelstad stod og talte.

Jeg saa mig om efter Jarmann da jeg kom ind, men han var ingensteds at se; han havde tat fejl af klokkeslettet fik jeg siden vide, og kom først klokken otte istedenfor klokken syv. Jeg blev staaende nede ved indgangen og tale med nogen unge mennesker jeg kjendte; „Fram"s formand blandt andet.

Skrædderen talte i samme dur og holdt diskussionen paa det samme vrøvlestandpunkt, hvor den havde vært holdt før jeg var traadt op. Det paavirked mig ubehagelig —: kunde det nytte at sige noget fornuftigt til disse mennesker? . . .

— Jeg tror jeg frafalder ordet, sa jeg til „Frams" formand. Det er jo bare vrøvl at snakke her.

— Nej død og pine, det maa De ikke! vi er allesammen kommen herned bare for at høre paa Dem.

— Ja fan'en, men . . . Nej, jeg tror jeg frafalder.

Idetsamme havde skrædderen sat sig, og mit navn blev nævnt.

Der gik som et elektrisk stød igjennem mig, og jeg blev staaende og betænke mig en stund, ubehagelig febrilsk; det var som om jeg aned en ulykke.

— Ikke tilstede! raabte nogen stemmer.

— Jo! raabte „Frams" formand.

Alles øjne blev rettet paa mig — og saa bestemte jeg mig. Jeg trængte mig frem tilhøjre lige bag bænkene med de siddende pladse, hen til den ophøjede sidegang langs kathedervæggen, og gik paa den helt frem til kathedret til den samme plads hvorfra jeg havde talt sidst.

Der var blet formelig uhyggelig tyst; min forrige optræden havde spændt forventningen.

Jeg maatte igjen vente til den værste feber var over, men jeg var mig bevidst at udfylde pausen ganske godt ved at se henover forsamlingen med et roligt indadvendt blik, som om jeg samled sammen for mig selv det jeg vilde sige. Saa endelig begyndte jeg:

— Hr. formand!

Det jeg sa sidst jeg havde ordet blev af pastor Hansen affejet med den bemærkning, at denne diskussion hvilte *naturligvis* paa et kristeligt grundlag og havde *naturligvis* specielt anerkjendelsen af det sjette bud til sin forudsætning. Jeg vil dertil svare, at denne diskussion hviler *naturligvis ikke* paa et kristeligt grundlag og har *naturligvis* specielt *ikke* anerkjendelsen af det sjette bud til sin forudsætning. Var nemlig det tilfældet, saa vilde jo spørgsmaalet her være det: Bør den kristelige stat, ud fra anerkjendelsen af det sjette bud taale at der drives offentlig utugt? Og dette spørgsmaal maatte jo ligesaa ubetinget besvares med nej, som det spørgsmaal: om to og to er fire maa besvares med ja. Men at sammenkalde flere hundrede mennesker for aften efter aften at diskutere om hvorvidt to og to er fire — det er dog *for* meningsløst.

Skal der altsaa være nogen mening i denne diskussion, saa maa spørgsmaalet være dette: Bør den kristelige stat, uagtet den anerkjender det sjette bud, alligevel af hensigtsmæssighedshensyn taale at der drives offentlig utugt? Med andre ord: Bør den kristelige stat i dette tilfælde af hensigtsmæssighedshensyn være ukristelig?

Men er *det* spørgsmaalet, da var det rigtignok ogsaa mal-à-propos af bestyrelsen at indbyde præsterne til denne diskussion. For det kunde man jo paa forhaand vide, at *de* i medfør af sin embedsstilling absolut maatte modsætte sig at den kristelige stat af hensigtsmæssighedshensyn handled ukristelig. Derimod var det ganske naturligt at man indbød lægerne — det er jo dem der sidder inde med den kundskab, ud fra hvilken hensigtsmæssigheden eller ikke-hensigtsmæssigheden af at der taales offentlig utugt, alene kan bedømmes. — Men af de indbudne læger har ingen udtalt sig — undtagen doktor Nissen da; men han kunde jo ogsaa for sine udtalelsers skyld ligesaa gjerne vært præst. Og hvorfor har lægerne ikke villet udtale sig? — Jeg kan ikke tænke mig nogen anden grund dertil end den, at diskussionen allerede strax i begyndelsen af en præst blev bragt ind i et saa kristelig-moralsk spor, at enhver der senere vilde komme og stille hensigtsmæssighedshensynene op imod de moralske hensyn, vilde udsætte sig for at et skjær af umoralitet faldt tilbage paa ham selv — og det vilde naturligvis ingen læge udsætte sig for. — Altsaa: præsterne burde helst ha vært borte fra denne diskussion.

Saa var det skomager Brun som sa han

ikke kunde forstaa hvilken forbindelse der var mellem denne sag og min tidligere ytring om den hyppige forekomst af blegsot blandt kvinder der tilhører de bedre stillede klasser. — Jeg skal forklare ham denne sammenhæng:

Der kan jo, som jeg sidst sa, ikke være tale om fortiden at rykke op med rode det onde hvorom der her handles. Ægteskabsinstitutionen i forbindelse med de øvrige sociale institutioner og tilstande stemmer nu engang saa lidet overens med menneskenaturen, at denne stadig overskrider de skranker som ved ægteskabsinstitutionen er stillet op imod den. Det at der ogsaa udenfor ægteskabet plejes legemlig omgang mellem kjønnene, det kan altsaa ikke forhindres.

Men sæt at vi *kunde* forhindre det — hvad vilde saa følgen være? — Jo, vi vilde bli blegsottige allesammen baade mænd og kvinder — og det *vil* vi da virkelig ikke. Eller hvad? — Jeg appellerer til de tilstedeværende familiefædre, og spør dem hvad de foretrækker: enten at vide om sine sønner at de har legemlig omgang med kvinder uagtet de ikke er gifte, eller at se dem sygne hen og forkrøbles aandeligen og legemligen? — Jeg *tænker* der er ikke mange som vil foretrække det sidste. Naturligvis —: om jeg

vilde stille det samme spørgsmaal til de samme familiefædre for døtrenes vedkommende, saa vilde jeg faa akkurat det modsatte svar. Men det kommer ikke sagen ved. Saalænge de ønsker at deres sønner skal ha legemlig omgang med kvinder inden de har anledning til eller vil gifte sig, saa er det dermed ogsaa givet at de i vort samfund vil ha gaaende et passende antal kvinder med hvem deres sønner kan ha legemlig omgang uden at gifte sig med dem. De *vil* altsaa ha det onde at der i vort paa ægteskabet baserede samfund plejes legemlig omgang mellem kjønnene ogsaa udenfor ægteskabet, og det eneste spørgsmaal vi altsaa her kan diskutere, det er — jeg siger det atter og atter — intet andet end dette: I hvilken *form* vil vi ha ondet? Taler hensigtsmæssigheden for den eller den form? — Dette spørgsmaal er altsaa egentlig sagens realitet: men da vi endnu ikke er kommen ind paa den, og dette er den sidste diskussionsaften, saa vil jeg naturligvis forlade sagens realitet og simpelthen holde mig til det formelle forslag som foreligger, og som gaar ud paa at forsamlingen skal udtale som sin faste overbevisning at lovlighedens stempel bør søges fjernet fra den offentlige prostitution, fordi dette lovlighedens stempel paa en saa styg ting demoraliserer folket.

(Jeg gjennemgik nu det foreliggende forslag punkt for punkt, og udtalte hvorledes det maatte forandres for at kunne tilfredsstille mig. Det væsentlige jeg havde imod forslaget var den i præmisserne udviklede paastand om at det at prostitutionen i den almindelige mening bar lovlighedens stempel, skulde demoralisere folket. Jeg indvendte imod denne tankegang det, at naar folket og specielt familiefædrene — som jeg ovenfor mente at ha vist — i virkeligheden *vilde*, at der i vort samfund skulde være et passende antal kvinder med hvem deres sønner kan ha legemlig omgang, saa var det langt mere moralsk af folket aabent at vedkjende sig denne sin vilje end offentlig at lyve for sig selv saaledes som man her havde foreslaaet. Og dernæst mente jeg, at naar det i forslagets præmisser hed at den offentlige prostitution ikke yded tilstrækkelig garanti imod veneriske sygdomme, saa maatte det vel være et rimeligere propos at forøge garantien ved at stille prostitutionen under en skarpere kontrol af det offentlige end tidligere, end at formindske garantien ved fuldstændig at afskaffe al kontrol. Derefter fortsat jeg saaledes:)

Naar jeg ønsker at den legemlige omgang mellem kjønnene, ogsaa forsaavidt som den sker udenfor ægteskabet skal bære lov-

lighedens stempel, saa er det for det første fordi jeg tror det er hensigtsmæssigt, og dernæst fordi jeg finder det lumpent at sætte endel medmennesker udenfor loven, uagtet de forretter en gjerning som samfundet vil skal forrettes, og som altsaa bør berettige sine udøvere til den samme medborgerlige agtelse som den der ydes andre nyttige samfundsmedlemmer, hvis gjerning det er at tilfredsstille andre af samfundets behov. Men endelig er det ogsaa fordi, at hvis folket aabent og ærlig vedkjendte sig at det vilde ha et saadant supplement til ægteskabet, saa vilde dette supplement der nu betragtes som noget saa stygt og som noget der intet har med den pene ægteskabsinstitution at bestille lidt efter lidt i den almindelige, opinion komme til at staa som den nødvendige følge af denne pene institution, og altsaa som noget vi først kan bli kvit sammen med den. — Og dermed vilde der være gjort et mægtigt skridt fremad mod den frie kjærlighed.

Den frie kjærlighed — jeg nævnte den sidst jeg havde ordet ogsaa, og det blev da ytret at indførelsen af den frie kjærlighed var det samme som at gjøre hele samfundet til et eneste stort bordel. Ligeoverfor mennesker der nærer den opfatning skal jeg ikke indlade mig paa argumenter; jeg vil blot faa lov til at

citere et par linjer af Holger Drachmanns indledningsdigt til hans oversættelse af „Don Juan“. Han beskriver der Venedig, som han sammenligner med en kvinde, og om hende siger han —:

„Hun taler frit; og hvad der sysselsætter
kun skjult og hviskende de folk mod nord
hvor syndens æbler ej paa træer gror
men sælges skjæppevis i mørke boder —
det flyver her omkring i fagre ord,
hvor proletaren i paladser bor
og kvinden endnu halvt som barn er moder. —
Hvad hædersmanden skjuler hist bag kappen
og røber kun ved stuelampens skin,
det sidder her ved højlys dag paa trappen
hvor havet skyder sine bølger ind.“ . . .

Den der ikke forstaar skjønheden i dette, i ham er tidens store ledende tanke: „den individuelle frihed“ ikke blot ikke kommen til bevidsthed, men den gjærer end ikke i ham som en trang; han er et vissent skud paa udviklingens træ, som helst burde afhugges og kastes i ilden. — Og vi andre, vi som ved os i pagt med alt hvad der er ledende i tiden, vi som føler den ufødte fremtids foster banke under vort hjerte, vi staar overfor det slags folk med den samme følelse som den frugtsommelige kvinde ligeoverfor den ufrugtbare —: det er med en blanding af medlidenhed og foragt, at vi betragter dem. — Ja, og saa

er der én ting til: vi hader dem, fordi det er den omstændighed at det slags folk existerer som gjør, at vi andre blir snydt for en stor del af det indhold vort liv ellers vilde kunnet faa. Thi det er nu engang saa, at man kan ikke komme i et fuldstændig intimt forhold til en kvinde uden at ha legemlig omgang med hende. — Nu, det forstaar sig: vi har jo ægteskabet, vi kan altsaa hvis vi har raad til det gifte os, og derved muligens faa anledning til at komme i et fuldstændig intimt forhold til én kvinde. Men havde vi istedetfor ægteskabet den fri kjærlighed, saaledes at mand og kvinde kunde forlade hverandre og søge en ny kjærlighedsforbindelse naar de var blet hverandre fuldstændig gjennemsigtige — saa vilde vi i livets løb kunne komme i et saadant fuldstændig intimt forhold til . . . ja, det er ikke godt at vide hvormange, det kan jo være forskjelligt; men jeg sætter f. ex. 20 kvinder. I dette tilfælde snydes jeg altsaa under de nuværende sociale forhold for $^{19}/_{20}$ af mit livs indhold. Se derfor var det jeg i forrige møde sa om hine tre unge piger, der *for enhver pris* havde villet overskride de skranker der ved ægteskabs-institutionen var dæmmet op imod deres frihed, at der var større glæde i mit hjerte over disse 3 end over 997 saakaldte ufordærvede, blegsottige

pigebørn. Thi naar majoriteten af vore kvinder er kommen saa langt, at de *for enhver pris* vil ud over disse skranker, da har de ogsaa evnen til at bryde skrankerne ned — og da er frihedens time inde." —

Jeg bukked for forsamlingen og gik ned og sat mig ved referentbordet under kathedret; der var saa faa referenter i dag, at der var god plads. Der sad jeg og hørte paa den videre diskussion.

Der havde været aandeløst stille i salen mens jeg talte. Nu hosted og kræmted man og snakked sammen og kniste og lo, saa den næste taler maatte staa og skrige for at blive hørt.

Om en stund kom Jarmann og sat sig ved siden af mig.

Diskussionen gik videre som før, bare med den forandring at alle talerne endte med en eller anden indigneret ytring ligeoverfor det jeg havde sagt — hvorfor de saa fik voldsomt klap fra endel gamle kjærringer, som sad oppe paa det lille galleri.

For hver gang en ny idiotisk ytring kom om min tale, lo Jarmann højt og nikked først spodsk op til kjærringerne og fixered saa, fremdeles leende, vedkommende taler slig, at han blev ganske uhyggelig tilmode.

Det saa tilslut ud til at man fandt Jarmann

ligesaa modbydelig som mig. Og det glæded ham usigelig —:

— Aa det er dejligt at faa de fæ til at hade sig! sa han og lo, glad som et barn. —

Jarmann ærgred sig meget over ikke at være kommen tidsnok, og da mødet var slut, gik han hjem med mig for at faa høre hvad jeg havde sagt. Og saa bagefter blev vi siddende ved en toddy og en cigar og tale om „skolen“ og dens udsigter: det var jo i denne uge at opdragelsen af de fjortenaars skulde paabegyndes.

Men den næste dag stod følgende at læse i Aftenposten:

„I arbejdersamfundet fortsattes i gaaraftes diskussionen angaaende spørgsmaalet om afskaffelse af den offentlige prostitution. Der var fremmødt en mængde mennesker, hovedsagelig arbejdere; der var ogsaa tilstede flere af andre klasser. — Efterat aftenens diskussion var indledet af skrædder Engelstad, der talte for nedsættelse af en komité, gaves ordet til et ungt menneske, der tituleredes kand. Herman Eck, men som neppe kunde være kommen ud over de første studenteraar. Dette unge menneske syntes ganske at have

glemt, at der her forelaa et meget alvorligt emne, samt tillige glemt hensynet baade til forsamlingen og sig selv. I et gjennem puerilt, umodent, ukyndigt, men meget kynisk foredrag rettede bemeldte unge menneske under synligt misnøje fra forsamlingens side endel taabelige angreb paa den ægteskabelige institution, som han vilde have afskaffet og erstattet ved den fulde indførelse af den frie kjærlighed. Vi kunne ikke her gjengive foredraget; hr. Eek synes at mene, at der ikke gives skranker for, hvor langt man kan gaa i kynisme i brugen af det mundtlige ord; men vi kunne ikke byde vore læsere et stof af saadant indhold. Det maa være nok her antydningsvis at nævne, at han udtalte sig for ønskeligheden af indførelsen af en tilstand, der tillod den mest tøjlesløse omgang mellem mænd og kvinder; han nævnte exempelvis, at en mand burde kunne staa i forhold til f. ex. et antal af 20 kvinder; man blev nu, da man ved ægteskabet var bundet til én kvinde, snydt for t. ex. $^{19}/_{20}$ af sit livs indhold. — Vi anse denne unge mands optræden meget beklagelig. Hvilken mening man end vil have om sagen selv, saa var det dog synligt, at samtlige de fremmødte arbejdere betragtede den som en vigtig og alvorlig sag, der fortjente den største opmærksomhed, og at drøftes

med alvor og rolighed. Det gjorde derfor et pinligt indtryk at se et ungt menneske, der erklærede sig selv for at høre til „intelligensen" optræde paa en maade, der stod i fuldstændig strid med den rolighed og værdighed, hvormed diskussionen førtes af de øvrige deltagende. . . . . .

— Efter endel bemærkninger af maler Andresen, snedker Gundersen og Schou imødegik uhrmager Wigfors i et humoristisk foredrag Eek. Wigfors bemærkede blandt andet, at naar Eek havde talt om tyve koner, saa vilde han — taleren — sige, at mænd af den almindelige klasse var mere end tilstrækkelig fornøjet med at have én kone (stormende latter)."

Om aftenen sad Jarmann og jeg i hjørnesofaen inde i Grand med en toddy og en cigar og læste en avis. Pludselig fór han op —:

— Nej saa skulde da djævelen . . .! sa han inde mellem tænderne — han havde truffet paa Aftenpostens referat. Se her, sa han, læs! og rak mig avisen.

Jeg læste det og blev siddende og stirre hen for mig en stund: jeg var blet helt angst.

Jarmann saa det. — A, tror du det gjør nogenting? sa han usikkert. — Du husker jo Fædrelandet sidst . . .

— Jamen Fædrelandet er Fædrelandet, og Aftenposten er Aftenposten — til trods for at alle kjender Amandus; det er ulykken. — Du store gud, hvis han skulde ødelægge „skolen" for mig ved dette vrøvlet! Det vilde være liden tue og stort læs det, hvad?! . . Lille Amandus! . . .

Men fan'en sylte! Jeg blev mere og mere angst . . . Aa dette var en ulykke, det følte jeg — og jeg drak min toddy ud i ét drag og rejste mig og sa godnat!

— Gaar du? spurgte Jarmann.

— Ja, jeg maa være alene med dette. —

Jeg gik en lang tur ud til Bygdø. Da jeg kom tilbage igjen var ethvert haab med hensyn til skolen slukt. . . . Det havde vært vanskeligt nok før, at gaa der og spadsere med de smaa uden at vække forargelig opsigt; jeg kjendte jo saa godt som ingen damer og slet ingen familier med pigebørn i backfisch-alderen. — Det var jo klart, at *nu* vilde det være umuligt . . . Spørgsmaalet var nu bare, om jeg muligens kunde beholde Gerda. Men pokker ta! det var kommen for tidlig paa dette her; endnu kunde sligt skræmme hende. — Naa, der var ialfald ikke noget at gjøre

før imorgen. Det skulde forresten være ganske interessant at se hvad virkning Aftenpostvrøvlet formaadde at gjøre . . .

Den næste morgen var min første gang til Aftenposten.

Jeg gik ind gjennem porten deroppe i Akersgaden, tværsover gaarden og op i redaktionskoret i 2den etage. I det første værelse sad to bladnegre bøjet over de store nye lyst ferniserede pulter. De løfted hodet og saa op da jeg kom.

— Er Schibsted tilstede?

Den ene neger pegte med et „værs'god" paa den aabne dør ind til det inderste værelse. Jeg gik derind. Derinde sad Amandus paa en høj krak foran pulten henne ved vinduet.

Han saa op og sa goddag.

— Goddag. — De havde igaar en idiotisk notis om et foredrag jeg iforgaars holdt nede i arbejdersamfundet.

Han studsed lidt —:

— Det er en ældre agtet mand her i byen der har skrevet det.

— Tør man spørge hvem den ældre agtede herre er?

— Nej jeg tror ikke han ønsker at bli nævnt.

— Nej det er jo behageligst at være

anonym naar man æreskjænder sine medmennesker. — Men siden De nu har tat ind det vrøvlereferat af denne anonyme fyr, saa er jeg desværre nødt til at be Dem ialfald være saa snil at ta ind hvad jeg virkelig har sagt — og jeg rak ham manuskriptet.

Han klødde sig bag øret med en betænkelig mine og gav sig til at læse manuskriptet igjennem, saadan vertikalt nedover, som kun bladfolk kan læse.

— Jamen her staar det jo! sa han pludselig triumferende og blev siddende med pegefingeren paa vedkommende sted i manuskriptet, mens han saa op paa mig som om han vilde si: der kan De selv se, at referatet er rigtigt.

— Hvilket? . . . hvad staar der? spurgte jeg og nærmed mig for at se.

— Det om $^{19}/_{20}$!

— Jamen for fanden, sa jeg og saa paa fyren, De kan da forstaa, at om jeg havde rejst mig op nede i arbejdersamfundet og sagt: „nitten tyvendedel!" — saa havde ikke det havt noget at betyde. Det er jo forbindelsen det kommer an paa.

Han klødde sig igjen bag øret.

— Ja, sa han, jeg maa faa lov til at se paa det til imorgen, saa skal De faa svar om vi kan ta det ind.

— Naa ja, det er kanske ikke Dem selv

som bestemmer det. — Der laa haan i tonefaldet, og det generte ham —: alle smiler jo ad Amandus som redac. en chef, og det ved han.

Han forsøgte at lægge det godmodige velnærede ansigt med knebelsbarten — dette mislykkede krigeransigt som vi alle kjender saa godt fra Vikingen og Krydseren — i barske folder —:

— Fordi om jeg bestemmer det, saa kan jeg vel derfor raadføre mig med andre, sa han afvisende.

— Vel, imorgen altsaa. — Adiø!

— Adiø?

Og saa gik jeg i storthinget til mit arbejde der.

Ved middagstid gik jeg som sædvanlig ud paa Karljohan for at spadsere og se paa folk og høre paa musiken. Det var dejligt solskinsvejr og bare et par graders kulde. Gaden laa hvid opover, fortougene sorte af folk.

Jeg fik snart mærke, at Aftenpostreferatet var blet almen ejendom: jeg blev beglod som et underligt dyr. Ældre herrer stansed paa gaden og viste mig smilende frem for sine aldrende ledsagerinder som den mand der vilde ha tyve koner. Unge damer stak hoderne

sammen og hvisked naar de fik øje paa mig, og sendte mig saa idetsamme jeg passerte — de fleste et hurtigt, stjaalent, nysgjerrigt øjekast, nogen et vredt, indigneret blik, og enkelte, ganske enkelte, et nogenlunde velvilligt, medlidende smil. En enkelt af dem — jeg kjendte hende godt — var fræk nok til, engang jeg stansed paa hjørnet af universitetet, at stille sig op lige foran mig og stirre mig ind i ansigtet idet hun sa højt til sin mindre modige veninde —: nej, ham vil jeg jamen se paa! — Unge herrer var saa venlige at se paa mig paa en maade der tyded halvt paa væmmelse og halvt paa medlidenhed —: de fleste antog mig i al oprigtighed simpelthen for idiot. — En enkelt student — søn af en rigtig pen højesteretsassessor fik jeg siden vide — mored sig med hvergang vi mødtes, baade paa op- og nedtur, at traktere mig med et kraftigt: „isch!" osv. osv. — Og hvem det saa var — alle glante de . . .

Jo, det var hyggeligt at spasere paa Karl-johan den dag. —

Naa, men alt dette var jo bare smørrebrød, det generte mig s'gu ikke det mindste. Jeg gav fanden i dem allesammen og lod dem glo saameget de vilde mens jeg gik der langsomt op og ned ad gaden i det dejlige solskinsvejr og de par graders kulde, med hænderne i

lommen, min store sølvknappede stok under armen og min lille malesjøske, skjæve filthat paa hodet.

Men saa blev klokken to, og smaapigerne kom fra skolen.

Jeg gik netop tvers over Universitetsgaden paa nedtur, da jeg oppe i gaden saa hele flokke af dem komme nedover, og jeg stansed paa hjørnet og blev staaende der for at se om nogen af *mine* smaa var iblandt dem . . .

Jo ganske rigtig! der kom de allesammen i ét følge. De lo og stak hoderne sammen saasnart de fik øje paa mig. Men da de kom nærmere, retted de sig pludselig allesammen op, tog dameminer paa og gik forbi mig seende alvorlig ud i luften med de smaapigeagtig overlegne ansigter og ladende som de hverken saa mig eller la mærke til at jeg hilste.

Men ikke før var de vel kommen forbi, før de pludselig misted holdningen igjen, kasted dameminen og stak hoderne sammen og vendte sig om og lo og sa: „nitten tyvendedel!“ og „tyve koner!“ i munden paa hverandre.

Jeg smilte trist og lod dem gaa — herregud, med dem var der ingen raad — og blev staaende og vente paa Gerda . . .

Deroppe kom hun paa den anden side af gaden, oppe ved universitetets gymnastikhus. Hun gik langsomt, spejdende ned over gaden.

Saa, da hun var midt for universitetshaven, fik hun pludselig øje paa mig dernede paa hjørnet — og med ét sæt drejed hun sig om og *sprang* tilbage den vei hun var kommen, og forsvandt om hjørnet bag gymnastikhuset . . .

Jeg blev staaende en stund og se paa den plet hvor hun var forsvunden, vendte mig saa om og gik langsomt nedover Karljohan med en følelse af usigelig forladthed . . .

Men midt imod mig, dernede ved storthinget, kom artillerimusiken omgit af en lystig menneskesværm marscherende opover den snebelagte solbeskinnede gade, spillende en munter frejdig marsch. Knappen paa anførerens dirigentstok og alle messinginstrumenterne bag den blinked i solskinnet, og de muntre frejdige toner lød tydelig og distinkt gjennem den kolde klare solskinsluft helt op til mig.

Men altsammen, solskinnet paa sneen, hornenes blinken i sollyset, de muntre frejdige toner og duften af den glade stemning blandt menneskesværmen dernede — alt prelled af paa mig; jeg følte ikke noget ved det, det var altsammen som bud fra en anden verden, hvor jeg ikke hørte hjemme, og som ikke kom mig ved. Jeg følte bare det ene, at *hun* var tabt. Og følesløs og apathisk for alt andet gik jeg nedover med langsomme skridt.

Nede ved Cammermeyer mødte jeg musiken og menneskene. Derover paa den anden side af gaden, forrest i sværmen som fulgte musiken, kom som sædvanlig Laden, lang og tynd, i den rødfalmede vinterfrak som aldrig havde siddet i halsen; bogpakken under venstre arm, pengevæsken ved højre side, stokken i den røde knoklede højre. Han stavred fremover paa de lange tynde ben med de store flade fødder i takt med musiken, og velbehag straaled ud af det lille magre høgeansigt med den store skarpe næse, de dybtliggende brune øjne med hvidt helt rundt, og det tjafsede, forpjuskede bukkeskjæg.

Den groteske figur som jeg kjendte saa godt gled mig forbi som noget fremmed — noget fra den anden verden hvor jeg ikke hørte hjemme . . .

Men trængselen paa fortouget blev mig for stærk, og jeg stansed og sat siden imod menneskestrømmen og lod den passere. Og ansigterne, kjendte og ukjendte om hverandre gled forbi; de fleste stirred paa mig som „han med de tyve," og man puffed til hverandre og viste mig for hverandre. Det generte mig ikke . . . de maatte gjerne . . . jeg bare stod der og led ved at hun var revet ud af mit hjerte.

Endelig var jeg forbi. — Længere nede

mødte jeg Jarmann og vi gik opover igjen og jeg fortalte ham det.

Han hørte paa det og blev saa gaaende og se ned i gaden uden at sige noget. Det smitted; jeg gjorde uvilkaarlig det samme, og vi blev gaaende der ved siden af hverandre, tause, med trætte apathiske ansigter som to ensomme slagne mænd — op til universitetsbibliotheket — og ned til Grand; op igjen — og ned igjen . . . indtil klokken var tre, musiken forbi, og menneskene borte.

Saa forlænged vi turen helt ned til posthuset. Der skiltes vi, han for at gaa hjem, jeg for at gaa til Ingebret.

Men først blev jeg staaende og se efter ham.

Han gik fort opover, men ikke rask, ikke med det sædvanlige spænstige i gangen. Og skuldrene, ellers nervøst optrukne naar han skyndte sig, var slapt sænkede.

— Ja, vi kunde gjerne lægge aarene ind!

Jeg vendte mig om for at gaa nedover Kirkegaden. En liden fillet fattiggut paa en 9, 10 aar stod plantet paa sine to ben midt i gaden med hænderne i buxelommen og saa paa mig. Han havde ingen frak. Det lidt forsultne, blege ansigt med opstoppernæsen og de kvikke blaa øjne, som kikked frem under den gamle skothue, havde noget ægte gaminmæssigt ved sig, som tiltalte mig, og

jeg blev staaende og se paa ham. Da han mærked det, sat han et skøjeragtig elskværdigt smil op og saa mig kjækt op i øjnene — som følte han sit menneskeværd og vilde gjøre det gjældende tiltrods for de usle klær. Der var noget gjennem godt i udtrykket om munden og de blaa øjne; han saa ud som om han var beredt til hvad det skulde være, ondt eller godt, eftersom man opførte sig imod ham. — Jeg vinked paa ham, han kom strax hen, og jeg tog et kronestykke op af ticketlommen i vinterfrakken —: vil du ha den? — Han tog den og undersøgte den nøje; saa saa forundret op paa mig. Jeg smilte. Saa stak han forsigtig, ligesom forsøgsvis mynten i lommen og lo op til mig. Jeg smilte fremdeles. Saa først følte han sig sikker.

— Hurra! ropte han pludselig, slog ud med haanden og sat afsted ud over Torvgaden det forteste han kunde.

Jeg stod og saa efter ham. — Jeg kunde godt li den lille . . . Jeg følte mig i slægt med ham . . .

Og saa vandred jeg langsomt ned over Kirkegaden til Ingebret med en vemodig følelse af commune naufragium.

Den næste morgen kom jeg igjen op til Amandus. Han sad ligesom igaar paa den høje krak foran pulten henne ved vinduet. Da han saa det var mig, tog han mit manuskript som laa foran ham paa pulten, rejste sig og rak mig det —:

— Vi kan desværre ikke ta det ind, sa han med afvisende kold høflighed.

Jeg saa paa ham, og jeg tilstaar at mit blod var ved at komme ikog ved tanken om at *dette* menneske skulde sidde inde med *denne* magt.

— Vel, sa jeg rolig; vil De saa være saa snil at fortælle Deres anonyme referent, at hvis jeg faar vide hvem han er, saa planter jeg min sølvknappede stok midt i fjæset paa ham den første gang jeg møder ham paa gaden.

Amandus smilte — som man smiler ad en uskadelig trudsel.

— Og hvad Dem angaar hr. Amandus, fortsat jeg, saa kan jeg jo naturligvis ikke ville gjøre Dem noget, da De jo, som bekjendt, er fuldstændig utilregnelig.

Han smilte ovenlegent —:

— Tak, jeg tænker det kan være nok. — Værsgod, der er døren! — og han pegte hen paa døren der bag mig.

Jeg bukked smilende —: Mange tak hr. Amandus! og gik.

Men idet jeg passerte igjennem det ydre redaktionskontor hvor hans to negre sad, kunde jeg ikke la være at unde mig selv den fornøjelse at udtrykke min foragt for dette tilfældige redskab for en satans skjæbne. Og saa sa jeg højt, saa baade Amandus som stod i døren til det indre kontor og saa efter mig og hans negre herude hørte det —:

— Den lort! . . .

Dermed spaserte jeg ud af døren og gik op til Friele i Morgenbladet.

Ham fandt jeg siddende i et lidet firkantet stygt, grønmalet værelse med et vindu ud til gaarden. Hele den højre halvdel af værelset var optat af et stort ovalt bord, opfyldt af aviser og papirer. Foran det, med ryggen mod mig, sad Friele og læste en avis. Han løfted ikke hodet, sa ikke goddag, bad mig ikke sidde ned, og jeg blev staaende en stund og vente — jeg havde besluttet at være høflig til det yderste.

Endelig behaged det ham at se op og pege paa stolen ved vinduet; men han sa fremdeles ingenting.

Jeg forebragte da min anmodning og oplyste at jeg havde henvendt mig forgjæves til

Aftenposten som havde optat det anonyme skribleri.

Han saa op af avisen, tog mit manuskript og saa det hele igjennem paa et halvt minut; han var s'gu endnu flinkere end Amandus til at læse vertikalt.

— Jamen højstærede! — dette er jo ogsaa bare noget skribleri, sa han saa.

Jeg bukked forbindtlig.

Saa kikked han igjen et øjeblik i manuskriptet —:

— Nej, dette kan ikke staa i Morgenbladet, sa han saa afgjørende og rak mig manuskriptet tilbage.

Jeg tog det og rejste mig —:

— Jeg ber meget undskylde . . .

Men han afbrød mig kort —:

— Jeg skal gi Dem et godt raad unge mand —: Se De til at faa dette glemt snarest muligt, og gaa saa hen og se til at bli et voxent menneske.

Jeg bukked igjen forbindtlig, han tog atter fat paa sin avis og lod som om jeg ikke existerte, og jeg sa adiø uden at faa noget svar og gik. — — —

Da Jarmann om eftermiddagen kom gaaende opover Kirkegaden, med hænderne i lommen og optrukne skuldre, lidt frysende i det graakolde vejr, mødte han oppe ved post-

huset Friele med opslaat frakkekrave — tænderskjærende som sædvanlig. Paa flere skridts afstand begyndte Jarmann at glo ham hadefuldt ind i øjnene, og da han kom lige ind paa ham sat han sit fjæs tæt op i Frieles, vrinsked ham rasende op i ansigtet, og fór saa forbi.

Friele stansed forbløffet og vendte sig og blev staaende og se efter ham. Jarmann vendte sig ogsaa og saa det. Og saa blev han pludselig mindre behagelig tilmode ved tingen og skyndte sig halvt ængstelig om hjørnet og forsvandt blandt menneskene oppe i Karljohan.

XV.

Efter den dag var jeg stadig paa mine Karljohan-promenader i musiktiden gjenstand for publikums meget specielle opmærksomhed. Jeg følte, at afgrunden mellem dette publikum og mig var uoverkommelig. Kristiania publikum er for lidet til at kunne glemme.

Og de fjortenaars smaa forbedred sig ikke.

Og Gerda var og blev borte; jeg saa hende vistnok af og til, men strax hun fik øje paa mig, enten skyndte hun sig over paa den anden side af gaden, eller hun tog af den første den bedste sidegade.

Og Lily fik af sin far forbud mod at ha mere med mig at bestille —: jeg kunde bedærve hende aandelig, sa han.

Jeg havde altsaa ingenting at gjøre andet end mit arbejde som referent. Naar jeg var færdig med det gik jeg lige hjem, tog slobrok og tøfler paa, tændte en cigar og la mig hen paa sofaen og blev liggende der hele eftermiddagen og aftenen udover, uden at tænde lys

— jeg vilde ikke ha nogen op til mig — sløv og apathisk, røgende og stirrende op i taget uden at tænke paa nogen verdens ting, bare træt, kjed af det hele. Slig gik nogen dage. Jeg blev rent syg af at ligge slig hen og tænkte af og til paa at gaa ud og slaa mig lidt løs; men jeg kunde ikke opdrive energi til det heller.

— Saa en dag kom Bjørnson til byen, og jeg beslutted som et sidste forsøg paa at redde situationen at gaa op til ham og be ham skrive nogen ord i en avis om det jeg havde sagt: ikke en forklaring, nej bare en erklæring om at „jæg, Bjørnstjerne Bjørnson, siger dere at dette ikke er noget svineri, men en af de mange moderne tanker, som bør diskuteres for at vi kan komme paa det rene med hvad der er det rette."

Jeg gik derop en dag lige over middag, sammen med Jarmann. Paa vejen var han i straalende humør —: Nu skulde alt ordne sig . . . Bjørnson var manden til at greje sagen det var jo klart! . , . han baade kunde og vilde der var ikke tale om andet! . . . Hvad det dog var for en lykke for et land at ha en mand som Bjørnson . . . Aa han havde altid elsket og beundret Bjørnson — men aldrig som idag! . . . Og han gik der med de opskudte skuldre og hodet paa skakke for-

over og stirred ungdommelig begejstret ud i luften, fortabt i kjærlighed og beundring for denne enestaaende mand, der leved alt med hvad vi allesammen leved.

Jeg havde jo mine tvivl, men jeg nænned ikke at si noget — han vilde følt det som helligbrøde. —

Bjørnson bodde oppe i Olafs gade hos sin bror, bureauchefen. Jarmann vented udenfor, mens jeg gik ind.

Jeg kom ind i en almindelig familiedagligstue. Da jeg havde nævnt mit ærinde tog vi plads i sofaen, Bjørnson i det ene hjørne med armen hvilende langs sofaryggen, jeg i det andet, og saa sa han —:

— Hvad har De sagt?

Jeg refererte da første del af mit sidste prostitutionsforedrag, det som handled om gejstlighedens udelukkelse fra en saadan diskussion.

— Ja men det ær jo rigtigt! sa Bjørnson.

— Javist er det rigtigt ja. Men det var heller ikke egentlig det som ødela mig; det var det senere. — Og saa refererte jeg videre, det om blegsotten.

Men jeg blev strax afbrudt —:

— A, ja, nu ved jeg alt hvad De har sagt, sa Bjørnson; jæg kjender det altsammen, for jæg har læst alt hvad der er skrevet om de

ting. Men dette med blegsotten det forholder sig ikke saa. Da jæg var i Amerika . . .

— Jamen *det* var endda ikke det værste af det jeg sa! skjød jeg ind — i en vranten tone, for at faa lov til at fortsætte. Og det fik jeg da ogsaa, men han likte det øjensynlig ikke.

Saa fortalte jeg om min appel til familiefædrene i anledning af blegsotten.

— Nej men gud bevare mig vel! at vove at sige sligt til et norsk publikum! nu har jeg aldrig hørt . . . hvor gammel er De?

— 27 aar. — Men endda havde det ikke vært saa farligt naar jeg bare ikke havde fortsat.

Han saa paa mig. Mit ansigt viste tydelig at jeg var bestemt paa at tale ud.

— Naa ja, hvad sa De saa videre? sa han saa.

Jeg udvikled da det for ham som jeg havde sagt om at det var mere moralsk af folket, naar det først vilde ha et supplement til ægteskabet, da aabent at vedkjende sig det, end at gaa hen og lyve offentlig for sig selv saaledes som man her havde foreslaaet.

Bjørnson rysted langsomt paa hodet —:

Næj, næj, sa han; det *ær* galt dette med blegsotten! Da jæg var i Amerika, saa diskuterte vi den ting — ja min deltagelse i dis-

kussionen bestod nu væsentlig i at høre paa —, men vi kom til det resultat, at dette med blegsotten, det havde ikke saa meget paa sig. Og jæg har læst alt hvad der er skrevet om de ting — det er ikke saa . . . Og saa er det ikke i den retning *De* vil, vi maa faa den ting forandret; nej, det er denne brunsten vi maa bli kvit.

Jeg smel.

— Brunsten *maa* væk! gjentog han med overbevisningens kraft.

— Den er naturlig, sa jeg; og naturalia non sunt turpia som bekjendt . . . Desuden, vi har ikke saa mange nydelser at vi har raad til at kaste nogen af dem bort. — Men forresten, det som gjorde udslaget i min tale, det var det jeg endte med. — Og jeg refererte min udtalelse om umuligheden af at komme i et fuldstændig intimt forhold til en kvinde uden at ha legemlig omgang med hende, og om det deraf resulterende tab af $^{19}/_{20}$ af det sociale livs indhold.

Han sad et par sekunder og saa ud i luften. Saa sa han —:

— De har vært en stor tosk — det *skal* De ha! . . . Jeg ved ikke bedre, end at De faar ta straffen! — og han rejste sig op af sofaen og gik hen og stilled sig op i vinduet

med hænderne paa ryggen og blev staaende der og se ud.

Jeg rejste mig ogsaa og blev staaende der bag ham og betragte hans brede solide ryg.

Saa vendte han sig pludselig om —:

— Hvor har De læst dette her henne? sa han.

Jeg saa paa ham: det samme spørgsmaal havde min fede ven Otto Petersen gjort mig den foregaaende aften; men at jeg skulde faa det spørgsmaal fra Bjørnson . . . Naa, men han vented virkelig paa svar, det var slet ikke spøg.

— Læst det? . . . læst det? . . . sa jeg.

— Ja det ved jeg virkelig ikke; jeg tror det ligger i luften.

— Der ligger ingenting i luften: sa han i en afvisende tone. — *Hvor* har De læst det?!

— Ja fan'en, hvis jeg absolut skal ha læst det etsteds, saa ved jeg ikke det kan ha vært noget andet sted end i Brandes's hovedstrømninger; der staar vist noget sligt noget . . . noget i den retning.

— Næj.

— Ja saa ved jeg saamen ikke hvor det kan ha vært; for jeg har virkelig læst saa lidet, og det lille jeg har læst har mest vært abstrakt filosofi . . . Men De sa, jeg fik ta

straffen. — Dermed vil jeg være socialt ødelagt, og saa kan jeg herefter ikke gjøre nogen ting af det jeg har lyst til at gjøre.

— Vil De gjøre dette til Deres livssag?

— Det vilde være vaas af mig at gjøre dette til min „livssag" hvis jeg for fremtiden skal være udelukket fra det sociale liv. Min tidligere mangel paa omgang med mennesker er skyld i at jeg har kunnet optræde saa tosket som jeg har gjort. Skal jeg nu bøde med ensomhed for denne ene gangs tosketthed saa er det forbi med mig — og et par ord af Dem vil sandsynligvis kunne redde mig.

— Jeg kan ikke forklare folk dette her! — han sat sig ligesom træt ned i lænestolen med ryggen mod vinduet og ansigtet vendt mod mig.

— Nej, men jeg tror heller ikke det behøves; en blot og bar erklæring fra Dem vil være nok.

— Jeg kan ikke gi nogen saan erklæring.

Jeg saa paa ham.

— Jamen, sa jeg; det som det gjælder om for mig, det er bare at bli renset for denne beskyldning for svinskhed, for bestialitet. Det er jo den der gjør mig socialt umulig. Og det maa De da indrømme, at der er ikke noget svinsk i det jeg har sagt.

Han la sig langsomt tilbage i lænestolen,

stirred en tidlang dybsindig ud i luften og sa saa med ægte Bjørnsonsk udtale —:

— Jo! — Jo! — Det *ær* svinsk! . . . Det *ær* svinsk dette, at man ikke uden gjennem penis skal kunne komme i et fuldstændig intimt forhold til en kvinne.

Jeg saa paa ham en stund, la saa begge haandflader op paa mit hode og strøg dem vexelvis ned over haaret mod panden — hvad fan'en skulde jeg ogsaa svare?

Han betragted mig nøje —: han trodde — hvad han ogsaa den samme dag udtalte til en ven af sig — at jeg var gal.

— Jamen, sa jeg endelig, De maa da knnne forstaa det at naar jeg tror det forholder sig saa, saa kan jo den ting, *at* det forholder sig saa, være saa svinsk den være vil — den svinskhed falder da ialfald ikke tilbage paa mig!

Han betænkte sig lidt.

— Nej, nej, sa han saa; slig som De nu siger det saa forstaar jeg nok det. Men det *ær* galt dette, det *ær* ikke saa. Da jæg var i Amerika, saa sad jæg og talte med en dame, og hun tegned op for mig paa et stykke papir vaginalgangen med klitoris og æggestokkene og jæg husker ikke nu hvad det er for noget altsammen, og forklarte mig hvad det var som foregik derinde under aktus. . . .

— Jamen kjære Dem, sig mig, hvad var hun for noget? Studerte hun medicin?

— Ja, hun var professor i anatomi.

Jeg lo.

— Ja men for det første, sa jeg, saa er det svært faa fruentimmer som er professorer i anatomi. Og dernæst —: for det om hun tegned op det der'e for Dem, saa var det s'gu derfor slet ikke sagt, at hun havde villet gaa hen og aabne hele sit indre for Dem saalænge De ikke stod i noget kjærlighedsforhold til hende. Og sikkert er det ialfald, at de aller, allerfleste fruentimmer gaar det ikke an at faa til helt at betro sig til En, helt at aabne sig for En uden det. Det er nu ialfald min erfaring — selv om den ikke er saa stor.

— Nej, det er erfaring vi mangler allesammen.

— Bøf! vilde jeg ha sagt. Men i det samme gik døren op og fruen stak hodet ind fra sideværelset og sa —:

— Du! Henrik vil vise dig nogen billeder.

Det ante mig at dette var det aftalte tegn paa at audiensen skulde være forbi, og da jeg saa ham vexle et hurtigt blik med fruen, skelte jeg med et lidt ækkelt smil hen paa ham og rejste mig.

— De vil altsaa ikke hjælpe mig med et par ord fra Dem, spurgte jeg.

— Næj, jeg kan ikke det.

— Vel; jeg ber meget undskylde bryderiet.

— Jeg faar vel se til at gjøre det, sa han og rejste sig. Adiø! —

— — Dagene bagefter gik Bjørnson omkring i den del af det gode selskab som tilhører venstre, og præked om at „vi maa beskytte den fremskudte minoritet!“ „vi maa beskytte forposterne“, „det ær en forbrydelse ikke at la folk faa lov til at udtale sine meninger“ osv. — Nogen dage i forvejen havde han skrevet en artikel i „Verdens Gang“ betitlet: „Forskjellige samvittigheder“.

Mens jeg var inde gik Jarmann udenfor og vented. —

Han gik nedover gaden et stykke, og opover igjen til huset; nedover igjen — og atter opover. Han gik fortere og fortere. Men ikke af utaalmodighed; bare af begejstring. Det varte længe, syntes han; men jo længer det varte desto mere begejstret blev han . . . desto intimere blev jo samtalen mellem dem derinde. — Aa hvor han glæded sig til at faa høre den. . . .

. . . Ja, Bjørnson var manden; *han* vilde helt ud forstaa det altsammen . . . og *han* havde begejstring — og magt . . . magt! . . . Han vilde gjøre mere end Herman Eek bad om . . . for *han* vilde bli mere begejstret end alle vi andre tilsammen. . . .

. . . Han var her bare paa gjennemrejse. — Men hvem kunde vide, om han ikke nu vilde faa lyst til selv at slaa sig ned herinde og lære os unge mennesker at kjende . . . og leve sammen med os . . . Da skulde der komme liv i papirerne . . . aah . . .

. . . Naar alt kom til alt: Bjørnson var ham mere, selv end Sverdrup . . . Sverdrup var større gudbevars; men hans stilling udelukked ham fra livet mellem os unge . . . Sverdrup førte armeen — men forposternes naturlige fører var Bjørnson . . . og vi var forposterne . . . derfor var det vi kom til mere at „holde af" ham . . .

. . . Jo, han var sikker paa, at Bjørnson vilde slaa sig ned her . . . for nu vilde han se at *her* var hans plads . . .

Og han skridted afsted opover mod huset igjen med de opskudte skuldre, de stive arme med knyttede næver lidt ud fra sig, og hodet paa skakke forover, stirrende begejstret ud for sig.

Saa pludselig kommer jeg ud af porten

en fem sex skridt foran ham og han faar se mit ansigt.

Og lige med ét stansed han bleg som et lig og blev staaende med den venstre haand trykket krampagtig ind imod siden og se paa mig.

— Den fordømte fyren! sa jeg.

Jarmann stod der som en støtte, og jeg maatte ta ham i armen og vende ham om for at faa ham med nedover.

Og saa fortalte jeg ham geschichten. —

Han blev gaaende en stund og se ned i gaden uden at sige noget. — Og en for en blev alle de fine traade som havde bundet hans hjerte til denne mand slidt sønder. — Aa hvor det gjorde ondt! jeg kunde se det paa hans ansigt der han gik, sammensunken med den slappe gang: læber og næsebor bævred og øjnene blev vaade. —

Men saa var det forbi, og der var blet en tom plads derinde i ham. Og derind sneg sig hadet fulgt af foragten, og de to tilsammen fyldte rummet lidt efter lidt: det blege ansigt farvedes purpurrødt.

— Den tosken! fór det endelig ud af ham. Og hadet og foragten var trængt ud i stemmen.

Jeg smilte —: Fyren er gammel, sa jeg rolig; det er det hele.

— Jamen for fan'en — for det igjen ud af ham — det var jo det som var det guddommelig store ved ham, at han var yngre end os alle tilsammen alligevel!

— Ja men det er han altsaa ikke.

Jarmann svarte ikke, bare stirred dumpt ned for sig; mens vi langsomt gik videre. Ingen af os talte, helt til vi kom ned i Grand. Undtagen én gang paa vejen. Det var Jarmann som rysted sin knyttede næve ud i luften og sa —: Aahh! det mennesket!

En aften nogen dage efter — jeg laa ikke længer i mørke om aftenen — kom Jarmann som sædvanlig op til mig. Han sa goddag, tog af sig og sat sig hen i gyngestolen og tændte en cigar som i gamle dage. Jeg laa henne i sofaen i slobrok og tøfler, og røgte jeg ogsaa. — I nogen tid blev der ikke vexlet et ord. Saa sa han:

— Har du ikke fundet paa noget?

— Nej.

Der blev en pause paa et helt kvarters tid, hvor vi begge bare stirred op i luften efter røgen af vore cigarer. Saa sa han igjen:

— Tror du ikke det er muligt at finde paa noget?

— Nej.

Igjen en lang pause paa nok et kvarter med stirren op i luften efter cigarrøgen. —

Saa var hans cigar røgt ud og han tændte en ny og sa —:

— Kom la os gaa ud og faa fat paa noget fruentimmer!

— Gider ikke, sa jeg mat.

Ny pause; ny stirren paa den samme ensformige røg. — Saa sa han:

— Vi gaar ud og drikker et glas toddy, hvad?

— Jeg gider ingenting, svarte jeg og tulled slobroken tættere om mig med en kuldegysen.

Han blev siddende en stund, stille, og se paa mig — ganske trist, som om han følte at nu var det forbi, nu var der ikke noget mere som bandt os sammen.

Saa rejste han sig op og tog paa sig.

— Godnat! sa han.

— Godnat! — — —

Han gik ned til Gravesen og sat sig ved et af de smaa svindusborde og forlangte en whiskytoddy og en cigar. — Opvarteren bragte det, og han blev siddende der og nippe til toddyen og blæse røgen ud fra sig, uden at se paa noget og uden at tænke paa noget

— indtil glasset var tømt. Saa betalte han, tog paa sig og gik ud paa gaden.

Det var et behageligt vejr, passelig koldt, og toddyen havde git varme indvendig. Udenfor stansed han og blev staaende under gaslygten paa hjørnet og se paa de Karljohansfruentimmer som kom forbi . . .

— Se saa, nu sidder vi nede i den samme gamle sørpa igjen, mumled han halvhøjt hen for sig. —

Om lidt kom der et fruentimmer han likte. Saa slog han an og gik hjem med hende.

Siden den dag hændte der hver aften, saasandt jeg var hjemme, følgende:

Klokken ti, elleve, tolv, eftersom det kunde falde sig, blev jeg vækket op af min døs derhenne i sofaen ved lyden af et sneboldkast paa ruden. Jeg vidste det var Jarmann, og rejste mig op af sofaen, gik hen til vinduet, lukked det op og læned mig udover paa de korslagte arme. — Dernede stod han.

— Godaften! sa han.

— Godaften!

— Har du oplevet noget?

— Nej! — End du?

— Nej!

Saa blev han staaende en stund og se op paa mig uden at sige noget. Og jeg blev liggende deroppe, lænet ud af det aabne vindu og se ned paa ham dernede i mørket, uden at sige nogenting jeg heller.

— Godnat! sa han om en stund.

— Godnat!

Saa gik han langsomt med slappe skridt nedover paa de fire sammenhæftede planker, der tjente som fortoug i den halvfærdige gadestump.

Og jeg blev liggende der med hodet ud af vinduet, og se efter hans traurige skikkelse, indtil den forsvandt dernede om hjørnet af Langesgade.

Og saa trak jeg hodet til mig, lukked vinduet, tulled mig godt ind i min slobrok og la mig igjen hen i sofaen til at stirre op i luften efter røgen af min cigar.